
Zpřístupněné

JESKYNĚ 2020

ROČENKA SPRÁVY JESKYNÍ ČESKÉ REPUBLIKY

Foto na přední straně obálky:

Sloupsko-šošůvské jeskyně u Kolmé propasti. Foto: Petr Zajíček, SJ ČR

Foto na zadní straně obálky:

Ve Zbrašovských aragonitových jeskyních plyn setrvává, ale jiné zamoření si už v roce 2021 nepřejeme!

Foto: Petr Zajíček, SJ ČR

Zpřístupněné

JESKYNĚ 2020

ROČENKA SPRÁVY JESKYNÍ ČESKÉ REPUBLIKY

Obsah

ÚVOD

Úvodník (<i>L. Přibyl</i>)	6
Základní údaje o organizaci SJ ČR (<i>B. Šimečková</i>)	9
Přehled veřejnosti zpřístupněných jeskyní a dalších podzemních objektů ve správě SJ ČR (<i>V. Ouhrabka</i>)	10

SPRÁVY JESKYNÍ V ROCE 2020 – běžný provoz

Bozkovské dolomitové jeskyně (<i>D. Milka</i>)	12
Chýnovská jeskyně (<i>K. Drbal</i>)	13
Javoříčské jeskyně (<i>M. Koudelka</i>)	15
Jeskyně Na Pomezí (<i>M. Kubalák</i>)	16
Jeskyně Na Špičáku (<i>E. Vozábalová</i>)	17
Jeskyně Na Turoldu (<i>J. Kolařík</i>)	18
Koněpruské jeskyně (<i>A. Komaško</i>)	19
Mladečské jeskyně (<i>D. Coufalová</i>)	21
Zbrašovské aragonitové jeskyně (<i>B. Šimečková</i>)	22
Správa jeskyní Moravského krasu	
Jeskyně Balcarka (<i>E. Hebelková</i>)	23
Jeskyně Výpustek (<i>H. Horáková</i>)	24
Kateřinská jeskyně (<i>R. Plíšek</i>)	25
Punkevní jeskyně (<i>R. Hanzlík</i>)	26
Sloupsko-šošůvské jeskyně (<i>M. Hasoňová</i>)	27

KAŽDÝ JEN TU SVOU MÁ ZA JEDINOU – specifické činnosti nebo akce

„Do hloubky“ ve Zbrašovských aragonitových jeskyních (<i>B. Šimečková</i>)	28
Úklid po prořezávkách v PR Turolde (<i>J. Kolařík</i>)	29
Ďábelský Výpustek online (<i>J. Liška</i>)	29
Historická budova u Jeskyně Na Špičáku prošla generální rekonstrukcí (<i>E. Vozábalová</i>)	31
Sedmdesáté výročí zpřístupnění Jeskyní Na Pomezí (<i>M. Kubalák</i>)	32
Kam motýli nelétají aneb jak se točí v Olomouckém dómu (<i>M. Koudelka</i>)	33
Jak vody vládou Sloupsko-šošůvským jeskyním (<i>K. Slouková</i>)	35
Tak nám to zbourali... (<i>A. Komaško</i>)	36
Pár poznámek k provozu jeskyní v době koronavirové (<i>D. Milka</i>)	37
Každý jen tu svou... aneb jak jsme vylezli ze země (<i>K. Drbal</i>)	38

ODDĚLENÍ PÉČE O JESKYNĚ V ROCE 2020

Důlně měřická dokumentace (<i>V. Ouhrabka</i>)	39
Vrchní dozor státní báňské správy a spolupráce s OBÚ v roce 2020 (<i>J. Hromas</i>)	40
Programové financování opatření plánů péče realizovaných SJ ČR (<i>V. Ouhrabka</i>)	42
Monitoring mikroklimatu v jeskyních SJ ČR (<i>P. Zajíček</i>)	46
Fotodokumentace ve zpřístupněných jeskyních a dalších lokalitách (<i>P. Zajíček</i>)	47
Radiační ochrana v roce 2020 (<i>P. Zajíček</i>)	48
Knihovna, webové stránky a intranet SJ ČR (<i>I. Mrázková</i>)	49
JESO v roce 2020 (<i>O. Suldovská</i>)	50

ODBOURNÉ PRŮZKUMY A VÝZKUMY 2020

Raftové stalagmity ve Zbrašovských aragonitových jeskyních se po 107 letech dočkaly inventarizace (<i>M. Geršl</i>)	52
Nové prostory v Jeskyni Na Turoldu (<i>J. Kolařík</i>)	54
Medvidě z doby ledové v Javoříčském krasu (<i>M. Koudelka, I. Balák, O. Suldovská</i>)	55
Nové paleolitické nálezy v Hranickém krasu (<i>L. Móróc</i>)	57

Znovuobjevený archiv Speleoklubu Brno (Javoříčský kras 1949-1953) (<i>M. Koudelka, R. Svojanovský</i>)	58
Monitoring podzemního toku Chýnovské jeskyně (<i>F. Krejča</i>)	60
Výsledky zimního sčítání letounů 2020/2021 ve zpřístupněných jeskyních ČR (<i>M. Koudelka</i>)	63
Vyhledávání přirozených vývěrů minerální vody v okolí lázní Teplic nad Bečvou (<i>M. Geršl</i>)	65
Zimování letounů ve zpřístupněných jeskyních ČR v letech 2011-2020 (<i>J. Šafář, M. Koudelka</i>)	67
Říjnová povodeň v severní části Moravského krasu (<i>P. Zajíček</i>)	69
Milevský relikvíř (<i>J. Šindelář, F. Krejča</i>)	70
Žena z Koněpruských jeskyní žila před více než 45 000 lety (<i>J. Brůžek, P. Velemínský</i>)	74

EDICE, PROPAGACE

Ediční a propagační činnost SJ ČR v roce covidu (<i>P. Gejdoš</i>)	76
Časopis Ochrana přírody (<i>K. Drbal</i>)	78

EKONOMICKÉ ZAJIŠTĚNÍ A HOSPODAŘENÍ ORGANIZACE

Finanční hospodaření organizace – přehled vybraných ukazatelů (<i>J. Mazalová, B. Šimečková</i>)	79
Majetek organizace (<i>M. Šejblová</i>)	80
Návštěvnost jeskyní SJ ČR v letech 2006-2020 (<i>P. Gejdoš</i>)	81
Investiční akce v roce 2020 (<i>L. Příbyl</i>)	83

VZDĚLÁVÁNÍ

Vzdělávací aktivity pro zaměstnance (<i>B. Šimečková</i>)	86
Prezentace pro veřejnost (<i>B. Šimečková</i>)	87
Tematické veřejné prohlídky v rámci Archeologického léta 2020 (<i>P. Zajíček</i>)	88

MEZINÁRODNÍ SPOLUPRÁCE

12. vědecká konference „Výskum, využití a ochrana jaskýň“ Liptovský Mikuláš 8.-9. září 2020 (<i>J. Hromas</i>)	89
---	----

SPOLEČENSKÉ ZPRÁVY

Životní jubilea, miminka (<i>B. Šimečková</i>)	91
Svatby (<i>B. Šimečková</i>)	92
Odborová organizace (<i>V. Ouhrabka</i>)	93
Výpustkový Velký Gatsby (<i>P. Hloušková</i>)	94
Cena Olomouckého kraje za přínos v oblasti životního prostředí 2020 (<i>B. Šimečková</i>)	95
Setkání jeskyňářů – seniorů (<i>J. Flek</i>)	96
Opustila nás Dagmar Slezáková (ZO ČSS 6-08 Dagmar)	97
Jiří Kovanda a Vojen Ložek – odešli spolu (<i>J. Hromas</i>)	98
Vladimír Fery Pípal, 1946 – 2020 (<i>L. Vítová</i>)	99
Doc. RNDr. Jaroslav Kadlec, Dr. (26. 4. 1961 – 8. 11. 2020) (<i>O. Jäger</i>)	100
Vzpomínka na Mirka Kubeše (<i>J. Otava</i>)	101

ZAJÍMAVOSTI ROKU 2020

Akce kolem Hranické propasti pokračují pomalu (<i>B. Šimečková</i>)	102
Zápis v pamětní knize Koněpruských jeskyní (<i>A. Komašková</i>)	104
Nová kniha Petra Zajíčka: Krasové oblasti střední a severní Moravy a Slezska (<i>M. Koudelka</i>)	105
Ekologická havárie na řece Bečvě (<i>B. Šimečková</i>)	106
Tak trochu jiná publikace o Moravském krasu a okolí (<i>V. Ouhrabka</i>)	108

FOTO ROKU

Fotografie roku 2020 (<i>M. Kubalák</i>)	109
--	-----

HISTORIE

160 let od narození Jana Kniese (<i>P. Zajíček</i>)	110
O dopisech poručíka Slámy Antonína Bočkovi (<i>I. Štelcl</i>)	111

Účast vojska při objevu nové jeskyně v Macoše (<i>archív</i>)	114
Před 60 lety zemřel Karel Absolon (<i>P. Zajíček</i>)	115
Jídelní lístek z Útulny na Macoše půl století starý (<i>P. Zajíček</i>)	117

POHLEDY ZVENČÍ

Z webové návštěvní knihy (<i>I. Mrázková</i>)	118
Jesenicko a Jeskyně Na Špičáku (<i>V. Kauppová</i>)	120
Netopýrka (<i>E. Jurkovičová</i>)	121
Speleostřípky 2020 (<i>J. Flek, B. Šimečková</i>)	122

POD POKLIČKOU

Krambambule a Celofánův grog (<i>V. A. Gregor, J. Flek</i>)	125
---	-----

SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK	127
--------------------------------	-----

Mapování nepřístupných prostorů Katedrála v Jeskyni Na Turoldu. Foto: Jaroslav Franc

Vážení a milí čtenáři,

právě otevíráte ročenku Správy jeskyní České republiky, která Vám nabízí informace o širokém spektru činností naší organizace v uplynulém roce.

Rok 2020 nám bohužel připravil nepříjemné překvapení v podobě celosvětové pandemie koronaviru Covid-19. Koho by v závěru roku 2019, kdy se objevily první zprávy o nákaze ve vzdáleném čínském Wu-chanu, napadlo, že to bude mít takový zdravotní a také ekonomický vliv na celé lidstvo. Je pochopitelné, že Správě jeskyní se dopad pandemie nemohl vyhnout. Přitom začátek roku z hlediska návštěvnosti vypadal velmi nadějně, za první dva měsíce byla vyšší než za stejné období předcházejícího roku. Bohužel, jak nákaza postupovala celým světem, zasáhla i Českou republiku, a vláda přijala řadu opatření pro boj s epidemií, mezi jinými také uzavření zpřístupněných jeskyní pro veřejnost v polovině března. Od té chvíle byla organizace bez příjmů ze vstupného a z jiné činnosti, ale náklady se snížily minimálně. Propad tržeb za období uzávěry v prvním pololetí dosáhl 23 mil. Kč. Jednotlivé správy ji využily k rozsáhlejší práci na údržbě areálů a jeskyní, které mohly být provedeny vlastními silami za minimálních nákladů. Výdaje byly omezeny jen na udržení chodu organizace. Dotklo se to mimo jiné i odborné ediční činnosti, pořizování drobného majetku i investičního vybavení. Opatření naštěstí nedopadla do mezd zaměstnanců, kterým byly po celou dobu uzávěry vypláceny v plné výši. Mohli jsme si to dovolit jen díky tomu, že SJ ČR dosahovala od svého založení v roce 2006 každoročně dobrých ekonomických výsledků a značnou část tzv. kladného hospodářského výsledku ukládala do rezervního fondu. Díky jeho využití tak nemuselo dojít k redukci mezd až na 60 procent, jak umožňuje v těchto případech zákoník práce.

Ke znovuotevření jeskyní pro návštěvníky došlo koncem května a provoz se rozjel naplno. Přestože do jeskyní zamířilo minimum školních výletů a počet zahraničních turistů se výrazně snížil, do poloviny října si je prohlédlo 514 000 převážně tuzemských návštěvníků. Některé provozy byly doslova obleženy osobními automobily a před pokladnami stály dlouhé fronty. Měli jsme štěstí, že spousta Čechů nevyjela na dovolenou do zahraničí, navíc byli po dlouhé uzávěře kulturních a přírodních památek hladoví po cestování. Všechny správy se s touto mimořádnou situací vypořádaly se ctí a prezentovaly naše jeskyně návštěvníkům bez větších stížností z jejich strany. Vlekly problémem, který ztěžoval především každodenní práci pokladním na jeskyních a přidával jim také zbytečně oddělení účetnictví v Průhonicích, byly opakované problémy s řádným chodem prodejního a rezervního vstupenkového systému. Zde nás čeká ve spolupráci s dodavatelem ještě velký kus práce.

Na podzim došlo bohužel k další vlně pandemie, vláda 12. října znovu vyhlásila v celém státě „lockdown“ a jeskyně jsme museli opět až do konce roku uzavřít. Tím se bohužel prohloubila ekonomická ztráta z první poloviny roku a tato situace pokračovala i počátkem roku 2021.

I když byl v roce 2020 hlavním tématem všeho dění boj proti koronaviru, dokážeme v činnosti SJ ČR najít i pozitivní události. Tou nejdůležitější je zahájení stavby Domu přírody Českého krasu u Koněpruských jeskyní. Její příprava trvala přes dva roky a Správě jeskyní pomáhala Agentura ochrany přírody a krajiny ČR, zejména prostřednictvím pracovníků CHKO Český kras. Hlavní část nákladů na stavbu budovy a expozice o Českém krasu získá SJ ČR formou dotace z Operačního programu životního prostředí (OPŽP). Objekt bude dokončen v roce 2022, naše druhé nejnavštěvovanější jeskyně tím získají důstojné a moderní zázemí pro zaměstnance i pro návštěvníky. Druhou akcí plně hrazenou z OPŽP je stavba Návštěvníckého střediska Chýnovské jeskyně.

Ředitel SJ ČR Ing. Lubomír Příbýl.

Foto: Ivana Mrázková, SJ ČR

Byla zahájena v říjnu 2020 a pevně doufáme, že bude dokončena do 30. června 2022, aby mohla být využívána už v hlavní návštěvní sezóně. I v tomto objektu bude umístěna poutavá expozice o mineralogii, těžbě a zpracování vápence, fauně a flóře.

Na podzim nás postihla ještě jedna nepříjemnost, během přívalových dešťů byl zaplaven celý areál Sloupsko-šošůvských jeskyní. Na prostranství kolem budov, ponorů Sloupského potoka a vchodu do jeskyní přinesla voda stovky kubiků bahna, větví a různého odpadu. Zde je na místě poděkovat zaměstnancům Správy jeskyní Moravského krasu, kteří včasným zásahem zabránili větším škodám na majetku organizace, s čímž jim výrazně pomohli i hasiči z obce Sloup. Do následného čištění areálu od naplavenin se zapojili také hasiči z obce Vavřinec a dokonce dobrovolníci z řad veřejnosti. Povodeň zasáhla i Punkevní jeskyně, kde došlo k poškození elektroinstalace na vodní plavbě. I zde byla kolegy z Moravského krasu velmi rychle provedena oprava a úklid a jeskyně byla znovu připravena k přijetí návštěvníků.

Za zmínku stojí ještě událost, která nás čeká v příštím roce. Mezinárodní speleologická unie vyhlásila rok 2021 „Mezinárodním rokem jeskyní a krasu“ (IYCK) s mottem „Poznávat, rozumět a chránit“. Jeho partnery za Českou republiku jsou Správa jeskyní ČR, Agentura ochrany přírody a krajiny ČR, Česká geologická služba a Česká speleologická společnost. Správa jeskyní se bude podílet na řadě akcí, zejména na organizaci podzimní konference IYCK, a to za výrazné finanční podpory MŽP. Doufám, že i tato akce přispěje ke zvýšení povědomí veřejnosti i různých státních orgánů o významu jeskyní a krasových území a nutnosti jejich ochrany.

Než se začnete do dalších stránek ročenky, chtěl bych Vám všem popřát do roku 2021 hlavně hodně zdraví, pohody a životního optimismu.

Ing. Lubomír Příbýl

K nastěhování do nové provozní budovy Jeskyně Na Špičáku už zbývá jen krůček.

Foto: Evelyn Vozábalová, SJ ČR

Mladečské jeskyně, Dóm mrtvých. Foto: Petr Zajíček, SJ ČR

Jurikův dóm ve Zbrašovských aragonitových jeskyních. Foto: Petr Zajíček, SJ ČR

Základní údaje o organizaci SJ ČR

Název:	Správa jeskyní České republiky
Adresa sídla:	státní příspěvková organizace
Identifikační číslo:	Květnové náměstí 3, 252 43 Průhonice
Daňové identifikační číslo:	75073331
Poštovní adresa:	CZ75073331
Telefonní spojení:	Květnové náměstí 3, P. O. BOX 21, 252 43 Průhonice
	+420 271 000 040
Adresa elektronické pošty:	spravajeskynicr@caves.cz
Internetové stránky:	www.caves.cz, www.jeskynecr.cz
Datová schránka:	sxwrr4r

Organizační uspořádání a obsazení vedoucích funkcí

Pracoviště Průhonice

Ředitel	Ing. Lubomír Příbyl
Ekonomicko-provozní náměstek a statutární zást.	Ing. Eva Šantorová
Odborný náměstek	Ing. Karel Drbal
Sekretariát ředitele	vedoucí Romana Miceská

Odbor ekonomicko-provozní

Referát plánu a rozpočtu	vedoucí Ing. Eva Šantorová
Oddělení účetnictví	Ing. Jana Mazalová
Oddělení technické	vedoucí Marcela Šejblová
Referát personální	vedoucí Eva Koktanová, DiS
Oddělení péče o jeskyně	Hana Frantová
	vedoucí Ing. Karel Drbal

Pracoviště Blansko

Správa jeskyní Moravského krasu	vedoucí Jiří Hebelka
Oddělení ekonomické	vedoucí Jaromíra Kakáčová
Oddělení technické	vedoucí Ing. Zdeněk Zapletal, od 16. 5. 2020 Libor Láník
Informační služba	vedoucí Bc. Pamela Fleková
Provoz Punkevní jeskyně	vedoucí Hynek Pavelka
Provoz Kateřinská jeskyně	vedoucí Ing. Roman Plíšek
Provoz jeskyně Balcarka	vedoucí Mgr. Eva Hebelková
Provoz Sloupsko-šošůvské jeskyně	vedoucí Miluše Hasoňová
Provoz jeskyně Výpustek	vedoucí Bc. Hana Horáková
Oddělení péče o jeskyně	
Pracovní skupina Blansko	vedoucí Ing. Jan Flek

Ostatní pracoviště

Správa Bozkovských dolomit. jesk., Bozkov	vedoucí Mgr. Dušan Milka
Správa Chýnovské jeskyně, Dolní Hořice	vedoucí Ing. Karel Drbal
Správa Javoříčských jeskyní, Javoříčko	vedoucí Ing. Martin Koudelka
Správa Jeskyně Na Turoldu, Mikulov	vedoucí Bc. Jiří Kolařík
Správa Jeskyně Na Špičáku, Supíkovice	vedoucí Evelyn Vozábalová
Správa Jeskyně Na Pomezí, Vápenná	vedoucí Ing. Martin Kubalák
Správa Koněpruských jeskyní, Koněprusy	vedoucí Alexandr Komaško
Správa Mladečských jeskyní, Mladeč	vedoucí Drahomíra Coufalová
Správa Zbrašovských arag. jesk., Teplice n. Beč.	vedoucí Barbora Šimečková

PŘEHLED VEŘEJNOSTI ZPŘÍSTUPNĚNÝCH JESKYNŮ A DALŠÍCH PODZEMNÍCH OBJEKTŮ V PÉČI SJ ČR

(Stav k 1. 1. 2021, sestavil Vratislav Ouhrabka)

	název jeskyně	evidenční kód JESO	katastrální území	okres	kraj	chráněné území	celková délka jeskyně / m	celková hloubka denivelace jeskyně / m	nadmořská výška vchodu - východu n.n.m.	
Čechy	Bozkovské dolomitové jeskyně	K162 50 10 J00001	Bozkov	Semily	Liberecký	NPP Bozkovské dolo- mitové jeskyně (1999, 2005) 5,54 ha	1118	43	447	446
	Jeskyně pod Sněžníkem (fluoritový důl ŠP4 Jilové-Sněžník)	P141 26 1A J00029 až P141 26 1A J00043	Sněžník	Děčín	Ústecký	PP Jeskyně pod Sněžníkem (1999) 973 m² CHKO Labské pískovce	samostatné dutiny dlouhé až 150 m	cca 30	574	-
	Koněpruské jeskyně	K112 87 11 J00007	Koněprusy	Beroun	Středočeský	NPP Zlatý kůň (1972) 37,06 ha CHKO Český kras	2050	70	443	459
	Chýnovská jeskyně	K123 57 10 J00001	Dolní Hořice	Tábor	Jihočeský	NPP Chýnovská jeskyně (1949, 2010) 2,97 ha	1400	79	539	543
Morava	Jeskyně Na Pomezi	K163 32 10 J00001	Vápenná	Jeseník	Olomoucký	NPP Jeskyně Na Pomezi (1965, 2010) 20,60 ha	1430 (celý systém Jeskyně Na Pomezi-Liščí díra 1870 m)	47	549	545
	Jeskyně Na Špičáku	K163 29 10 J00001	Supikovice	Jeseník	Olomoucký	NPP Na Špičáku (1970) 7,05 ha	410	cca 10	439	437
	Javoříčské jeskyně	K220 34 10 J00001	Březina	Olomouc	Olomoucký	NPR Špraněk (1949, 2013) 102,29 ha	5594 (celý systém cca 6000 m)	111	445	470/488
	Mladečské jeskyně	K220 35 10 J00001	Mladeč	Olomouc	Olomoucký	NPP Ttesin (1933), 0,81 ha PP Ttesin (1993) 143,08 ha CHKO Litovelské Pomoraví	1250	30	257	257
	Zbrašovské aragonitové jeskyně	K212 06 10 J00001	Teplice nad Bečvou	Přerov	Olomoucký	NPP Zbrašovské aragonitové jeskyně (2003, 2005) 7,74 ha	1435	55	265	248
Jižní Moravský kras	Jeskyně Na Turoldu	K322 27 10 J00001	Mikulov na Moravě	Břeclav	Jihomoravský	PR Turold (1946, 2002) 16,84 ha CHKO Pálava	3054 (systém: Turold 1754, Liščí 1300)	47	285	-
	Punkevní jeskyně	K230 12 10 J03240	Suchdol v Moravském krasu, Vílemovice u Macochy	Blansko	Jihomoravský	NPR Vývěry Punkvy (1933) 556,46 ha CHKO Moravský kras	4750 (systém: Punkevní Macocha 3550 m, Skleněné domy 500 m, Malý výtok 150 m, Stovka 550 m)	190/65	355	350
	Kateřinská jeskyně	K230 12 11 J06940	Suchdol v Moravském krasu	Blansko	Jihomoravský	NPR Vývěry Punkvy (1933) 556,46 ha CHKO Moravský kras	950	63	342	-
	Jeskyně Balcarka	K230 12 11 J05970	Ostrov u Macochy	Blansko	Jihomoravský	PR Balcarka skála – Vintoky (1998) 7,09 ha CHKO Moravský kras	1150	40	461	458
	Sloupsko-šošůvské jeskyně	K230 12 10 J00250	Sloup v Moravském Krasu	Blansko	Jihomoravský	PR Sloupsko-šošůvské jeskyně (1999,2010) 7,50 ha CHKO Moravský kras	4890	98	462	470
	Jeskyně Výpustek	K230 12 16 J11310	Březina u Křtin	Blansko	Jihomoravský	PR U Výpustku (1977, 2012) 63,34 ha CHKO Moravský kras	cca 2000	55	385	385

Tabulky obsahují základní data, která jsou průběžně aktualizována. Jsou zdrojem dostupných ověřených údajů k uvedenému datu pro veškerou publikační a prezentační činnost.

teplota vzduchu v°C		rok objevu zpřístupnění		zpřístupněná část jeskyně m	délka návštěvního okruhu*) m	denivelace návštěv. okruhu m	počet schodů	doba prohlídky min.	průměrná roční návštěvnost **) 1991 - 2019	průměrná roční návštěvnost **) 2006 - 2019	charakteristika/výjimečnost jeskyně
7,5 - 9	8	1947 1957	1969	350	400	17	245	cca 45	67 379	67 030	Největší jeskynní systém v dolomitech s největším podzemním jezerem v Čechách.
7 - 12	-	1983 1984	-	délka přístupných důlních chodeb 870	1740	19	-	cca 2,5 hod		pouze pro odborné exkurze	Pseudokrasové dutiny s fluoritovou mineralizací částečně přístupné z důlního díla (ŠP 4 – Jilové-Sněžník)
9 - 10,5	-	1950	1959	630 (návštěvní trasa 580)	620	27	483	cca 50-60	95 680	86 907	Největší jeskynní systém Čech a významná archeologická lokalita.
5 - 9	8,7	1863	1868	280	260	36	330	cca 45	32 969	31 497	Největší česká jeskyně v krystalických vápencích a nejstarší zpřístupněná jeskyně v ČR.
7 - 8	-	1936 1949	1950	450	390	12	196	cca 45	53 211	49 008	Největší jeskynní systém v krystalických vápencích v ČR.
7 - 9	-	cca pol. 15. stol.	1885 1955	220	220	2	0	cca 35	14 770	14 638	Jeskyně vytvořená ledovcovými vodami, nejstarší písemně doložená jeskyně s nejstaršími historickými nápisy v ČR.
7 - 8	-	1938 1958	1938 1961	790	790 a 360	46	255	cca 60/40	46 074	40 036	Jeskynní systém s nejobatší a nejpestřejší krápníkovou výzdobou.
7 - 9	-	1826 (1828)	1911	330	400	14	92	cca 40	19 145	19 651	Významná archeologická lokalita – největší a nejstarší sídliště cromagnonských lidí ve střední Evropě.
14 - 16	22	přelom 1912/1913	1926	375	375	18	126	cca 50-60	48 568	48 533	Hydrotermální jeskyně s plynovými „jezery“ CO ₂ , aragonitovými agregáty a unikátní krápníkovou výzdobou.
7 - 9	6 - 8	1951	1958 2004	140	280	33	350	cca 50-60	28 025 ***)	29 253	Největší jeskynní systém v druhohorních vápencích v ČR s unikátní modelací stěn a stropů.
7 - 8	4 - 10	1909	1910	1290	1250 (z toho 440 m plavba)	25	198	cca 60	197 774	197 350	Nejménáměří jeskynní systém s nejmohutnější propastí a jedinou veřejnou podzemní plavbou v ČR.
7 - 8	-	část odedávna, 1909	1910	420	580	20	199	cca 40	55 989	47 193	Jeskyně s největší zpřístupněnou podzemní prostorou v ČR.
7 - 8	-	1923	1925 1935 1949	720	720	18	330	cca 60	35 903	31 681	Jeskynní systém s bohatou krápníkovou výzdobou a významná archeologická lokalita.
7 - 8	1 - 20	část odedávna 1879-Elis.j. 1889-Šoš.j.	1881 1890	1930	1760 890 950 1300	24	303 202 147 -	cca 110/70	44 060	45 224	Nejdelší zpřístupněný jeskynní systém v ČR, jeskyně Kůlna je významná archeol. lokalita, naleziště pozůstatků neandrtálského člověka.
7 - 8	-	před 1608	2007	615	600	3	13	cca 75	18 844 ****)	18 844	Jeskynní systém s pohnutou historií (těžba fosfátů, německá továrna) a s tajným vojenským velitelským stanovištěm.

*) délka návštěvního okruhu je trasa, kterou návštěvník projde ***) nejsou zahrnuty roky, po které byla jeskyně zavřena ****) jeskyně otevřena od r. 2004 *****) jeskyně otevřena od r. 2007

Bozkovské dolomitové jeskyně v prvním roce koronaviru

Dušan Milka

Zima byla na přelomu let 2019-2020 poměrně teplá, bez větších sněhových srážek. Lidé se měli poměrně dobře, a tak se není co divit, že byly hory plné návštěvníků nejen od nás, ale i ze sousedního Polska. To všechno dohromady se projevilo i na návštěvnosti Bozkovských jeskyní.

Leden byl ještě poměrně klidný, a to bylo velké štěstí, protože jsme jako jedni z posledních přešli na nový počítačový systém prodeje vstupenek a za provozu jsme se s ním učili pracovat a ladili ho. Od února začaly jarní prázdniny a s nimi nával. Lyžaře střídaly skupiny rodičů s dětmi, překvapivě hodně bylo i polských návštěvníků. Sami jsme nebyli schopni ten nápor zvládnout, a tak jsme, co to šlo, využívali na provádění i brigádníky. Počátkem března nám bylo jasné, že pokud to takhle půjde dál, bude to, co do návštěvnosti, rekordní rok. Od 9. do 11. března jsme proškoliili a prozkoušeli nové průvodce. Ve čtvrtek 12. března přišel z Příhonice příkaz uzavřít pro návštěvníky jeskyně z důvodů vládních opatření k zamezení šíření koronaviru. Bylo to jako blesk z čistého nebe. Museli jsme přejít do udržovacího režimu, informovat rezervované zájezdy, připravit se na zcela nové podmínky provozu jeskyní. A čekat....

V jeskyních bylo třeba provádět i za tohoto stavu pravidelné bezpečnostní prohlídky, abychom nepřišli o licenci a byli připraveni kdykoliv přejít do plného provozu. Ha, ha, plného provozu. Ubíhaly dny, týdny, měsíce, a situace se nezlepšovala. Postupně jsme upravovali a posouvali termíny rezervací zájezdů, vymýšleli, jak nejlépe zabezpečit hygienické podmínky pro nás i návštěvníky, testovali obličejové štíty.

Až v polovině května se začalo blýskat na lepší časy a my mohli 25. znovu jeskyně otevřít pro veřejnost. Ale jak květen, tak i následně červen, byly, co do návštěvnosti, poměrně slabé. Situace se obrátila o prázdninách, kdy bylo vidět, že spousta Čechů tentokrát tráví dovolenou v Česku. Bylo jich tolik, že téměř nahradili chybějící cizince. Srpen byl na návštěvníky ještě bohatší než červenec. Provádění bylo problematické a náročné. Sice jsme již mohli provádět skupiny 20 osob, ale jak průvodci, tak návštěvníci v rouškách, s rozestupy ve vstupní hale, všude dezinfekce. To pochopitelně vyvolávalo čas od času konfliktní situace, neboť někteří návštěvníci nebyli ochotni jít s rouškou na prohlídku. Dohadování ztěžovalo hladké odbavení návštěvníků vstupujících do jeskyně a narušovalo organizaci provozu.

Koncem srpna se počet návštěvníků rapidně snížil a v září nikdy moc návštěvníků nechodilo. V říjnu byl v republice znovu vyhlášen nouzový stav a my jsme od 12. museli jeskyně zavřít. Tato situace trvala až do 3. prosince, kdy nám bylo v rámci tabulky COVID rizika PES povoleno otevřít, ale provádět jen skupiny 9 osob s průvodcem. Vydrželo nám to 14 dní. V polovině prosince se ve státě opět zhoršila epidemická situace a na základě opatření vlády rozhodl ředitel organizace o uzavření jeskyní pro veřejnost od pátku 18. prosince.

A tak vzaly naděje na oživení za své. Nejen žádný rekordní rok, ale pořádný propadák. Na druhé straně, tak klidný a tichý konec roku nikdo ze zaměstnanců na jeskyních nepamatuje.

Čištění stěn v Jezerním dómu.

Foto: Dušan Milka, SJ ČR

Chýnovská jeskyně

Karel Drbal

Byl to podivný rok, ten dvacátý jednadvacího století. Jakoby si příroda řekla, že už nás lidí má dost. Možná také po sto letech saslala na lidstvo připomínku v podobě lidskému oku neviditelného viru, že ona tu ještě pořád vládne. A zatočila s lidskými osudy, se zdravím, s ekonomikou i plány. Nevyhnula se tomu ani Česká republika a tudíž ani naše zpřístupněné jeskyně. 13. března 2020 byly všechny jeskyně uzavřeny z důvodu pandemie, aby se po přechodu první „vlny“ 26. května 2020 opět otevřely veřejnosti. To ovšem nikdo netušil, co přijde na podzim. Nicméně sezóna se rozběhla a Chýnovskou jeskyni navštívilo do opětovného uzavření jeskyní 11. září 2020 26 751 osob. A víc už „ani noha“, neboť přišla další vlna té osudné pichlavé potvory původem z Číny, a jeskyně zůstaly uzavřeny až do konce roku.

Ale vraťme se na počátek roku. V lednu jsme se věnovali zabezpečovacímu systému našich objektů. V souvislosti s přechodem Policie ČR na nový systém přenosu poplachu bylo nutno předělat nejen přenosové zařízení na pult centrální ochrany PČR, ale i vnitřní zabezpečovací systém. V lednu začaly tedy práce a úřadování a květnu byly všechny objekty SCHJ napojeny opět na bezplatnou ostrahu Policie ČR. V lednu také zahájili potápěči ze ZO ČSS 1-10 Speleoaquanaut sezónu potápění a dokumentace zatopených částí jeskyně. Zejména byly dokončeny práce na mapování trvale zatopených prostor Chýnovské jeskyně s využitím metody „videogrammetrie“. Proběhla dokumentace zbývajících částí, zpracování dat a odstranění technických prvků (body, polygon, staré vodící šňůry) ze všech mapovaných chodeb. Na objednávku Krajského úřadu Jihočeského kraje byla dodavatelsky zpracována kompletní revize krasových a pseudokrasových objektů na území jižních Čech. Vlastními silami jsme zrealizovali výstavbu opěrné zidky u východu z jeskyně a upravili odtokový kanál. Nadále je doplňována sbírka dokumentace SCHJ. Veškeré písemnosti jsou průběžně zařazovány a tříděny do systému bibliografie Chýnovské jeskyně. V rámci hmotné dokumentace jsou do sbírek SCHJ zařazovány

František Krejča staví novou opěrnou zidku u východu z Chýnovské jeskyně. Foto: Hana Štěrbová, SJ ČR

Přemístění prodejního stánku ve vstupním areálu Chýnovské jeskyně. Foto: František Krejča, SJ ČR

zejména mineralogické a geologické vzorky z území Chýnovského krasu a navazujících lokalit regionu. Sbírka SCHJ obsahuje řádově stovky položek minerálů, hornin a historických artefaktů členěných podle lokalit.

Ve spolupráci se spolkem Naše historie bylo ve dnech 23.–24. 7. provedeno vyzvednutí relikvie z trezoru v kostele sv. Jiljí v Milevsku s pravděpodobným hřebem z ukřižování Ježíše Krista. Akce proběhla v rámci záchranného archeologického výzkumu lokality a výsledky byly se značným ohlasem mediálně prezentovány 21. 12. 2020. Další akce ve spolupráci se spolkem Naše historie: Tábor, čp. 1 – průzkum dutin pod trámovou podlahou historického objektu; Pražský hrad, Královský palác, střední křídlo – nepřístupná dutina v podlaží; Praha, Clam-Gallasův palác – průzkum nepřístupných mezistropních dutin; Barokní opevnění Josefov – neznámá minerská chodba; Poběžovice – 2. etapa průzkumu hrobky Jana Jiřího ze Švamberka; České Budějovice – průzkum a dokumentace gotického výklenkového hrobu v klášterním kostele; Pardubice – průzkum hrobky Vojtěcha z Pernštejna; Nymburk – průzkum podzemí kaple sv. Jana Nepomuckého.

Letní sezóna byla 3. září zpestřena tradičními koncerty houslisty Jaroslava Svěceného a 31. července meditačním večerem Gongy v jeskyni. Dokonce se v jeskyni 18. září hrálo i divadlo. Autorskou hru „To jsou jen řeči...“ provedlo divadlo FORUM. Jak se nakonec ukázalo – i kvůli nastupující druhé vlně pandemie – bylo to představení pro jednoho herce a dva diváky. Zájem o dění v jeskyni projevil i média. Televizi CNN Prima zajímal provoz s rouskami v jeskyni, Českou televizi zase připravované divadelní představení a Český rozhlas Mezinárodní noc pro netopýry, která úspěšně proběhla 11. září 2020.

8. září se konalo první jednání s dodavatelem stavby a stavebním dozorem investora ohledně zahájení výstavby Návštěvního střediska Chýnovské jeskyně. Věci se tedy daly do pohybu dokonce dříve, než bylo původně plánováno. Ale o této významné akci pojednáme v samostatném článku na str. 38.

Javoříčské jeskyně

Martin Koudelka

Tento krátký článek by měl popisovat běžný provoz jeskyní. Je třeba hned na začátku říci, že běžný provoz může probíhat pouze za běžných podmínek a v běžném roce – a to rok 2020 určitě nebyl. Pandemie koronaviru zasáhla do životů nás všech, a tím i do provozních možností všech zpřístupněných jeskyní, Javoříčské jeskyně nevyjímaje.

Začátek roku ještě probíhal standardním způsobem, a to přípravou na očekávaný rozjezd hlavní návštěvnícké sezóny od měsíce dubna. Prováděli jsme postupně plánované revizní, údržbové a monitorovací činnosti, dílem vlastními silami a dílem za pomoci externích firem. Hned na začátku roku – v lednu – proběhlo pravidelné sčítání zimujících letounů, tedy vrápenců a netopýrů. Celkový počet 5 480 zimujících jedinců celkem sedmi druhů, z toho 5 197 ks vrápence malého. Mimo tohoto dominantního druhu to dále byli netopýr brvitý, netopýr velký, netopýr vodní, netopýr řasnatý, netopýr vousatý a netopýr Brandtův. Na sčítání, které je koordinováno Českou společností na ochranu netopýrů, se podílelo několik odborníků – chiropterologů – a mnoho nadšených pomocníků, zejména z řad jeskyňářů.

V polovině března, když jsme se zrovna chystali na vstupní školení brigádních průvodců, přišla zpráva, že na základě nařízení vlády ČR jeskyně bohužel nebudeme moci otevřít. Poprvé za celou dobu existence nám v obecném zájmu nebylo umožněno vykonávat naši práci. Pro návštěvníky jsme nakonec jeskyně otevřeli, ale s velkým zpožděním proti normálnímu provozu, až koncem května. Z důvodu omezujících opatření v cestovním ruchu a všudypřítomné nejistotě, jak se bude situace dále vyvíjet, byly zrušeny hromadné zájezdy cestovních agentur a veškeré školní výlety.

Přestože jsme jeskyně museli znovu uzavřít ze stejného důvodu již od poloviny října, hlavní sezóna byla nakonec velmi úspěšná. Javoříčské jeskyně navštívilo úctyhodných 29 450 návštěvníků, z toho 23 314 během dvou prázdninových měsíců. Jednalo se letos převážně o tuzemské návštěvníky, zejména rodinky s dětmi. Zvládnout tento enormní nápor za zvýšených hygienických opatření v celém areálu se nakonec s vypětím všech sil podařilo a patří velké poděkování všem, kteří se na zajištění všech činností v tomto abnormálním roce podíleli.

V srpnu jsme přivítali filmový štáb pana režiséra Romana Némce. O natáčení celovečerního hraného filmu s názvem „Kam motýli nelétají“ v náročných podmínkách nezpřístupněných částí jeskyní pojednává samostatný článek na straně 33.

Závěr roku patřil jako již každoročně údržbě a managementovým pracím. Proběhla kompletní očista podzemních i nadzemních prostor před zimním klidem včetně postřiku lampenflory v jeskyních. Ve spolupráci s AOPK ČR jsme pokáceli nebezpečné stromy kolem provozní budovy a vchodu do jeskyní. V prosinci byla provedena elektro revize provozní budovy, dílen, inspekčního pokoje, garáže a sociálního zařízení. Na samý závěr roku byla nahlášena kontrola z Obvodního báňského úřadu Ostrava. Po jejím provedení jsme rádi konstatovali, že nebyly zjištěny žádné problémy či nedostatky. Na závěr nezbývá než popřát všem jeskyním, aby rok příští byl zase normální nebo přinejmenším aspoň trochu normálnější. Abychom mohli dělat svoji práci, kterou máme tak rádi, bez omezování činností našich pracovníků a bez obtěžujících omezení.

Pokácet vzrostlé buky a nepoškodit přitom budovu, to chce techniku a odvážné chlapy.

Foto: Pavel Šišma, SJ ČR

Jeskyně Na Pomezí

Martin Kubalák

Sezónu sedmdesátého výročí zpřístupnění jeskyní poznamenala celosvětová pandemie a v důsledku ní nařízená omezení. Jeskyně Na Pomezí navštívilo celkem 41 226 turistů. Vlivem omezení volného pohybu osob ze zahraničí to byli hosté téměř výhradně české národnosti. V proběhlé sezóně došlo ve srovnání s rokem 2019 ke snížení návštěvnosti o 8 025 osob. Turisté polské národnosti zpravidla tvoří významnou skupinu návštěvníků, ale uzavřené hraniční přechody byly příčinou minimální návštěvnosti zahraničních hostů. Za historicky velmi vysokou návštěvnost lze označit letní měsíce, kdy byl zájem o prohlídky právě z řad českých návštěvníků.

Provoz jeskyní v roce 2020 byl zajištěn jen 3 stálými pracovníky, v době turistické sezóny byli přijati na základě dohody o provedení práce a pracovní činnosti dva zaměstnanci na prodej upomínek (tzv. jiná činnost). Průvodcovskou službu v jeskyních vykonávalo celkem 24 sezónních pracovníků.

Počátkem roku jsme provedli výměnu dlažby v návštěvní hale, která byla již v nevyhovujícím stavu odpovídajícímu stáří instalace z osmdesátých let minulého století. Při této příležitosti došlo i k rekonstrukci zázemí pro zaměstnance. Cílem je opětovné a nikdy nekončící zvelebení návštěvnické infrastruktury a zlepšení image organizace.

Celá sezóna se nesla v duchu ladění a sžívání se s novým prodejním programem Colosseum. Bylo nutné nejen zaškolení zaměstnanců, ale hlavně dlouhodobá konfigurace podle potřeb provozu. V červnu byly některé prostory jeskyní krátkodobě zaplaveny vlivem prudkých přívalových dešťů, které zvýšily skap v podzemí. Při odčerpávání vody z podzemí nám pomohli členové HZS z Jeseníku a SDH z Vápenné.

Mnoho času nám zabraly přípravy setkání a akcí, které se měly konat u příležitosti sedmdesátého výročí otevření našich jeskyní. Žádný program se ale bohužel pro pandemii nekonal a byli jsme také nuceni omezit provoz jeskyní.

Během roku byla na základě plánu péče a činností pro Jeskyně Na Pomezí vypracována projektová dokumentace výstavby nové budovy občerstvení. Dokumentaci vyhotovil architektonický ateliér Musil-Hybská z Brna. Byla zajištěna veškerá potřebná dokumentace včetně povolení stavebního úřadu a vyjadřovacích zpráv k zahájení prací. Samotná realizace výstavby však byla na návrh vedení organizace odložena o další rok. Současnou prioritou je realizace výběrového řízení na dodavatele a zahájení výstavby.

V průběhu roku 2020 byla prováděna výzkumná činnost ve spolupráci s ÚSMH AV ČR na monitoringu tektonických poruch za pomoci automatických sběrů. Ve spolupráci s pracovníky AOPK ČR provádíme monitoring počtu zimujících netopýřů. V roce 2020 bylo zjištěno 873 letounů v sedmi druzích. V rámci managementových prací byla realizována opatření na odstranění lampenflóry. Vynášku deponií z jeskyní, které jsou stále patrné, provedli zaměstnanci správy jeskyní.

SJNP se opět zapojila do projektu „Olomouc Region Card“. Jeskyně byly popularizovány na sociálních sítích v regionálních i celonárodních médiích. Dlouhodobě spolupracujeme s informačními centry v regionu. V letních měsících jezdil vláček pro turisty mezi jeskyněmi a Priessnitzovými láznemi v Jeseníku.

Myotis coronus v Jeskyních Na Pomezí.

Foto: Martin Kubalák, SJ ČR

Jeskyně Na Špičáku

Evelyna Vozábalová

Máme za sebou mimořádně náročný rok, jak z důvodu dodržení proticovidových opatření, tak z důvodu celoroční rekonstrukce provozní budovy.

Před zahájením sezóny proběhlo vše jako obvykle – sčítání letounů, úklid jeskyně a venkovních prostor, obírky skalních portálů nad přístupovými cestami, školení průvodců, nachystání pokladen vstupenek a zboží v přechodných mobilních buňkách a pak netrpělivé čekání na den, kdy budeme moci přivítat návštěvníky. Na konci května jsme se konečně dočkali, ale v polovině října se brány jeskyní opět musely předčasně uzavřít.

Zájem návštěvníků během léta vzrostl, jeskyni navštívilo 11 tisíc lidí, převažovali tuzemští turisté, naopak cizinců výrazně ubylo. O prázdninách jsme každou středu nabízeli „baterkové prohlídky“, zájem byl velký. Z provozních, kapacitních a také protiepidemických důvodů byly zrušeny koncerty, dětské prohlídky s pohádkou a Netopýří noc.

Zaměstnanci jeskyně i návštěvníci se museli spokojit s krušnými hygienickými podmínkami, značně ubylo parkovacích míst, za nepříznivého počasí nebylo kde se schovat, ale přesto si až na pár výjimek nikdo nestěžoval. Před námi byla vidina opravené provozní budovy a ta se taky na konci roku zhmotnila v celé velikosti a kráse. Podrobněji je vše okolo její rekonstrukce popsáno v samostatném článku na str. 31.

*Před položením odpadních trubek v místnosti průvodců bylo nejprve odstraněno několik vrstev starých podlah.
Foto: Evelyna Vozábalová, SJ ČR*

Tady budou stát sociálky pro návštěvníky. Foto: Evelyna Vozábalová, SJ ČR

Jeskyně Na Turoldu

Jiří Kolařík

Druhý týden v lednu jsme se účastnili společně se zástupci AOPK ČR pravidelného sčítání netopýrů, které je v Jeskyni Na Turoldu každoročně prováděno pod vedením RNDr. Josefa Chytila Ph.D. z Ornitologické stanice Muzea Komenského v Přerově.

V roce 2020 bylo napočítáno rekordních 619 kusů zimujících vrápenců malých, 17 netopýrů brvitých, 1 netopýr vodní a 1 netopýr velký. V rámci sčítání také

kontrolujeme stav hladiny vody v Jezerním domě, bylo zjištěno, že voda není již třetím rokem ani v sondě ve Třetí Zlaté síni.

Od ledna začaly probíhat přípravy na zahájení provozu. Výběr a nákup suvenýrů a občerstvení, úpravy areálu a čištění svahů v PR Turoldu od náletových dřevin, úklid a likvidace lampenflory v jeskyni, oprava laviček před jeskyní, malování a úklid provozní budovy. Bohužel, díky pandemii koronaviru jsme provoz zahájili místo 1. dubna až 22. května. Kvůli posunutému otevření jeskyně se v dubnu neuskutečnily tradiční oslavy Dne Země.

V červenci a srpnu probíhaly každé pondělí večerní prohlídky při svíčkách s možností návštěvy vinného sklípku SJNT. V těchto měsících, kvůli rozvolnění protipandemických opatření a doporučení vlády k omezení cest do zahraničí, jsme zaznamenali nejvíce návštěvníků v historii zpřístupnění Jeskyně Na Turoldu. Stávalo se, že v některé dny jsme měli již v poledních hodinách všechny vstupy vyprodané.

Díky dalším opatřením vlády kvůli pandemii byly v září zrušeny oslavy Pálavského vinobraní a návštěvníků v Jeskyni Na Turoldu ubylo, ve velkém rušili rezervace. Kvůli úbytku návštěvníků jsme proto zrušili tradiční oživené prohlídky, kterými jsme zpestřovali v podzimních měsících prohlídky jeskyně. Provoz byl nařízením vlády o zákazu shromažďování ukončen již 10. října 2020. Z těchto důvodů se také neuskutečnila tradiční studijní cesta SJNT.

Z managementových prací bylo vybranou firmou realizováno: posečení dna lomu a odstranění posečené hmoty, odstranění náletových dřevin na skalních stěnách a svazích nad vchody do jeskyně a nad turistickou stezkou. V roce 2020 navštívilo Jeskyni Na Turoldu 31 536 návštěvníků.

Návštěvníci u pokladny Jeskyně Na Turoldu. Foto: Petr Kapusta, SJ ČR

Koněpruské jeskyně – rok 2020 nebyl právě povedeným rokem

Alexandr Komaško

Rok dvou dvacítek (2020) byl nejen pro nás značně netypický. Začalo to jako jindy. Stejně jako v letech předchozích jsme se v mezisезónním období věnovali tomu, na co během sezóny, s jeskyněmi denně otevřeními pro veřejnost, není čas, tedy náročnější a déle trvající údržbě. Pokračovali jsme zejména s pracemi spojenými s přemístěním rozvaděčů u točitého schodiště do místa, kde nekape. Také filmaři si opět vzpomněli a během ledna natáčeli záběry do filmu Dračí dívka. Krom toho se o kopec otfela vichřice Sabine a v pondělí 10. února shodila strom na střechu veřejných WC.

Sledovali jsme sice také dění ve světě, ale nijak se nepřipravovali na to, co se nevyhnutelně blížilo i k nám. Byli jsme naivní. A pak to přišlo. Virová epidemie, u které se mnohé nevědělo, a tak se mnozí báli.

Zákaz práce na pracovišti. Údržbářské nebo opravářské práce v jeskyních totiž nelze provádět formou home office. Začali jsme shánět ochranné pomůcky a dezinfekce. Nebyli jsme jediní. Když přišel pokyn k návratu na pracoviště, už jsme něco měli. Nikdo nevěděl, co kdy a jak bude.

Normálně by už probíhala sezóna, v podzemí jsme tedy dokončili rozebrávané práce a umyli jeskyně, abychom v případě souhlasu mohli začít provádět návštěvníky. Pak jsme se věnovali údržbě na povrchu, která by se v případě potřeby dala přerušit ze dne na den. S místní hygienickou stanicí se vyjednávaly podmínky provozu a ty se kombinovaly s pokyny z ústředí.

Od 25. května bylo povoleno opět vpustit do podzemí turisty. Zprvu omezené skupiny, pochopitelně s povinnými rouškami a s dezinfekcí rukou před vstupem do podzemí. Krom toho během dne opakovaná dezinfekce klik, zábradlí, madel, platebních terminálů, veřejných záchodků, umyvadel ...

O prázdninách více méně normální provoz, lidé chodilo víc než v loňském roce, protože mnozí vypustili cizinu a saturovali to objížděním Česka. Na podzim se nepřiznává situace rozjela opět, a tak znovu došlo na přerušování návštěvníckého provozu. Na přelomu září a října se někdo u Koněpruských jeskyní vloupal štolou

Vláša Svoboda usazuje stojany pro nové rozvaděče Ro9 a Ro10. Foto: Kateřina Svobodová, SJ ČR

do podzemí a poničil monitorovací zařízení na poruchách. Obvyklou listopadovou studijní cestu jsme zcela vypustili, stejně jako žádanou akci s Mikulášem a čerty v jeskyních. Během roku jsme monitorovali činnost Velkolomu Čertovy schody, žádné nové jeskyně však zjištěny nebyly.

Bylo vypsané výběrové řízení na zhotovitele Domu přírody Českého krasu, pro množství dotazů přerušeno a po jejich zodpovězení opět obnoveno. Vyhrála pražská firma DCI Czech a. s. Koncem listopadu dovezeny buňky, následovalo stěhování, demolice starého (někdo by řekl už přežitého), odvoz stavební suti a počátek hloubení jámy...

Výměna kabeláže pracovního osvětlení přes Kukulův dóm. Foto: Vladimír Svoboda, SJ ČR

Kvůli covidové situaci odpadla prohlídka Jeskyní pod Sněžníkem pro skupinu mineralogů. Nicméně to však nezabránilo neznámým sběratelům (nebo obchodníkům s minerály) vniknout do podzemí násilně, probouráním čelní stěny. Stavatelé totiž duté betonové tvárnice v minulosti jen prolili betonem, ale nevyztužili železnými roxory. To čekalo až na nás, když jsme poté stěnu sanovali a zesilovali. „Sběratelé“ si odnesli mineralogický materiál, který odrazili z fluoritové žiloviny v části Jeskyně č. 1. Policie ČR samozřejmě nic nevyšetřila, neměla se o co opřít, protože stop vedoucích k pachatelům nebylo žádných.

Vstupenkový program nás trápil i v roce 2020. Přestože jsme ho užívali již druhým rokem, řada jeho chyb, nedostatků a těžkopádná obsluha přetrvávala.

Když se tak dívám zpět, uplynulý rok 2020 nebyl právě povedený. Mám však strach, abychom po letech ještě nakonec nefíkali: „Zlatý rok 2020!“ Doufám, že tomu tak nebude.

Nicméně rok přinesl také jedno významné a pro nás nečekané zjištění. Mezinárodní tým vedený genetiky z ústavu Maxe Plancka v německé Jeně na základě genomu získaného z kostí lebky ženy nalezené roku 1950 v Koněpruských jeskyních zjistil, že v současné době jde o nejstaršího známého Evropana moderního typu člověka. Více o tom na str. 74 v příspěvku dvou českých antropologů, kteří byli součástí výzkumného týmu.

Mladečské jeskyně

Drahomíra Coufalová

Začátek roku se nijak nelišil od předchozích. Ve spolupráci s AOPK ČR tradičně patřil monitoringu netopýrů zimujících v našich jeskyních. Následovala údržba technického zařízení a návštěvní trasy, abychom byli včas připraveni na duben, kdy oficiálně začíná hlavní sezona. Jeskyně byly v zimním období přístupné veřejnosti ve všední dny dvěma pevnými vstupy. Musím konstatovat, že tuto možnost začalo v tomto roce konečně využívat více zájemců. Radovali jsme se ale předčasně.

Světlem šířící se koronavirus postihl i naši republiku a jeskyně byly v pátek 13. března nařízením vlády uzavřeny. Následně v pondělí 16. března přišel mnohem větší šok, kdy naše oblast Litovelska byla na dva týdny hermeticky uzavřena z důvodu karantény.

Filmový štáb v Mladečských jeskyních natáčí celovečerní film „Kam motýli nelétají“. Foto: Ondřej Vlček, SJ ČR

Jelikož situace se nijak nelepšila a jeskyně byly stále uzavřeny, využili jsme možnosti a po Velikonocích jsme přistoupili k celkové rekonstrukci přístupového schodiště. Stěrky na stupních provedené při rekonstrukci provozní budovy v roce 2011 byly již popraskané, oloupané, celé schodiště nebylo spádováno pro odtok srážkových vod a z toho důvodu vyžadovalo větší opravu.

Hlavní turistická sezona byla v rámci epidemiologických opatření se zpožděním zahájena až 25. května. V tomto období jsme převážně zaměřeni na školní výpravy. Znovuotevření škol a opoždění výuky už ale neumožňovalo pořádání školních výletů, a tak veškeré rezervované prohlídky jeskyní byly zrušeny.

Víkendová návštěvnost a následné prázdninové období bylo nad očekávání dobré. Bohužel jarní výpadek, který způsobil pokles roční návštěvnosti v porovnání s předešlými sezonami, jsme již nevyrovnali. Turistická sezona byla 12. října 2020 z důvodu nařízení vlády předčasně ukončena. Z hlediska návštěvnosti patří rok 2020 do těch neúspěšných, celkem

Mladečské jeskyně navštívilo 17 999 osob, což představuje pokles návštěvnosti o 14 %. Poněkud kratší sezona proběhla bez stížností a větších provozních problémů.

Koncem listopadu jeskyně obsadil filmový štáb pod vedením režiséra Romana Némce. V nepřístupných částech jeskyní se natáčel film „Kam motýli nelétají“, který se odehrává ve velmi zajímavém jeskynním labyrintu. Realizace expozice „Příroda a člověk“ nebyla ani v tomto roce dokončena. Zajištěn byl nový dodavatel za firmu Direct film s. r. o., který zajistí dodání a instalaci diorámát do jeskyní. V závěru roku se tak podařilo naistalovat alespoň jedno, a to dvě plastiky cromagnonského člověka včetně kresby zubra provedené na skalní stěnu. V příštím roce by měla být dodána zbývající dvě. Součástí expozice je i prezentační sál, který nabízel již v tomto roce zhlédnutí tří naučných videopořadů a svou atraktivitou byl využíván návštěvníky v době čekání na prohlídku.

Běžný provoz každoročně ožívujeme doplňujícími kulturními akcemi, které jsou zaměřeny hlavně na koncertní vystoupení v prostorách jeskyně, pořádáme je vždy na zahájení a ukončení hlavní turistické sezony. Bohužel všechny byly zrušeny, protože v tomto období byly jeskyně vždy nařízením vlády uzavřeny. Prosincové zpřísnění opatření proti šíření koronaviru naznačuje, že i příští rok bude velmi složitý a určitě nás opět postihnou další epidemiologická nařízení.

Zbrašovské aragonitové jeskyně

Barbora Šimečková

Rok 2020 byl jedním slovem divný. A víc smutný než veselý. Zařadil nám do slovníku a do života výrazy jako rouška, respirátor, odstup, dezinfekce, pandemie, izolace, karanténa, testování, očkování a nakonec lockdown.

Počátkem roku se na postu finanční referentky vyměnila děvčata, Zuzka Pleslová odešla na mateřskou dovolenou a nahradila ji Tereška Hudcová. Sotva se rozběhl návštěvní provoz, byl 13. 3. uzavřen a zaměstnanci skoro na dva měsíce posláni domů. Na pracovišti jsme se střídali a každý den někdo z nás „držel pozici“. Kromě průběžného vyřizování administrativy, faktur, úklidu a údržby jsme museli vyřešit i jednu havárku. Zlomená přírodní hadička na WC stačila během jediné noci rozmočit sádrokartonové stropní podhledy, na hlavu nám z půdy napadaly kuní exkrementy a vodu jsme vytírali až v suterénu.

18. května jsme se všichni vrátili do práce a 26. se znovu rozběhl provoz. Ve snaze o minimalizaci osobního kontaktu návštěvníků s pracovníky byl zaveden prodej e-vstupenek, což však v prodejním programu Colosseum způsobilo řadu komplikací a některé se nepodařilo vyřešit doposud. Nainstalovali jsme tradiční výstavu (článek na str. 28), potěšilo nás krásné umístění brigádnice Hanky Koryčánkové v celorepublikovém kole Středoskolské odborné činnosti (článek na str. 65) i ocenění Bary Šimečkové za přínos v ochraně životního prostředí (článek na str. 95).

V srpnu nastoupil nový provozní technik Ivo Koryčánek. Na uvítanou jsme mu vložili do rukou nový plotostřih, aby udržel průchodné přístupové chodníky k budově, protože údržba zeleně v lázních Teplicích dlouhodobě rapidně upadá. Celý rok jsme intenzivně sledovali situaci kolem přípravy Vodního díla Skalička, zjišťovali a předávali informace, aktivizovali místní samosprávy a spolupracovali se zpracovateli hydrogeologické studie. Pokračovaly odborné výzkumy v oblasti tektonických posunů, radonu a hydrotermálních fluid. Podařily se čtyři managementové zásahy: postřik aragonitové výzdoby na Oponě a likvidace lampenflory, speleoalpinistická revize vertikálních komínů, vyčištění dna jezírka v Běčku a inventarizace raftových stalagmitů – o té se více dočtete na str. 52.

V září zasáhla Bečvu ekologická havárie (viz str. 106), 13. října se jeskyně pro návštěvníky opět uzavřela a s výjimkou pár dní v prosinci tento stav trval do konce roku. 14. října ještě prošla Bečvou povodňová vlna, která zaplavila jižní část lázeňské kolonády, ale až do jeskyní našťastí nepronikla, takže zábrany do východu jsme stavět nemuseli. Dlouholetý elektrikář Miloslav Václavík podal výpověď a ukončil svoji činnost v půli prosince.

I v tomto roce se tedy pořád něco dělo a snad i povedlo, ale s delším odstupem si z událostí vlastně moc nepamatujeme. Téměř všechna energie padla na neustálé improvizace a vyrovnávání se s emocemi. Zpočátku překvapení, zaskočení, paralýza, ohrožení. Jak se roztácel chaos vládních opatření, většinou nelogických, protřečících a nepodložených, přišel vztek, naštvání, bezmoc. Koncem roku už osamělost, apatie, odevzdanost, vnitřní vzdor. Rok divný a smutný. Jako by ani nebyl.

Štáb TV Noe Ostrava při únorovém natáčení vydařeného dílu pořadu „Poletuchy“ s loutkou Jožinem a vodičem Davidem Pavlíčkem.
Foto: Slavomír Černý, SJ ČR

JESKYNĚ MORAVSKÉHO KRASU

Jeskyně Balcarka

Eva Hebelková

V lednu a v únoru je provoz jeskyně uzavřen a zaměstnanci se zaměřují na školení vědomostí potřebných pro provoz jeskyně. V lednu byl instalován nový prodejní program Colosseum. V březnu jsme otevřeli jeskyni pro turisty, přijeli se k nám tradičně podívat zahraniční studenti, kteří v Česku studují pod záštitou Rotary clubu. Vše probíhalo normálně, ovšem ve světě se již rozhořela epidemie Covid-19 a bohužel zasáhla i Česko, potažmo jeskyně – 13. března jsme z rozhodnutí vlády jeskyně pro veřejnost uzavřeli. Věnovali jsme se náhradním pracím, až do doby úplného uzavření – karantény.

Tento stav trval do poloviny května, kdy došlo k rozvolnění a 25. jsme mohli za splnění hygienických opatření otevřít pro veřejnost. V průběhu sezony proběhly kontroly závodního, stavu ovzduší v jeskyni, kontroly OBÚ – vše bylo i za nelehkých opatření splněno. Hlavní sezona proběhla bez problémů, návštěvníci chodili a byli rádi za určité rozvolnění. V červenci na Balcárce natáčela TV Nova díl pořadu „Rady ptáka Loskutáka“ – Loskuták na výlet. Tento pořad přispěl k propagaci jeskyně, kdy přijížděli návštěvníci s odvoláním: „Říkali v televizi, že jste pěkná jeskyně...“

V září se epidemiologická situace začala opět zhoršovat a návštěvníci museli používat v jeskyni roušky. V říjnu musela být jeskyně opět uzavřena. Rok 2020 byl nejen pro provozovatele jeskyní náročný a výjimečný. Covid-19 nás všechny zasáhl nejen ekonomicky, ale lidsky. Začali jsme se bát o své nejbližší, o své zdraví. Doufejme, že následující rok přinese zklidnění a proočkování populace umožní otevřít tak, jak jsme byli po celá léta zvyklí. Bez roušek, rozestupů a strachu.

Obírka portálu Jeskyně Balcarka.
Foto: Petr Zajiček, SJ ČR

Jeskyně Výpustek

Hana Horáková

Rok 2020 začal výměnou na pozici vedoucího jeskyně, kdy tuto funkci po Robertu Dvořáčkovi k 1. lednu převzala dlouholetá zaměstnankyně SJ ČR i provozu jeskyně Výpustek Bc. Hana Horáková.

Začátek roku vypadal velmi dobře. V lednu návštěvnost oproti minulým letům vzrostla a stejný trend pokračoval i v únoru, byly natočeny reportáže pro Český rozhlas Brno do pořadu Výlety a pro Českou televizi do pořadu Toulavá kamera.

Na základě usnesení vlády ČR byla jeskyně v polovině března pro veřejnost uzavřena z důvodu výskytu koronaviru a my se začali věnovat různým údržbářským pracím. Vyklizení provozní budovy, skladů a garáže od nepotřebného letitého materiálu, kdy jsme měli chvílemi pocit, že tyto poklady jsou zde uschovány snad ještě od dob knížete Liechtensteina, bylo velkou výzvou. Došlo na vymalování veřejných prostor včetně WC, natření všech venkovních laviček a různé úklidové práce ve vstupním areálu. Během března se podařilo po domluvě s CHKO Moravský kras a Školním lesním podnikem Křtiny dodavatelsky pokácet rizikové stromy v celém areálu (dle vypracovaného znaleckého posudku jich bylo více než čtyřicet).

Během té doby se stáli zaměstnanci ve spolupráci s dalšími kolegy ze Správy jeskyní ČR podíleli na finální verzi pracovních listů pro základní a střední školy. V rámci propagace jeskyně Výpustek byly ve spolupráci s propagačním oddělením osobně rozvezeny letáky a další propagační materiály do ubytovacích zařízení, rozpracován návrh na otevření druhého návštěvního okruhu – prohlídky kolem krytu, a vytvořen scénář dětských prohlídek určených především pro MŠ a 1. stupeň ZŠ. Snažíme se také doladit silniční ukazatele k jeskyni, které na mnoha místech chybí.

V polovině května se jeskyně otevřela veřejnosti, bez školních výletů, zájezdů, koncertů a doprovodných akcí. U nás druhým rokem používaný vstupenkový systém Colosseum byl doplněn QR čtečkou vstupenek, což zrychlilo odbavení návštěvníků před prohlídkou. Na internetu si mohli návštěvníci zakoupit první e-vstupenky.

K 1. 7. odešel na zasloužený odpočinek bývalý vedoucí provozu a náš kolega Robert Dvořáček, který na Výpustku strávil neuvěřitelných 48 let. V následujících letních měsících (díky omezeným možnostem cestování) byla návštěvnost vysoká a výpravy v exponovaných časech zcela vyprodány. V srpnu jsme stihli za pomoci městyse Křtiny uspořádat v jeskyni benefiční koncert skupiny Zálman a spol., který navštívilo na 400 posluchačů. K 1. 9. rozšířila pracovní tým naše nová kolegyně Petra Vojáčková DiS., která nastoupila na stálý pracovní poměr.

Bohužel neinvitovaný host COVID – 19 jeskyně znovu uzavřel v polovině října. Začalo být jasné, že každoroční akce pro děti „Děbelský Výpustek“ nebude možné uspořádat klasickou formou, a tak jsme si poprvé vyzkoušeli Mikulášskou nadílku on-line (více v samostatném příspěvku na str. 29). Mezitím musel být dvakrát odložen plánovaný koncert skupiny Kamelot. Nadšení z dalšího znovuootevření v prosinci nakonec vydrželo jen pár dní, v polovině měsíce jsme dveře od jeskyně letos už potřetí zamkli a do konce roku je už neodemkli.

Koncem roku také došlo po 45 letech k instalaci nových vrat Transportního vjezdu do jeskyně. V roce 2020 navštívilo jeskyni celkem 14 474 návštěvníků. Provoz jeskyně byl zabezpečen třemi stálými pracovníky a 17 průvodci z řad brigádníků.

Likvidace nebezpečných stromů za provozní budovou.

Foto: Jaroslav Ondráček, SJ ČR

Kateřinská jeskyně

Roman Plíšek

Tento rok byl celý netradiční. Vše odstartoval odchod naší kolegyně Terky Novákové, který přišel jako blesk z čistého nebe. Rozhodla se přestěhovat za přítelem na druhý konec naší vlasti a začít tak nový život na novém místě. Všichni kolegové jí děkujeme za společné pracovní roky, a přestože nám bude na provozu moc chybět, jsme rádi, že je šťastná a spokojená a přejeme jí do nové etapy života jen to nejlepší.

Začalo tedy hledání nového zaměstnance, chvíli před zahájením sezóny. Ze všech uchazečů se jako nejvhodnější kandidát ukázal Petr Bodlák, který už měl brigádnické zkušenosti z Punkevnické jeskyni a mohl tedy od 1. března plně fungovat.

Roman Plíšek jako zručný natěrač při renovaci laviček v areálu Kateřinské jeskyně. Foto: Jiří Hebelka, SJ ČR

samotné, tak hlavně pro průvodce. Kvůli této situaci byly zrušeny veškeré koncerty a akce kromě Evropské noci pro netopýry, které proběhla začátkem září opět ve spolupráci s Domem přírody.

Netrvalo dlouho a po prázdninách přišla druhá vlna Covidu. Od 12. 10. jsme byli opět zavření a zimní přestávku, která obvykle bývá až od prosince, jsme zahájili o mnoho dříve, než bychom chtěli. Vzhledem k omezením, která byla všude ve světě, jsme přišli téměř o všechny zahraniční turisty a zájezdy. Tato ztráta, společně se zkrácenou sezónou, se nemile podepsala na návštěvnosti, která oproti loňskému roku klesla o třetinu. Jeskyni navštívilo za cca pět měsíců provozu 31 183 osob.

Poslední akcí v jeskyni bylo natáčení celovečerního filmu „Kam motýlí nelétají“. Pan režisér Němec si pro svůj film vytipoval několik zajímavých míst v Kateřinské jeskyni. Naše představa, že pár záběrů bude natočeno „raz dva“, byla zcela mylná. Natáčelo se od rána do večera a filmaři v podzemí strávili 9 dní. Jsme zvědaví a těšíme se na celkový výsledek filmu.

Co čert nechtěl, ani jsme se nenadáli a přišel Covid-19. Po pár dnech provozu bylo vydáno vládní nařízení, které zavřelo od 13. 3. všechny jeskyně. Během této výluky byl na provozu proveden pořádný jarní úklid. Baterky a ovladače jsme vyměnili za brusku se štětcem a realizovali generální opravu laviček a zábradlí v celém areálu.

Jedna dobrá zpráva se přece jen našla, když v polovině května došlo k medializaci nejstarší kresby v ČR, jejíž stáří je neuvěřitelných 7 000 let. Nově datovaná kresba se nachází v Hlavním domě na mohutném vrásčitém kameni přezdívaném Mozek. Do jeskyně tak zavítali ČT, ČTK a ČRo, aby o tom natočili reportáž. Prezence kreseb byla zařazena také do projektu Archeologické léto, který ve spolupráci se SJ ČR připravil ústav AV v Brně. Jednalo se o několik komentovaných prohlídek zaměřených na archeologické nálezy z období pozdního neolitu (cca před 7000–6000 lety) v prostorách staré Kateřinské jeskyně a Koňské jámy.

Ke znovuootevření jeskyni došlo 25. května. Přineslo s sebou však plno nových opatření. Desinfekce byla na každém rohu a provádění návštěvníků v rousce bylo nepříjemné jak pro ně

Punkevní jeskyně

Rostislav Hanzlík

Rok 2020 byl stejný jako všechny roky předchozí... Bylo by hezké to tak napsat, ale letos tomu tak rozhodně nebylo. Rok byl díky Covidu-19 asi pro všechny naprosto nový, přelomový a snad ve všem jiný. Bohužel horší. Přes fakt, že většinu roku 2020 bylo zavřeno (a pokud ne, potýkali jsme se s omezením počtu návštěvníků), jsme provedli 118 359 návštěvníků, z toho 11 912 cizinců, což je jen 10 % oproti běžným 40-45 %. V plné míře se projevil omezené možnosti cestování a zrušení školních výletů. Oproti tomu se ale zvedl počet tuzemských návštěvníků, kteří nahradili výpadek cizinců.

Covid-19 ovlivnil i pořádání školení (řada z nich se nekonala, protože byly legislativně prodlouženy termíny platnosti) – namátkou školení jeřábnicko-vazačské, obsluhy motorových pil, řidičské nebo z bářských předpisů. Jedny z nejdůležitějších jsou pravidelná školení nových brigádníků a přeškolení stávajících, ty naštěstí proběhly. Nábor průvodců na suchou část jeskyně se daří, nicméně i přes veškerou snahu trvá problém se zajišťováním brigádníků na vodní plavbu. Zde je pokrytí směn každoročně doslova heroickým výkonem. I přes maximální úsilí přibyl opět pouze jeden nový kapitán. Vše tak nadále stojí a padá s bývalými brigádníky, kteří díky úžasnému osobnímu vztahu k PJ nadále vypomáhají i přesto, že někteří z nich brázdili Punkvu už v 60. letech minulého století.

A jako předešlé i ten letošní se stal rokem nekonečných reklamací závad na nové provozní budově včetně odpadních jímek, ke kterým se přidaly i reklamace nových lodí. Na samostatnou knihu by pak vydaly problémy se zaváděním nového prodejního systému Colosseum, které trvají dosud. K tomu se přidala hned na startu prázdnin povodňová vlna, která se přičítala z Pustého žlebu a jen díky včasným opatřením nenapáchala větší škody. Nicméně úklid po ní nebyl jednoduchý a všichni pracovníci si opravdu užili. Ještě větší problém nastal v půlce října, kdy došlo vlivem dešťů k velké povodni. Několik dní jsme nonstop čerpali vodu z jeskyně, aby nedošlo k ještě větším škodám, a po jejím opadnutí týdny uklízeli suchou část i vodní plavbu.

Jako každoročně bylo v plánu velké množství akcí, letos však bohužel mnoho z nich nemohlo proběhnout. Z akcí, jež se podařilo uskutečnit, jen namátkou připomenu únorové sčítání netopýrů v Erichově jeskyni a Tunelovce (CHKO Moravský kras), dubnové sbírání odpadků na Den Země (28. Úklid Moravského krasu), květnovou kontrolu skalních stěn (VŠB TU Ostrava), kontrolu OBÚ Brno a výzkum mechorostů v Macoše (SCHKO), v říjnu zahájení otužilecké sezony. Mimo to v průběhu celého roku probíhalo čištění zachytné sítě u Dolního jezírka na Macoše, postřiky lampenflory, kácení rizikových stromů v areálu, výzkumy ve Skleněných domech (ZO ČSS 6-20), odběry vzorků vody na Macoše a v Tunelové chodbě (MU Brno). Co ale se bohužel uskutečnit nepodařilo, byly tradiční Čarovné tóny Macochy, obrovsky oblíbené Oživené prohlídky a také prosincový charitativní koncert.

I přes ztížené podmínky proběhla řada natáčení, např. v červenci dalších dílů „Zbojnických pohádek“, filmu „Lidi krve“ a různých dokumentů ČT. Nejvýznamnější bylo natáčení holandské televize a jejího vlajkového pořadu „The Mall“, který chystala produkce ve spolupráci s námi od začátku července až do natáčení 19. září.

Takže i letos bylo přes komplikace způsobené Covidem-19 na PJ živo a rozhodně jsme se nenudili. Jak náš jeskynní rok v lednu začal, tak obrovskou rychlostí v prosinci skončil. A my se už těšíme, že snad ten příští bude lepší.

Likvidace následků přívalové povodně v areálu Punkevních jeskyní. Foto: Jiří Hebelka, SJ ČR

Sloupsko-šošůvské jeskyně

Miluše Hasoňová

Sloupsko-šošůvské jeskyně navštívilo 33 658 návštěvníků. Je to o 13 078 návštěvníků méně než v roce 2019. Propad návštěvnosti je odrazem uzavření provozu v důsledku vládních opatření proti šíření covid-19. I když byly jeskyně pár měsíců uzavřeny, na našem provozu probíhalo několik velice zajímavých akcí.

Hned v lednu začali ve Sloupsko-šošůvských jeskyních členové pustožlebské skupiny (ZO ČSS 6-25) s mapováním našich jeskyní, které prováděli průběžně po celý rok. V rámci mapování se dostali do tzv. Nové jeskyně nad Černou propastí, kterou v roce 1948 objevil Josef Broušek mladší. Do jeskyně je velice těžký přístup, proto jsme uvítali návrh Honzy Sirotky na její fotodokumentaci. Po znovudosažení prostoru byla pořízena podrobná fotodokumentace, díky které i průvodci a návštěvníci mohou zjistit, co se za Ondrouškovým oknem nad propastí skrývá.

V lednu také probíhalo každoroční školení brigádníků a přijímání nových průvodců. 1. února jsme zahájili prodej vstupenek přes program Colosseum. Ani jsme se nestačili v programu pořádně zapracovat a jeskyně se uzavřely z důvodu vládních nařízení. V květnu se natáčel ve Starých skalách celovečerní film režiséra Miroslava Bambušky „Lidi krve“. Hercům a celému štábu posloužila naše zasedací místnost jako šatna, maskérna a odpočinkový azyl, protože natáčení probíhalo hlavně ve večerních a nočních hodinách.

11. 6. proběhlo v jeskyni Kůlna slavnostní odhalení pamětní desky docenta Karla Valocha, který v Kůlně vedl rozsáhlý výzkum v letech 1961–1976. Pro větší bezpečnost návštěvníků zážitkové trasy bylo v červenci instalováno na žebříku ve Stupňovité propasti jističí lano. Všichni průvodci se pod vedením Bohuslava Kouteckého museli zapracovat, jak mají návštěvníky jistit a umožnit jim tak bezpečný sestup po 12metrovém žebříku.

Prázdninové měsíce utekly jako voda a s podzimem došlo opět k uzavření jeskyní. My jsme se ale nenudili, jelikož náš areál zasáhly 14. 10. povodně, které byly letos opravdu výživné. Nejenže byl zaplaven celý vstupní areál, ale voda během několika hodin vystoupala až k provozní budově, a tak jsme opět pěnoli dveře a čerpali vodu z celé budovy. Přijeli nám pomáhat i pracovníci z PJ a OPJ. Nánosy bláta, které voda donesla, byly opravdu značné a jejich odstraňování bylo náročné. Velký dík patří hasičům z Vavřince a ze Sloupu za jejich pomoc. Děkujeme také osmi dobrovolníkům z Bma, jejichž jména neznám, ale představte si, že přijeli a pomohli jen tak, protože viděli reportáž o našich jeskyních v televizi. Takových lidí je dnes málo, ještě nikdy se mi nic takového během povodní ve Sloupu nestalo. A že už jsem těch povodní zažila hodně! Více se dočtete v příspěvku na str. 35.

V listopadu se v jeskyních natáčel další celovečerní film, tentokrát od režiséra Romana Němce „Kam motýli nelétají“. Natáčelo se tři týdny od rána do večera a pro celý štáb včetně nás to bylo hodně náročné.

Boj o provozní budovu Sloupsko-šošůvských jeskyní. Foto: Jiří Hebelka, SJ ČR

KAŽDÝ JEN TU SVOU MÁ ZA JEDINOU aneb specifické činnosti nebo akce

„Do hloubky“ ve Zbrašovských aragonitových jeskyních

Barbora Šimečková

I přes komplikace spojené s covidem se také letos podařilo uspořádat tradiční výtvarnou výstavu ve zbrašovském podzemí. Loňský vystavující akad. sochař Pavel Drda nám doporučil svou krajanku z nedaleké obce Janové, mladou výtvarnici Kristinu Veskovou. Těžištěm její tvorby je královská disciplína – sochařství, ale zabývá se také malířstvím, grafikou, mědirytem, keramikou a porcelánem.

Pro prezentaci v jeskyních jsme v autorčině ateliéru vybrali sochařská díla, která snesou vlhkostní podmínky v podzemí. Některé nápadné skulptury rozmístěné na rozlehlé zahradě nás zaujaly už zdáli, třeba socha klečícího Šamana se zvířecí kůží na zádech. Jak jsme se dozvěděli, modelem pro něj stál Kristinčin tatínek. Ale nepřejte si zažít, co si s ním naši chlapci užili při stěhování a instalaci. Třikrát venku promokli, pak čtyři siláci smýkali v rukách kolos z tmavého betonu a snažili se jej bez úhony usadit mezi skalní bloky v ústí Bezejmenné jeskyně. Pravda, jeden býčí roh na Šamanově hlavě vzal při té operaci trochu za své, ale usměvavá sochařka jej na místě zručně opravila, takže na vernisáži nikdo nic nepoznal.

Celkem bylo v Mramorové síni vystaveno 22 autorčiných prací vzniklých v letech 2006–2020. V širokém záběru témat sci-fi, řeckých bájí, staro- i novozákonních motivů si každý mohl najít to své. Mě osobně přímo uhranulo sousoší **Cyrila a Metoděje**. Tento model soch věrozvěstů z patinované sádky autorka přihlásila do soutěže na vstupní bránu poutního areálu na Velehradu v roce 2016 a její návrh získal druhé místo. (Upřímně, srovnám-li vítěznou realizaci, která byla na místo posléze osazena, hodnotící komisi se divím. Věčná škoda.) Postavy svým tvarem připomínají to, čím se v životě zabývaly, a sice Písmo – svitky. Na soše Cyrila čteme nápisy v hebrejštině, řečtině, latině, protože tvořil abecedu, naopak Metoděj nese zobrazené výjevy z jejich života.

Hned ve Veselé jeskyni se na návštěvníky usmívala tvář betonového **Měsíce**, kousek dál zneklidnila **Mimozemská nádoba** z glazované keramiky a **Tajemství** zahaleného zvířátka z umělého mramoru. Keramické **Zlaté tele** bylo vypáleno v jámě, oheň ho zbarvil do sametových odstínů šedé, bílé a tmavé, mezi nimiž probleskovalo plátkové zlato. Uprostřed chodníku lidé zvědavě obcházeli sochu chlapce s hračkou vojáčka v ruce, sedícího na hlavě obra. Věřme, že jeho **Rozmarná myšlenka** nebude moc agresivní... Některé dojal **Plačící robot**, který si uvědomil sám sebe a to, že nemá svobodnou vůli.

Stěžejní sousoší výstavy vytvořili **Poslední astronaut** a **Muž bolesti**, představující posledního člověka opustivšího Zemi, který sedí na Měsíci v rozhovoru s Ježíšem. Na pozadí končí svoji existenci expandující Slunce a odehrává se zničení Země. Obě keramické sochy jsou páleny „pravěkou“ metodou v jámě a byly také použity na plakátu k výstavě nesoucí příznačný název „Do hloubky“.

Vernisáž výstavy proběhla 30. června 2020. Pozvání k hudebnímu doprovodu přijala Lucie Redlová, a s oběma valašskými umělkyněmi nám bylo opravdu příjemně. Výstava pak těšila naše návštěvníky až do konce října.

Úklid po prořezávkách v PR Turolu

Jiří Kolařík

Začátkem listopadu 2020 nám oznámili pracovníci CHKO Pálava plánovanou prořezávku křovin a stromů pod elektrickým vedením v PR Turolu, která bude provedena pracovníky energetické firmy E.ON. Vyřezávky začaly 11. listopadu, kdy si společnost E.ON najala na tyto práce firmu z východu Slovenska. Tři snědí chlapci s motorovými pilami a jeden vedoucí, který opřený o strom udílel rozkazy, tak za 4 hodiny vyřezali plochu cca 10 × 30 m. Stromy a keře bohužel seřezávali ve výšce 50 cm nad terénem. Pokácené stromy nechali ležet v prudkých svazích a keře naházeli na několik hromad.

Informoval jsem o nedodělcích pracovníky Správy CHKO Pálava, kteří po následné kontrole zjistili, že ještě větší nedodělky a na větší ploše nechala firma na protější straně vrchu Turolu. Protože s firmou byla

sepsána smlouva jen na vyřezávky a ne na úklid, požádali nás kolegové ze Správy CHKO Pálava, zda bychom plochu, která se nachází hned vedle cesty ke vstupu do Jeskyně Na Turolu, nedořezali a neodklidili pokácené stromy a keře. V rámci dobrých vztahů jsme přislíbili, že vše dořežeme, dočistíme a následně na jaře uklidíme.

Ve složení dva muži – čtyři ruce jsme se do toho při první vhodné příležitosti dali a v době uzávěrky této ročenky je už vše hotovo.

Stav po odchodu najatých dřevorubců, pod svahe přístupový chodník k Jeskyni na Turolu. Foto: Jiří Kolařík, SJ ČR

Ďábelský Výpustek online

Jiří Liška

Loňský rok nám připravoval jedno nemilé překvapení za druhým. To, že se tradiční akce Ďábelský Výpustek, která již jedenáctým rokem měla proběhnout v jeskyni Výpustek, neuskuteční, ale velkým překvapením nebylo. Této akci se každoročně zúčastní na 2 000 návštěvníků, což bylo při aktuální epidemiologické situaci nemyslitelné. Přitom vše bylo již nachystáno, scénář připraven, herci se jej už od července pilně učili. Rozhodnutí, že se Ďábelský Výpustek pro rok 2020 ruší, bylo pro nás všechny těžké. Akce jsme se nechtěli vzdát, nechtěli jsme přerušit kontinuitu, abychom i nadále zůstali v kontaktu s návštěvníky, v jejich povědomí. Rozhodli jsme se proto udělat „Ďábelský Výpustek doma“, tedy online video nadílku, které bude předcházet krátká pohádka.

Vše muselo proběhnout velmi rychle, neboť nařízení vlády se každým dnem zpříšňovala a byla jistá šance, že bychom se ani nemohli sejít. Filmový scénář vznikl za jedině dopoledne a pak už to šlo ráz na ráz. Výpustek již řadu let spolupracuje s divadelním souborem KŘOVÝ, díky kterému jsme se měli do čeho obléknout, herci se bleskově učili texty, kameramanka vyhlásila pohotovost a během jediného dne jsme natočili pohádku, která má i s nadílkou téměř 20 minut! Byla to fuška, zatímco jedni neměli čas ani na rychlý oběd, druzí čekali

Dramatický okamžik. Foto: Petra Vojáčková, SJ ČR

a čekali a čekali, než se konečně dostalo na jejich scénu. Všem zapojeným moc děkuji, vážím si toho, že mám tak dobrodružné a podnikavé kolegy, kteří jsou vždy ochotni jít do všech bláznovostí, které vymyslím.

Pohádka začíná tím, že čert Matlafous zapomene připomenout vládci pekel, že se již blíží onen velký den – 5. prosince. Běží proto do pekla, kde vyruší Lucifera, který se oddává pekelným radostem. Když Lucifer zjistí, že 5. prosince je dnes, zmobilizuje svou pekelnou bandu a vypraví se za Mikulášem. Mikuláš je ovšem v depresích, neboť přišlo nařízení shora, že se Mikulášská nadílka ruší. Lucifer však vymyslí geniální plán – nadílka bude online. Plán to až tak geniální není, neboť Mikulášův počítač je prehistorický, navíc s ním nikdo moc neumí, ale dílo se nakonec přece jen podaří a nadílka proběhne. Všichni jsou spokojeni a šťastní. Pohádku si dodnes můžete pustit na youtube.com pod názvem Ďábelský Výpustek doma.

Abychom to neměli tak snadné, rozhodli jsme se, že ještě stovce objednaných „návštěvníků“ uděláme online nadílku na míru, jmenovitě pro konkrétní děti. Zájemci nám tedy posílali jména svých dětí, jejich úspěchy a hříchy, a my jsme si pak vyhradili jeden další den, ve kterém jsme točili tato individuální videa – našťastí se nařízení opět rozvolnila a umožnila nám udělat tyto dotáčky. Kapacita se velmi rychle zaplnila, a tak jsme měli co dělat – natočit, sestříhat a poslat na správnou adresu. O tom, že se nám dílo podařilo, svědčí mnoho ohlasů a děkovných mailů, dokonce i jedno video, díky kterému jsme si i my, bezdětní, mohli udělat představu, jak taková online nadílka skutečně proběhla.

S online nadílkami se 5. prosince roztrhl pytel, téměř jsem neviděl divadlo, které by ji neudělalo. Všechny se ale omezily pouze na vzkaz Mikuláše dětem. Naše video bylo tedy unikátní, protože šlo o celou pohádku i o skutečnou nadílku. „Ďábelský Výpustek doma“ vidělo přes 1 200 diváků. I tak ale doufáme, že příští Ďábelský Výpustek už zase proběhne naživo v naší milované jeskyni a za přítomnosti milovaných návštěvníků.

MgA. Jiří Liška je absolventem FAMU Brno v oboru divadelní režie a dlouholetým sezónním průvodcem v Jeskyni Výpustek.

Historická budova u Jeskyně Na Špičáku prošla generální rekonstrukcí

Evelyna Vozábalová

Jeskyně Na Špičáku patří k nejstarším písemně doloženým jeskyním ve střední Evropě. Zpřístupněna pro veřejnost byla v roce 1885. Na počátku 20. století zde byla na jižním úpatí Velkého Špičáku postavena zděná budova s dřevěnou přístavbou v hrázdném stylu, jež sloužila původně správci lomu, později pak jako výletní restaurace.

Po více než 100 letech si zchátralý objekt zasloužil opravit. S použitím propracovaného architektonického návrhu a technické dokumentace bylo možno přistoupit k realizaci. Díky zbudování vodovodní přípojky v předchozím roce bylo možné realizovat stavbu zcela nového samostatného sociálního zařízení pro návštěvníky. V první řadě byla ale vybudována podzemní splašková jímka.

Součástí rekonstrukce hlavní budovy byla instalace rozvodů vytápění, vody a odpadu, také vybudování elektrických a datových rozvodů. Provozní budova jeskyně dostala hliníkovou střešní krytinu, imitující břidlici, v tmavě šedém provedení jsou také všechny klempířské prvky. Byly vyrobeny přesné dřevěné repliky původních oken. Nejnáročnější částí byla tzv. letní veranda – pokladna, která je prosklená ze tří stran.

Prostřední část dřevěné stavby musela být zcela rozebrána pro kriticky nevyhovující stav dřevěných prvků, při zachování původního vzhledu znovu postavena a zateplena zevnitř. Teď je tu místnost pro průvodce, šatna a kuchyňka. Z „průvodcovny“ se vchází do nových prostor s WC, úklidovou místností a dílnou. Nezapomnělo se ani na snadnější přístup – k bočnímu vchodu vyrostla zásobovací rampa. Na všechny podlahy byla vybrána světlejší dlažba stejné barvy s protiskluzovou úpravou, v kanceláři a obou inspekčních pokojích jsou palubky. Skvěle působí zrepasované dřevěné schodiště z přízemí k půdě. Hlavní dvoupodlažní budova je tepelně izolována systémem odvětrávané fasády se svislým obkladem ze sibiřského modřínu.

Když se zpětně ohlédnou a teď vidím ten víc než zdařilý výsledek, napadá mě přirovnání: „*A z vetché babice stala se krásná mladice...*“

Rozhodnuto! Střed budovy půjde dolů a postaví se replika. Foto: Evelyna Vozábalová, SJ ČR

Sedmdesáté výročí zpřístupnění Jeskyní Na Pomezí

Martin Kubalák

Dlouho jsme se těšili a chystali oslavit 70. výročí zpřístupnění Jeskyní Na Pomezí. Na rozdíl od mnoha jiných jeskyní nenesou ty naše v rodokmenu prokazatelné datum objevu. A proto považujeme jejich zpřístupnění za historicky nejvýznamnější událost.

Od objevu jeskyně při odstřelu kamene v malém lomu v třicátých letech minulého století se její kratičká historie spojená s lidskou přítomností postupně rozvíjí.

Jeskyni jistě znali místní dělníci z okolních lomů, protože byla objevena právě při těžbě mramoru. Na rozdíl od blízké jeskyně Rasovny (dříve Gemärke – Höhle) není známo přesné datum jejího objevu, nedochovaly se žádné záznamy. Původní obyvatelé Jesenicka byli německé národnosti a jejich poválečný odsun neumožnil společnou vazbu mezi jimi a následnými výhradně českými příchozími. Vzniklo tak hluché místo, které pohřbilo sociální i kulturní vědomosti předávané ústně.

Následné poválečné osídlení pohraničí znamenalo pro všechny hlavně potřebu zajištění vlastní existence. Až o několik let později vyvstávala potřeba poznání a aktivního trávení volného času. Zaslouhou členů turistického oddílu z Jeseniku došlo k iniciativě průzkumu podzemí v oblasti sedla Na Pomezí. Na jaře roku 1949 byli právě jejich na podnět přizvání k průzkumu zkušení speleologové z Moravského krasu.

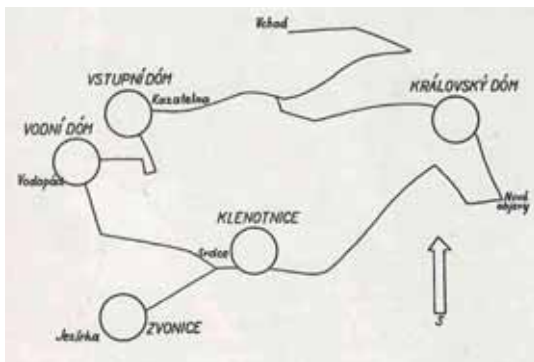
Nejprve prozkoumávali nejznámější jeskyně v okolí Pomezí a 28. srpna 1949 sestoupili také do dnešních zpřístupněných jeskyní. Z několika členů turistického oddílu v Jeseniku vznikla první speleologická skupina na Jesenicku. Tě se podařilo objevit další prostory a v září 1949 bylo rozhodnuto o zpřístupnění jeskyní pro veřejnost. Zpřístupňovací práce byly zahájeny již na podzim roku 1949 a 16. května 1950 byly jeskyně slavnostně otevřeny pro veřejnost.

Návštěvníci tehdy absolvovali stotřicetimetrový okruh přístupný jedním vchodem, který sloužil pro vstup i výstup z jeskyní. Prohlídka byla velmi náročná. Návštěvníci nejprve museli zdolat výšlap od provozní budovy, stojící u cesty, až k opuštěnému lomu, kde se nacházel v blízkosti objeveného komínu vybudovaný vchod do jeskyní. Následoval sestup po příkrých schodech přes Královský dóm až do Kanálové chodby, nejnižší části zpřístupněných jeskyní, a z ní turisté opět stoupali přes Dóm U Kazatelny zpět až k východu. Zde už je čekal jen sestup k provozní budově, v níž bylo zřízeno i občerstvení.

O pět let později byly vyraženy vstupní a výstupní tunely, které usnadnily přístup, a jsou ve stejné úrovni jako objekt nové správní budovy. Tím odpadlo překonávání značných výškových rozdílů během exkurzí a návštěvní trasa byla prodloužena na dnešních 390 metrů. Pro zajímavost můžeme uvést návštěvnost od roku 1950 do roku 2020 – za 70 let provozu jeskyní pro veřejnost jimi prošlo více než tři a půl miliónu návštěvníků. Rekordní návštěvnost byla zaznamenána v roce 1987, kdy jeskyně zhlédlo 69 908 návštěvníků.

Sedmdesáté výročí zpřístupnění Jeskyní Na Pomezí jsme si bohužel v letošním roce mohli připomenout jen vzpomínkou, bez možnosti setkání, zajímavých přednášek a prohlídky všech krásných zákoutí jeskyní. Celosvětová omezení zapříčiněná pandemií koronaviru omezila veškeré společenské aktivity a byla také zkouškou pro každého z nás. V tomto kontextu je vhodné vzpomenout na všechny, kteří se zasloužili o průzkum, zpřístupnění a správu jeskyní. Nelze je všechny jmenovat, byl by to seznam na celou stranu.

Jeskyně se za těch sedmdesát let lidské činnosti v ní téměř nezměnila, mění se jen naše hodnoty. Nelze než srovnávat, jak je lidský život tísnivý v porovnání s našimi jeskyněmi. Je důležité si této přírodní mramorové perly, dočasně svěřené do správy, vážit, chránit ji a neumožnit její devastaci skrýjící se za příjmy z průvodcovské činnosti. Považuji za podstatné, mít rád jeskyni svěřenou do péče a stále myslet na to, v jakém stavu ji budeme předávat svým nástupcům. Nezbyvá, než jeskyním popřát do dalších desítek let jen ty nejhleduplnější a pozorné obdivovatele jejich krás.

Návštěvní trasa Jeskyněmi Na Pomezí v roce 1950.
Archiv SJ ČR

Kam motýli nelétají aneb jak se točí v Olomouckém dómu

Martin Koudelka

Když se mi v telefonu představil pan režisér Roman Němec a sdělil mi, že hledá lokaci pro natáčení celovečerního filmu v jeskyních, která musí být kvůli autentičnosti nepřístupná, bez chodníků, světla a zábradlí, řekl jsem mu, ať klidně přijede, protože jsem byl téměř přesvědčen, že k tomu z mnoha a mnoha důvodů stejně nedojde. Po předběžné konzultaci jsem vytipoval dvě místa v Javoříčských jeskyních, která by podle mého názoru splňovala požadavky filmařů – Olomoucký dóm a dóm U hradu. Místa nádherná, ale obtížně dostupná.

Již po první návštěvě pana režiséra jsem měl neodbytný pocit, že ten film se u nás natáčet bude. Začali jsme podnikat společné kroky nutné k zahájení filmování. Bylo třeba zajistit potřebná povolení, vyjasnit technické záležitosti, zajistit a několikrát násobně pojistit zdraví a bezpečnost zúčastněných osob. To vše při zajištění maximální ochrany jeskynních prostor včetně výzdoby. Prostě aby po natáčecích dnech vypadalo v těch místech vše tak, jako kdyby tu nikdy nikdo nebyl.

A jak natáčení vnímal pan režisér? „O tom, co s člověkem dělá pobyt v těžko přístupných jeskyních, jak působí absolutní tma, vlhko, stísněný prostor, už psalo mnoho jeskyňářů, cestovatelů a dobrodruhů. Žádný text však nedokáže přenést reálnou zkušenost. Vstupem do jihozápadní větve Javoříčských jeskyní, na jejímž konci se monumentální 130 metrů dlouhý Olomoucký dóm nachází, je úzká průleзка, kterou místní nazývají kalibračním otvorem. Kdo se jí neprotáhne, dóm nikdy na vlastní oči nespatří. To zásadně upravuje i „kvalifikační“

Kameraman Vojtěch Hrnčíř spolu s režisérem Romanem Němcem hledají správné místo pro umístění kamery.
Foto: Pavel Hartmann

předpoklady členů našeho filmového štábu. Od natáčení v těžko přístupných jeskyních mě všichni odrazovali. Představuje to totiž spoustu technických potíží a samozřejmě nepohodlí. Mě ale Olomoucký dóm a dóm U hradu v Javoříčských jeskyních naprosto uchvátily a myšlenky, že část příběhu zasadíme právě sem, jsem se nechtěl vzdát. Do scénáře jsem detailně popsal všechny specifické překážky, které jeho terén nastraží hlavním hrdinům. První si to přečetl můj dlouholetý kamarád a kolega Petr Džambasov. „Hele, ten příběh je skvělejší, ale s téma jeskyněma, to ses úplně zbláznil,“ byla jeho první reakce. Sestavil jsem minimalizovaný štáb s kompletní speleologickou výbavou, přizvali jsme na pomoc místní jeskyňáře, vyřešili logistiku natáčení, techniku rozebrali do několika vodotěsných barelů, aby ji bylo možné přepravit i těmi nejužšími průlezy. A podle plánu se v srpnu 2020 vypravili na místa pro většinu smrtelníků nevidaná. Hluboko v podzemí jsme byli odsouzeni trávit i dvanáct hodin v kuse a museli vážit každý gram materiálu, který s sebou bereme. A tak jsme to nakonec dali. Jako první jsme zachytili monumentální prostor Olomouckého dómu pro filmové plátno. Prostor tajuplný, úchvatný, ale i záhadný a nebezpečný. Společně chceme na filmovém plátně odhalit většinou lidí nepoznaný jedinečný podzemní svět, který nepřijme kohokoliv, ale vyvoleným změní minimálně pohled na život. A o to v tomto filmu vlastně jde.“

Filmový štáb v jeskyních tvořili: Roman Němec (režisér), Daniel Krejčík a Jiří Vojta (herci), Karel Pobřísko a Vojtěch Hrnčíř (kamera), Martin Jiránek (zvuk), Petr Džambasov (foto). Štáb v průběhu akce pod zemí zajistili jeskyňáři: Radek Kopecký, Radek Svojanovský, Pavel Hartmann a Jakub Železný (členové ČSS ZO 7-09 Estavela).

Transport filmařského materiálu kalibračním průlezem na začátku přístupové trasy do Olomouckého dómu.
Foto: Pavel Hartmann

Jak vody vládnou Sloupsko-šošůvským jeskyním

Kristýna Slouková

Spodním patrem Sloupsko-šošůvských jeskyní protéká Sloupský potok. Jedná se o vodní tok, který vzniká soutokem potoků Žďárné a Luhy. Teče městysem Sloup a u skály Hřebeňáč se propadá do podzemí ve Starých skalách. Spolu s Bilou vodou je zdrojnici řeky Punkvy. Při prohlídce návštěvníkům ve výkladu zmiňujeme, že mohli Sloupský potok vidět pod mostem před vchodem do jeskyní. Řada z nich se však zarazí, protože především v létě, kdy je hlavní turistická sezóna, v potoce nebývá žádná voda. Kdyby tak ale návštěvníci věděli, co všechno Sloupský potok dokáže napáchat...

Když v polovině října hlásili přívalové deště, nikoho z nás nenapadlo, že by se znovu mohla opakovat situace, která už několikrát před lety nastala. Při příjezdu ke správní budově jsme zjistili, že opak je pravdou. Vchod do jeskyně byl z poloviny zatopen, most ke vchodu už skoro nebyl vidět a ke Hřebeňáči se nedalo dojít. A to byl teprve začátek. Voda nezadržitelně stoupala dál a dál. Nám nezbývalo, než jen čekat, kam až se dostane a kdy se konečně zastaví. Jenže voda se nezastavila. Hodinu od hodiny stoupala blíž a blíž ke správní budově, vylévala se přes louku na chodník, až nakonec kolem druhé hodiny odpoledne zatopila celý areál, dosáhla pod úroveň oken a protékala skrze dveře do správní budovy.

Mayerův vodopád při říjnové povodni ve Sloupsko-šošůvských jeskyních. Foto: Petr Zajíček, SJ ČR

A tak začal boj s vodním živlem. Voda neměla problém se do budovy dostat ani skrze naskládané pytle s pískem. Vytírání podlah mopem přestávalo pomalu stačit. Vody už bylo po kotníky, čerpadla jela naplno, všichni pracovníci se dělali, co mohli. Vymetali vodu a nosili nábytek do horního patra, aby se alespoň něco zachránilo. Boj pokračoval zhruba do desáté hodiny večerní, kdy se situace stabilizovala a vody už nepřibývalo. Všichni si přáli, aby klesla a nepřišla znovu, jelikož předpověď počasí na nadcházející dny nebyla nikterak příznivá. Naštěstí voda zmizela stejně rychle, jako přišla. Škody, které napáchala, jsme však museli likvidovat ještě celý další měsíc. Úklid celého zabahněného areálu, vstupu do jeskyní a správní budovy. Velký dík za pomoc při povodních patří mnoha pracovníkům SJ ČR, hasičům ze Sloupu a z Vavřince a také dobrovolníkům z Brna, kteří přijeli nezištně pomoci.

V areálu voda napáchala velké škody, avšak v jeskyních nám dovolí pouze při větších povodních spatřit výjimečné jevy. Voda se totiž z ponorů ve Starých skalách přelila do jeskyně, kde přes prostor pro speleoterapii a chodníky tekla proudem do Kolmé propasti. Ve spodních patrech tak vznikl unikátní Mayerův vodopád, který na přelomu 18. a 19. století popsal badatel Josef Mayer. Viděli jsme jej při sestupu do Stupňovité propasti. Byl to úžasný zážitek. A tak se opět po letech potvrdilo, že voda je nezkrotný živěl, proti které bude člověk vždy malý pán.

Tak nám to zbourali...

Alexandr Komaško

Když bylo po objevu Koněpruských jeskyní rozhodnuto o jejich zpřístupnění, postavilo se v padesátých letech 20. století provizorní zázemí pro stavbu. Po zpřístupnění nabylo vrchu přesvědčení, že objekty vlastně mohou sloužit i nadále jako zázemí provozu zpřístupněných jeskyní. A tak se provizorium ponechalo. Pokladna, miniaturní průvodcovna, velká kancelář ředitele a skládek, který sloužil také jako prodejna suvenýrů. Záchody jinde. Dílna, sklady a garáž také jinde. Všude málo prostoru. Nicméně mělo to i svůj klad, více drobných objektů lépe zapadlo do přírody.

Počátkem šedesátých let 20. století Jednota k objektu přilepila restauraci, ale jen první etapu výstavby (na druhou již nikdy nedošlo, provedly se jen drobné úpravy, jako např. místo dřevěné verandy zděná). Současně se počátkem 60. let předělaly veřejné záchodky. V 80. letech se pak k části objektu, která sloužila pro jeskyně, přilepila další kancelář a místnost se sociálním zázemím (jedno WC, sprchový kout a umyvadlo).

*Bourání staré správní budovy Koněpruských jeskyní.
Foto: Vladimír Svoboda, SJ ČR*

o stavbě nového objektu – Domu přírody Českého krasu, kde by bylo spojeno zázemí jeskyní se zázemím ochrany přírody, vše by tvořilo jeden celek a jeskyně jako takové by byly jednou z expozic. Po vyhotovení projektu se zjistilo, že by to stálo víc, než kolik se na to mělo uvolnit, a záměr usnul.

Oprášen byl po polovině druhého desetiletí 21. století, kdy byl vytvořen jiný projekt. Výsledná částka však vyšla přibližně nastejno jako u projektu předchozího. Tentokrát to neusnulo a začalo se škrtat. Nejdříve se redukovaly části mylně považované za partie sloužící jen „jeskyňářům“, jak se občas mezi zúčastněnými ozývalo. Neuvědomovali si, že vše bylo jedno tělo – zázemí provozu jeskyní bylo současně zázemím Domu přírody s jeho expozicí o přírodě Českého krasu a edukačními programy, a že jeskyně měly být mimo jiné tou „husou snášející zlatá vejce“, která měla zejména hradit jeho provoz. A protože realizované škrty nestačily, začal se redukovat i výstavní prostor (a tehdy to začalo bolet i „nejeskyňáře“). Nakonec škrtání dosáhlo stanoveného cíle – stavbu údajně bylo možno realizovat za částku na ni vyčleněnou (jen pro ilustraci, byla podstatně nižší než částka použitá na stavbu Domu přírody Moravského krasu). Pak nezbytná úřední kolečka kolem projektu, výběrové řízení, vysoutěžení zhotovitele...

Realizace začala naším přestěhováním do buněk s následnou likvidací několika stávajících objektů včetně správní budovy. To byl již konec listopadu a počátek prosince 2020. Tím se začala psát jiná kapitola. Nezbyvá než věřit, že vše, co se stalo, bylo krokem k lepšímu a světlému zítřku Koněpruských jeskyní.

Pár poznámek k provozu jeskyní v době koronavirové...

Dušan Milka

Rok 2020 se stal v provozu zpřístupněných jeskyní České republiky přelomovým rokem. Na podzim 2019 byl na všech jeskyních nasazen nový počítačový program prodeje vstupenek, ale teprve v roce 2020 se ladil a přizpůsoboval potřebám jednotlivých správ, někde i za plného provozu, protože už to jinak nešlo. Bylo třeba si zvyknout, že ve chvíli nedostupnosti internetového spojení ztrácíme přehled o prodaných i rezervovaných vstupenkách, a v mimořádných případech i prodávat ručně. Počátkem června přišlo vedení s další novinkou, kterou např. ÚIS Moravského krasu již nějakou dobu požadovala zavést. Byla to možnost zakoupení elektronických vstupenek bez asistence pracovníků správ. Jak se v praxi ukázalo, e-vstupenky sice odlehčily pokladnám v plné sezoně, na druhou stranu bylo třeba řešit do té doby neznámé situace, jako např. problémy s jejich načítáním.

Největším problémem roku 2020 však nebyla digitální technika, ale téměř neviditelný virus SARS-CoV-2. Během roku jsme na základě protiepidemických opatření museli uzavřít celkem na 131 dní, tzn. v provozu

*Průvodkyně Petra Mevaldová s obličejovým štítem provází návštěvníky Bozkovských dolomitových jeskyní.
Foto: Dušan Milka, SJ ČR*

I tak je zřejmé, že pandemie koronaviru měla na provoz zpřístupněných jeskyní a navazující služby velký negativní vliv. Díky koronaviru uzavřelo svoje provozy 94 % všech zpřístupněných jeskyní světa, ztráta návštěvnosti činila v prvním pololetí 59 %. Ještě v červenci zůstávalo zavřených 23 % jeskyní. Propad činil v prvním pololetí 2020 jen na tržbách přímo spojených s provozem jeskyní 61 %, pandemie ovšem postihla i doplňkové služby, jako ubytování, poplatky za parkování, restaurační služby, místní doprava apod., takže celkové ztráty byly ještě vyšší. Po zkušenostech letošního roku jsme připraveni i za přísných epidemických opatření jeskyně v roce 2021 veřejnosti otevřít. Je však otázkou, kdy to situace dovolí...

Každý jen tu svou... aneb jak jsme vylezli ze země

Karel Drbal

Vylézt ze země je pro jeskyňáře úspěšné finále každého sestupu do podzemí. Jeskyňář jde za svým cílem – ať už je to výzkum, průzkum či obyčejná exkurze – a pokud jde vše řádně a bez malérů, za nějaký ten čas vyleze ze země na povrch. Přestože na Chýnovské jeskyni jsou skoro sami zkušení jeskyňáři, vylézt ze země trvalo několik týdnů, vlastně několik měsíců. Nešlo však v tomto případě o uvíznutí umazaných těl v úzkých chýnovských plazivkách či zatopených částech. Ze země postupně vylezla hrubá stavba Návštěvníckého střediska Chýnovské jeskyně.

Pro osvěžení paměti pár údajů o přípravě. Záměr má své reálné kořeny v roce 2004, kdy byly zakoupeny budovy v bývalém kamenolomu. V roce 2015 padlo rozhodnutí o přemístění historické budovy výtopny lokomotiv do areálu jeskyně. V roce 2018 začaly projektové práce, a tím i práce na stavebním řízení a financování z OPŽP. 19. 12. 2018 bylo vydáno stavební povolení. V roce 2019 byla schválena žádost o podporu ze SFŽP a na konci roku bylo vypsáno výběrové řízení na dodavatele stavby a stavební dozor investora a dozor BOZP.

Zemní práce v prostoru budoucí expozice.

Foto: Josef Vandělik, SJ ČR

a ukládání zeminy. Po první povrchové skrývce byl proveden archeologický průzkum firmou Naše historie, z. s. S výjimkou pytlíků od polévek a pozůstatků jeskyňářské výstroje ze 70. let minulého století naštěstí nebyla odkryta žádná archeologická lokalita.

Stroje se tedy zakously hlouběji do země a zahájily hloubení stavební jámy pro podzemní část expozice. Situaci začal komplikovat stav podkladu směrem k parkovišti. Jak se ukázalo, jednalo se o zásyp bývalého selského lomu. Deště navíc násyp začaly uvolňovat a bylo nutné provést zapažení této části stavební jámy. Naštěstí nedošlo k sesuvu části parkoviště. Následně pokračovaly stavební práce urovnáním povrchu, zhutněním, položením drenáží, izolací a vylitím betonové základové desky. Pak přišly na řadu „šaluňky“ stěn a jejich vylití betonem. Při druhé fázi se vybetonovaly obvodové stěny do výšky stropu. Tímto aktem jsme definitivně „vylezli ze země“ na úroveň terénu. A pak přišla tuhá zima. Práce byly pro tento rok pozastaveny. Zástupci objednatelů, dodavatelů a projektanta se sešli celkem na 6 kontrolních dnech. Na poslední kontrolním dnu bylo dohodnuto, že v závislosti na povětrnostních podmínkách budou práce ukončeny 19. prosince 2020 a pokračovat budou až 3. ledna 2021.

ODDĚLENÍ PÉČE O JESKYNĚ V ROCE 2020

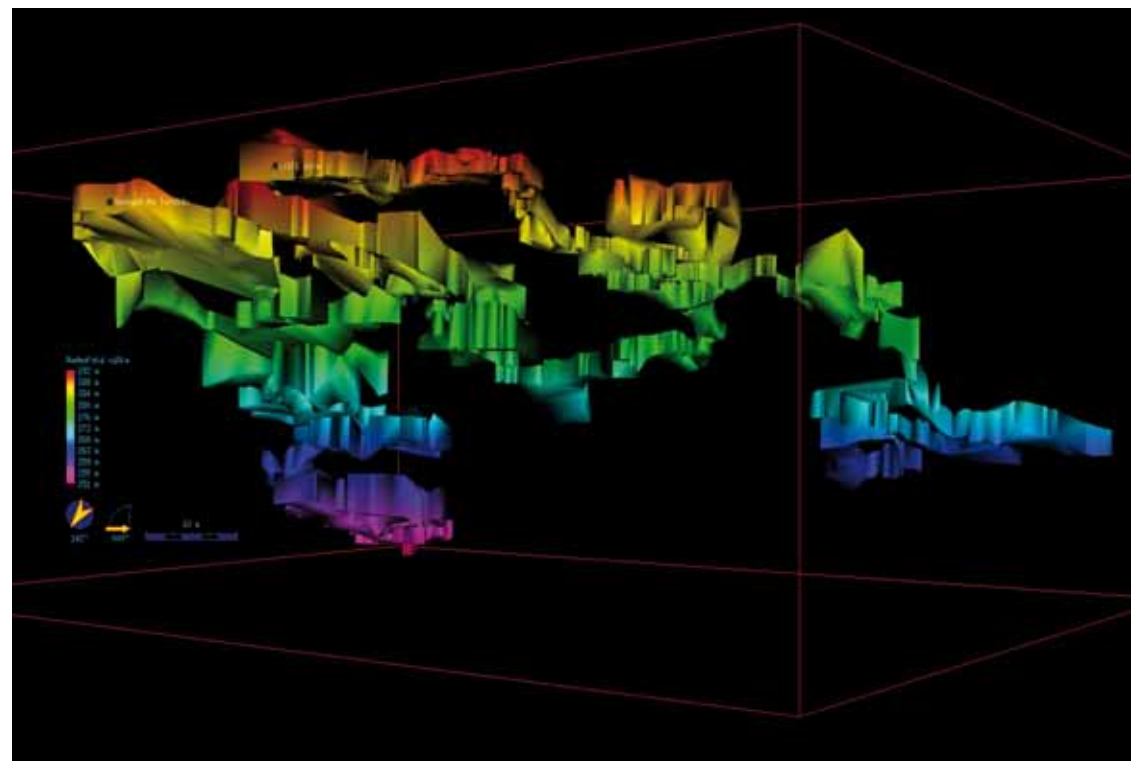
Důlně měřická dokumentace

Vratislav Ouhrabka

V rámci činností stanovených plánem hlavních úkolů SJ ČR byla v roce 2020 provedena roční aktualizace důlně-měřické dokumentace, grafických i popisných dat. Ta spočívá v průběžné kontrole aktuálnosti dokumentace, doplňování nově získaných měřických dat, mapových podkladů a dalších dokumentů do archivu měřické dokumentace. Po letech experimentálních pokusů a akademických prací studentů se díky většímu výkonu výpočetní techniky přenesla i na pracoviště správy jeskyní možnost využití archivovaných digitálních dat laserového skenování prováděných v minulosti v některých našich jeskyních. Dnes již jsme schopni i na naší technice vytvářet z prostorových dat (pokud je máme k dispozici) libovolné řezy a profily jeskynními prostory a dále je upravovat pro potřeby výzkumu či prezentací.

Rok 2020 byl i ve znamení „měřické“ spolupráce s jeskyňáři České speleologické společnosti. V rámci kompletace mapy Amatérské jeskyně a navazujících jeskyní celého systému byla dokončena aktualizace map systému Punkevních a Sloupsko-šošůvských jeskyní a jejich převod do jednotného formátu Therion. Po letech zbyl rovněž čas na zpracování starších měřických údajů z Jeskyně Na Turoldu a vygenerování prostorového modelu tohoto jinak nezobrazitelného komplikovaného jeskynního systému.

3D model systému jeskyní Na Turoldu – Liščí díra. Vypracoval: Vratislav Ouhrabka, SJ ČR

Vrchní dozor státní báňské správy a spolupráce s OBÚ v roce 2020

Jaroslav Hromas

Protože práce na zpřístupňování jeskyní a jejich udržování v bezpečném stavu je podle zákona č. 61/1988 Sb. „činností prováděnou hornickým způsobem“ a důlní měřictví ve zpřístupněných jeskyních dokonce „hornickou činností“, vykonává vrchní dozor nad Správou jeskyní ČR státní báňská správa prostřednictvím svých Obvodních báňských úřadů.

Vzhledem k celostátně mimořádné situaci roku 2020, vlivem covidu-19 a dlouhotrvajícího nouzového stavu v celé zemi většina obvodních báňských úřadů také mimořádně omezila své aktivity v terénu. V citovaném roce tak unikly prověrkám všechny české jeskyně a jedinou řádně ohlášenou prověrku ostravského OBÚ uskutečnil inspektor Ing. Radúz Klika (známý svou důsledností) v Javoříčských jeskyních dne 10. 12., když před tím ještě neohlášenou přepadovkou 3. 9. prověřil Jeskyně Na Pomezí.

Tuto mimořádnou úlevu od báňských úřadů však dokonale vyvážila aktivita OBÚ v Brně prostřednictvím pana inspektora Ing. Karla Klobása, který jako zkušený aktivní speleolog nám takřkajíc „vidí až do krku“. Jeho opakované prověrky ve dnech 12. 5., 9.–24. 6., 8. 9. a 30. 11.–10. 12. byly 8. 9. dokonce posíleny osobní účastí předsedy OBÚ Ing. Jana Brothánka, který v slušivé pracovní kombinéze sestoupil „k řešení problému“ až do Spodního patra Sloupsko-šošůvských jeskyní. Vedle toho byla kontrola elektroinstalace v Jeskyni Na Turoldu Ing. Jaroslavem Maloněm dne 30. 6. sice důslednou, leč velmi milou návštěvou.

Inspektor OBÚ v Brně Ing. Karel Klobás při kontrole telefonu v Zadním dómu Punkevních jeskyní.
Foto: Jaroslav Hromas, SJ ČR

Jako vždy byly všechny prověrky velmi důkladné. Tradiční pozornost věnoval inspektor Klobás osobním prohlídkám horninového masivu jeskyní a veškerého technického zajištění, bezpečnosti chodníků a schodišť, osvětlení, ocelovým konstrukcím a telefonickému spojení s povrchem. Kontroloval veškerou dokumentaci uloženou předpisy, jako např. protokoly o měření ovzduší, protokoly z prohlídek závodního, provozní deníky, evidenci osob v podzemí a havarijní plány. Velkou pozornost věnoval dokladům o revizích skalních stěn nad provozními areály a geotechnickým znaleckým posudkům následně stvrzovaným závodním.

A vytykané problémy? K několika přenosným skřínkám měřících přístrojů pro monitoring mikroklimatu, na pár dní umístěných ve Sloupsko-šošůvských jeskyních při speleoterapeutickém výzkumu Akademie věd ČR, bylo nutno na OBÚ dodatečně zaslat technologický postup instalace zařízení, řád jeho prohlídek a poté v celé jeskyni zkontrolovat ovzduší podle báňských předpisů.

Náročnější bylo a stále je řešení situace vzniklé po ústupu jarní vody ve Spodním patře Sloupsko-šošůvských jeskyní (proto také návštěva předsedy OBÚ!). Jako každoročně po jarní vodě došlo na zážitkové trase k morfologickým změnám počvy. Tentokrát se však obtížně obcházený propad závrtu stal již nepřekonatelný a bylo nutno hledat řešení (instalaci lávek na skalní stěnu nebo lanový traverz). Na rozdíl od znění příslušných paragrafů vyhlášek ČBÚ č. 55/1996 Sb. a č. 447/2002 Sb. vyhodnotil OBÚ vzniklou situaci jako „závažnou událost s ohlašovací povinností“, kterou jsme však nedodrželi. A tak je nyní další řešení úprav této trasy odkázáno na kontinuální spolupráci/konzultaci s Obvodním báňským úřadem.

Obdobným způsobem, tj. průběžnými konzultacemi s OBÚ, je přístupováno také k přípravě a technickému zajištění nové, druhé návštěvní trasy v jeskyni Výpustku. Bude procházet jeskyní vně vojenského krytu včetně Nízké chodby, a i když nebude plně adrenalinová, bude provozována s přilbami, osobními svítilny a návštěvníci si na ní oděvy také určitě umažou. Inspektor Klobás s panem předsedou ve svých protokolech již stanovili přísné podmínky, které důsledně kontrolují.

Jak vidno, mají příslušní vedoucí jeskyní, technici, báňsko-bezpečnostní technik Ing. Jan Flek, i závodní o práci a starosti plně postaráno.

Plánovanou novou trasu v Jeskyni Výpustek vedenou zvenčí podél zdi vojenského krytu prověřuje inspektor OBÚ Brno Karel Klobás. Foto: Jiří Hebelka, SJ ČR

Inspektor OBÚ v Brně Ing. Jaroslav Maloň zapisuje výsledky prověrky elektroinstalace v Jeskyni Na Turoldu za přítomnosti vedoucího správy jeskyně Bc. Jiřího Kolaříka, báňsko-bezpečnostního technika Ing. Jana Fleka a pracovníka pro řízení elektromontáže Karla Šedivce (odleva). Foto: Jaroslav Hromas, SJ ČR

Programové financování opatření plánů péče realizovaných SJ Č

Vratislav Ouhrabka

Pro rok 2020 byly MŽP stanoveny limity čerpání prostředků na realizaci tzv. managementových opatření v celkové výši 3.194 156 Kč.

V rámci podprogramu „Správa nezcizitelného státního majetku v ZCHÚ“ byla realizována tradiční „Managementová opatření ve zpřístupněných jeskyních“. Dokončena byla oprava schodiště v areálu Mladečských jeskyní, která započala již v roce 2019 a následně bylo zahájeno 17 dalších akcí týkajících se převážně údržby a péče o jeskyně. V roce 2020 bylo z prostředků dotace uhrzeno celkem 717 454 Kč.

V rámci programu „Podpora obnovy přirozených funkcí krajiny“ (POPFK) zajišťovala SJ ČR rovněž dokončení opravy horního přístaviště v Punkevních jeskyních zahájené v roce 2019. Na začátek zimy 2020 bylo naplánováno pokračování ve vyklizení povodňových sedimentů z ponorů Sloupského potoka. Bohužel zahájení této akce znemožnila další povodeň v severní části Moravského krasu a přetrvávající vysoký vodní stav. V roce 2020 tak bylo z programu POPFK čerpáno pouze 71 730 Kč.

Akce managementu ZCHÚ hrazené v rámci Programu péče o krajinu (PPK) zahrnovala 45 opatření v celkové hodnotě 1.500 000 Kč, která byla tradičně zaměřena především na běžný management a očistu jeskyní, údržbu povrchových areálů zpřístupněných jeskyní a zajištění bezpečnosti návštěvníků. Z toho 23 opatření bylo provedeno dodavatelsky, ostatní realizovali pracovníci SJ ČR v rámci své činnosti (SVP).

Jirka Augustynek při údržbě lomových stěn v areálu Jeskyně Na Špičáku.

Foto: Jiří Augustynek prostřednictvím svého dronu

Přehled managementových opatření provedených v roce 2020

ZCHÚ/jeskyně	Charakter opatření	Náklady v Kč
NPP Bozkovské dolomitové jeskyně	Likvidace lampenflory a prachoplísňových povlaků jeskyních. (SVP) Vyklizení starých nefunkčních dřevěných výztuží a žebříků z prostoru Bludiště u objeveného vchodu. (SVP)	14 955
NPP Chýnovská jeskyně	Likvidace lampenflory a očista jeskyně. Likvidace náletových dřevin v povrchovém areálu. (SVP) Oprava zábradlí usměrňujících pohyb návštěvníků okolo vstupu do Chýnovské jeskyně. (SVP) Oprava opěrné zidky a odvodnění na venkovním chodníku u východu z jeskyně. (SVP)	208 913
NPP Zlatý kůň CHKO Český kras (Koněpruské jeskyně)	Likvidace lampenflory a prachoplísňových povlaků v Koněpruských jeskyních. Likvidace náletových dřevin v areálu Zlatého koně. Oprava mříže nouzového východu (vstupní štola). Oprava konstrukce ocelové lávky k točitému schodišti v Koněpruských jeskyních. Údržba geologických profilů na skalních (lomových) stěnách nad přístupovou cestou a vchody do Koněpruských jeskyní. (SVP) Údržba geologických profilů, obírka komínu s točným schodištěm a štoly - nouzového východu z Velikonočních jeskyní. (SVP) Údržba a nátěry zábradlí a odpadkových košů v areálu Koněpruských jeskyní. (SVP) Očista návštěvní trasy Koněpruských jeskyní (chodník a přilehlé stěny) tlakovým postřikovačem. (SVP) Oprava laviček v areálu Koněpruských jeskyní výměna fošen, povrchová úprava. (SVP)	240 082
NPR Vývěry Punkvy CHKO Moravský kras	Punkevní jeskyně Ošetření a očištění skalních stěn, chodníků a vybraných sintrových útvarů v Punkevních jeskyních. Údržba skalních stěn nad vchody do jeskyní. Revize skalních stěn v propasti Macocha. Vyčištění ochranných sítí nad přístavištěm a opravy poškozených míst sítě. Vyčištění a odstranění nánosů z ochranné sítě u Dolního jezírka. Oprava horního přístaviště (výměna obložení). Oprava opěrné zdi silnice od Skalního mlýna směrem k Punkevním jeskyním. Odstranění nebezpečných stromů určených ke skácení, které se nacházejí v prostoru areálu Punkevních jeskyní a Macochy.	268 410
	Kateřinská jeskyně Ošetření a očištění skalních stěn v jeskyni. Údržba skalní stěny v okolí vchodu do Kateřinské jeskyně. Kosení a údržba travního porostu v areálu Kateřinské jeskyně a Skalního mlýna. (SVP) Částečné odstranění deponií ze vstupní chodby, IV. etapa. (SVP) Oprava laviček v areálu Kateřinské jeskyně, výměna fošen, povrchová úprava. (SVP)	69 826
PR Sloupsko-šošůvské jeskyně CHKO Moravský kras	Ošetření a očištění skalních stěn a vybrané sintrové výzdoby v jeskyních. Údržba skalních stěn nad vchody do jeskyní Kůlna, Sloupské j. a Staré skály. Likvidace náletových dřevin v okolí Hřebenáče. Kosení travního porostu v areálu Sloupsko-šošůvských jeskyní. Celková očista návštěvní trasy Sloupsko-šošůvských jeskyní a očista po povodni v délce 1900 m a 500 m, úklid naplavenin odpadků, omytí tlakovou vodou. (SVP)	164 789
PR Balcarova skála – Vintoky CHKO Moravský kras (Jeskyně Balcarka)	Očista stěn, chodníků a vybraných útvarů na zpřístupněné trase jeskyně Balcarka. Údržba skalních stěn nad vchody do jeskyně. Likvidace náletových dřevin nad vstupním portálem a na temeni Balcarovy skály.	41 600
PR U Výpustku CHKO Moravský kras	Oprava ocelových vrat vstupní štoly do jeskyně Odstranění stromů určených ke skácení, které se nacházejí v prostoru vstupního areálu.	220 866
NPR Špraněk (Javoříčské jeskyně)	Ošetření vybraných sintrových útvarů v Javoříčských jeskyních. Údržba skalních stěn nad vchody a přístupovou cestou u propasti Zátvořice. Kácení nebezpečných stromů kolem přístupové cesty k Javoříčským jeskyním. Údržba povrchu přístupové cesty k Javoříčským jeskyním v délce 280 m. (SVP)	397 897

NPR Špraněk (Javoříčské jeskyně)	Výměna polomy poškozených prvků dřevěného zábradlí, povrchová úprava očištění. (SVP) Celková očista návštěvní trasy Javoříčských jeskyní v délce 790 m, úklid odpadků, omytí tlakovou vodou.	
NPP Zbrašovské aragonitové jeskyně	Celoplošná desinfekce mikrobiálního napadení aragonitové výzdoby. Vyčištění přítokového kanálu teplých vod v prostoru „B“. Inventarizace raftových stalagmitů ve Zbrašovských aragonitových jeskyních. Revize stavu vertikálních komínů nad návštěvní trasou speleoplinistickým způsobem.	111 191
NPP Jeskyně Na Pomezí	Likvidace lampenfory kolem reflektorů po celé délce prohlídkové trasy v jeskyních. Oprava informačních tabulí geologické expozice v areálu.	41 710
NPP Na Špičáku (Jeskyně Na Špičáku)	Likvidace lampenfory a očištění skalních stěn v jeskyni. (SVP) Údržba lomových stěn nad vchody do jeskyně, nad turistickou stezkou a nad vstupním areálem. Bezpečnostní ořez náletových dřevin na lomové hraně v prostoru východu a podél přístupové cesty. Oprava dřevěné vyhlídky s lavičkou na pozemku. Ruční kosení travních porostů v areálu. (SVP)	99 676
NPP a PP Třesín CHKO Litovelské Pomoraví (Mladečské jeskyně)	Údržba skalních stěn v areálu Mladečských jeskyní. Likvidace náletových dřevin a následné pokosení křovinořezem na svahu za provozní budovou.	54 200
PP Tuřold CHKO Pavlovské vrchy (Jeskyně Na Tuřoldu)	Odstranění náletových dřevin na svazích nad návštěvní areálem. Kosení travních porostů lehkou mechanizací v areálu lomu. Oprava zábradlí na schodišti do Jezerního domu. SVP)	82 815
PP Jeskyně pod Sněžníkem CHKO Labské pískovce	Oprava zabezpečení stupu do štolý č. 4.	39 397

Oprava a zesílení stěn vstupu do Jeskyně Pod Sněžníkem. Foto: Vladimír Svoboda, SJ ČR

Oprava přístupového schodiště k Mladečským jeskyním. Foto: Drahomíra Coufalová, SJ ČR

Kácení stromů ohrožujících provozní objekty v prostoru Skalního mlýna. Foto: Jiří Hebelka, SJ ČR

Monitoring mikroklimatu v jeskyních SJ ČR

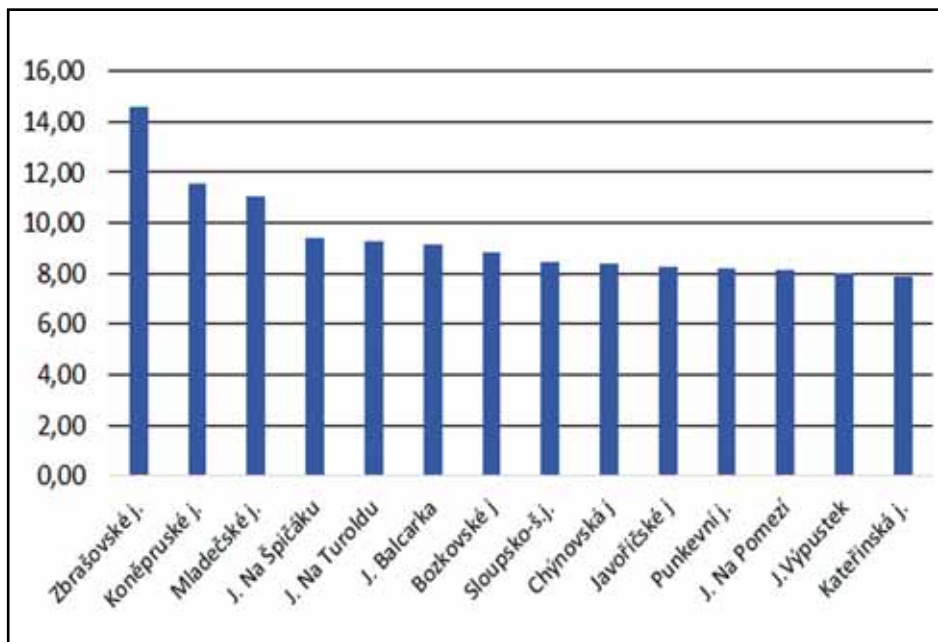
Petr Zajíček

Monitoring mikroklimatu ve zpřístupněných jeskyních ČR a v Jeskyni Pod Sněžníkem probíhal ve stejném harmonogramu jako v předchozích letech. Dvakrát za rok je povinností provozující organizace provést kontrolní jednorázová měření vybraných veličin jeskynního mikroklimatu dle vyhlášky ČBÚ 55/96 Sb. Pro bezpečný provoz jeskyní je zvláště důležitý obsah kyslíku a oxidu uhličitého. Koncentrace kyslíku nesmí klesnout pod 20 % a koncentrace oxidu uhličitého nesmí překročit 1 %.

Kontrolní měření byla v roce 2020 provedena v měsíci dubnu a na přelomu září a října. Všechny naměřené hodnoty byly v souladu s bezpečným provozem v jeskyni. Výsledky měření byly zaznamenány v samostatných protokolech, které byly uloženy v archivu jednotlivých správ jeskyní a v archivu závodního SJ ČR.

Hodnoty naměřených veličin ve všech jeskyních 2 × ročně jsou dále zaznamenávány k archivním účelům a několikaletá měření exaktními přístroji poslouží jako podklad pro dlouhodobé studium mikroklimatu v našem krasovém podzemí. Při zpracovávání teplotních údajů se ukázalo, že v roce 2020 byly průměrné teploty v jeskyních mírně vyšší než v roce předcházejícím.

V roce 2020 nadále probíhal kontinuální monitoring některých veličin ovzduší v několika jeskyních (Punkevní jeskyně, Amatérská jeskyně, Zbrašovské aragonitové jeskyně).

Graf ukazuje průměrné hodnoty teploty ovzduší v roce 2020 ve všech veřejnosti zpřístupněných jeskyních ČR. Hodnoty jsou seřazeny od nejteplejší jeskyně po nejméně teplejší.

Výpracoval: Petr Zajíček, SJ ČR

Fotodokumentace ve zpřístupněných jeskyních a dalších lokalitách

Petr Zajíček

Pořizování fotografické dokumentace krasových a pseudokrasových jevů je jedním z hlavních průběžných úkolů Správy jeskyní ČR. Každým rokem přibývají v archivu SJ ČR desítky až stovky nových fotografií. Vznikají nové reprezentativní snímky pro prezentaci zpřístupněných jeskyní, publikace, a dále fotografie dokumentačního charakteru zaznamenávající významné události a změny v podzemí i na povrchu. Spektrum fotografovaných objektů se každým rokem mění s ohledem na potřeby organizace.

V roce 2020 bylo vytvořeno přes 200 nových fotografií z krasových oblastí České republiky. V souvislosti s epigrafickým výzkumem v Kateřinské jeskyni vznikly záběry pravěkých kreseb. V Mladečských jeskyních byly pořízeny nové záběry jeskynních prostor i ve veřejnosti nepřístupných částech. V několika jeskyních bylo nutné vytvořit fotografie pro nástěnný kalendář SJ ČR. Nechyběla ani podrobná fotodokumentace expozice v Mramorové síni ve Zbrašovských aragonitových jeskyních. Několik záběrů vzniklo během archeologického výzkumu v jeskyni Býčí skála či z natáčení hraného filmu „Kam motýli nelétají“. Byla též pořízena fotoreportáž prvních návštěvníků Punkevních jeskyní po jarní vlně koronavirové pandemie a také povodňové situace v říjnu v severní části Moravského krasu. Průběžně byly též pořizovány fotografické kopie cenných historických materiálů o jeskyních.

V roce 2020 bylo řešitelem úkolu kompletně zpracováno do elektronické databáze odborné dokumentace 585 fotografií. K 31. 12. 2020 bylo v tomto systému kompletně archivováno celkem 3 307 historických i současných snímků.

Nezpřístupněné partie Mladečských jeskyní – Nová jeskyně. Foto: Petr Zajíček, SJ ČR

První návštěvníci na dně Macochy po jarní vlně koronavirové pandemie. Foto: Petr Zajíček, SJ ČR

Radiační ochrana v roce 2020

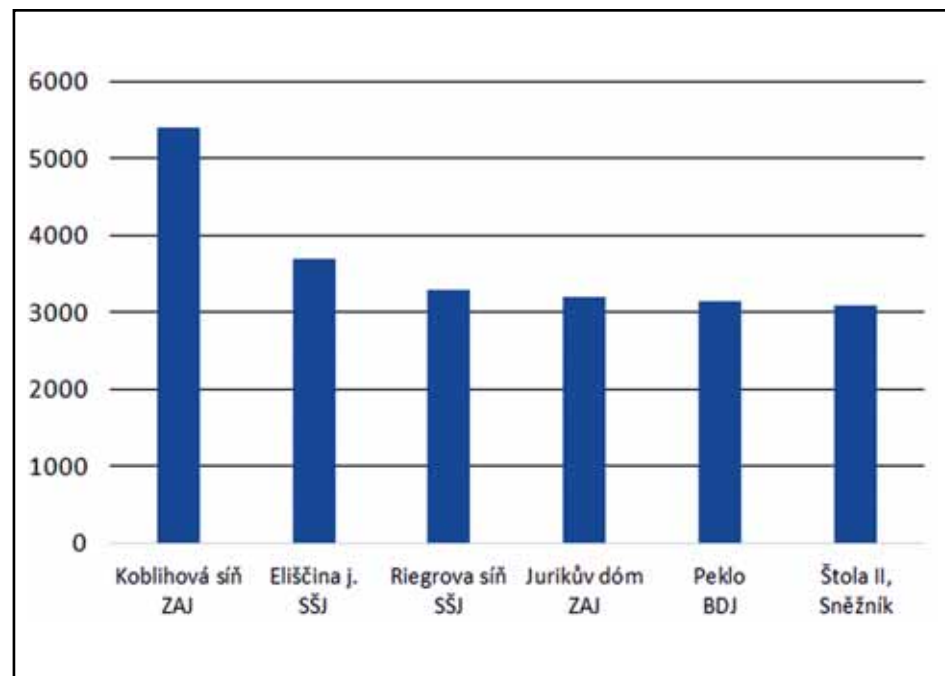
Petr Zajíček

Rok 2020 postihla opakovaně pandemie COVID 19 a provozy jeskyní byly část roku uzavřeny. Přesto bylo jednou z povinností SJ ČR naplňovat podmínky radiační ochrany v souladu s předpisy dozorujícího orgánu – Státního úřadu pro jadernou bezpečnost dle striktních pravidel stanovených v Atomovém zákonu č. 263/2016 Sb.

V roce 2020 byly vypočítány roční osobní efektivní dávky pracovníků Zbrašovských aragonitových jeskyní za kalendářní rok 2019. Nikdo ze stálých ani sezónních pracovníků Zbrašovských aragonitových jeskyní nepřekročil roční osobní efektivní dávku 6 mSv. Hodnota nejvyšší dosažené roční dávky činila 2,50 mSv. Všichni pracovníci provozu Zbrašovských aragonitových jeskyní byli na začátku roku 2020 řádně proškoleni.

Ve 14 zpřístupněných jeskyních ČR a v Jeskyni Pod Sněžníkem byla v roce 2020 průběžně monitorována objemová aktivita radonu. Koncem téhož roku již byly k dispozici výsledky objemové aktivity radonu za sezónní období 2020. Ukázalo se, že v období 1. 4. – 30. 9. kolísaly hodnoty objemové aktivity radonu ve všech jeskyních v mezích dlouhodobého průměru. Vzhledem ke stávajícímu provoznímu režimu nelze předpokládat, že by v následujícím období hrozilo riziko překročení dávky 6mSv/rok nebo že by v některé z jeskyní výrazně stouply hodnoty OAR.

V roce 2020 byly dále pro kontrolu vypočítány orientační hodnoty ročních osobních efektivních dávek u pracovníků s nejdelším pobytem v podzemí za rok 2019 v ostatních zpřístupněných jeskyních a ani zde nedošlo k překročení třetiny povolené ROED, tedy 6 mSv/rok.

Graf ukazuje lokality s nejvyššími hodnotami objemové aktivity radonu v období 1. 4. – 30. 9. 2020.
Výpracoval: Petr Zajíček, SJ ČR

Knihovna, webové stránky a intranet SJ ČR

Ivana Mrázková

V roce 2020 bylo do knihovního seznamu SJ ČR zapsáno celkem 23 nových záznamů. Zajímavá publikace se týká moldavské jeskyně Zoluška (Emila Rakovítci), kterou budou využívat kolegové spolupracující s Českou rozvojovou agenturou, až to zase přijde. Digitální soubory (skeny, fotografie, texty) jsou ukládány na externí disk. Přístup na něj mají dokumentátorky a na požádání je umožněn i dalším kolegům, zatím jen z průhonického pracoviště. Knihy vydané Správou jeskyní se prodávají a zájem o ně trvá. Největší zájem bývá před Vánoci, a to zejména o publikaci Miloše Anděry Naši netopýři.

Stejně tak se před Vánoci úspěšně prodávají dárkové poukazy do jeskyní. Přetrvává zejména zájem o zážitkovou trasu „Po stopách Nagela“ ve Sloupsko-šošůvských jeskyních. K prodeji papírových poukazů se přidal i prodej přes internet, ale protože se e-prodej otevřel teprve v prosinci, hlavní těžiště zůstalo v „papíru“. Údaje o prodeji dárkových poukazů i publikací je nutno evidovat do účetního programu Colosseum, tato povinnost byla převedena z účetny na knihovnu.

Intranetové stránky organizace jsou částečně nahrazovány společným diskem S, intranet slouží hlavně jako editační prostředí pro webové stránky. Stále je používán adresář, který je díky spolupráci s personálním oddělením průběžně aktualizován. Stejně tak je nutná spolupráce na úpravě formulářů pro personální oddělení a jejich se souhlasem jak na společném disku, tak na intranetu.

Na webových stránkách se na začátku roku kontrolují aktualizované údaje o otevíracích dobách a změnách cen, vložené sem v závěru roku předešlého podle odsouhlaseného ceníku. Ceník se stále také upravuje ve formátu excelové tabulky, několik tisíc kusů ročně se rozdává návštěvníkům jeskyní Moravského krasu v Ústředním informačním středisku na Skalním mlýně. Pro tisk těchto ceníků se využívají papíry s jednou stranou potištěnou jednoduchou mapkou umožňující turistům orientovat se v oblasti Moravského krasu. Mapa obsahuje kromě vyznačených jeskyní i další zajímavé a důležité orientační body.

Největší změnou roku 2020 na webu je zavedení prodeje e-vstupenek a dárkových e-poukazů. Škoda, že zasáhla koronavirová pohroma a prodej přes internet byl zastaven. Nebylo možné opravit všechny nesrovnalosti, které se při zavedení nového programu zákonitě objevují. O komunikaci s poskytovatelem programu Colosseum se stará propagační oddělení.

Webová stránka „Okolí“ jednotlivých jeskyní je vylepšena o fotografie význačných míst a o texty s prokliky na stránky uváděných pamětihodností ve všech používaných jazycích. Většinu obrázků i údajů doplnila Olga Suldovská. Fotogalerie jednotlivých jeskyní nebylo moc čím doplňovat, akce se většinou rušily nebo přesouvaly na jiné termíny.

Benefiční koncert Pavla Lohonky-Žalmana 16. srpna 2020 v Jindřichově sále Jeskyně Výpustek.
Foto: Jiří Hebelka, SJ ČR

JESO v roce 2020

Olga Suldovská

V roce plném změn a omezení nadešel čas vrátit se k odkládaným dokumentům a rozšiřovat informace uváděné v JESO (Jednotné evidenci speleologických objektů, dostupné na <https://jeso.nature.cz>) o údaje dříve nezpracované.

Standardně pokračovala evidence aktuálních článků z časopisů Ochrana přírody, Speleo (bohužel již z posledního papírového vydání, neboť toto periodikum ve fyzické podobě vyšlo naposledy a dále bude existovat již jen v elektronické formě) a sborníku Speleofórum. Dále byly doplněny údaje ze 4 článků časopisů Krkonoše, Jizerské hory, 2 historické články z časopisů Vlasteneckého muzejního spolku v Olomouci (z let 1900 a 1901) a článek z časopisu Příroda.

Systematická práce byla soustředěna na zpracování údajů shromážděných od základních organizací ČSS a souborně vydaných jako Zprávy o činnosti České speleologické společnosti, konkrétně z let 2013–2016, 2009–2012, 2004–2008. Jedná se o novodobou historii průzkumů a výzkumů. Údaje byly využity hlavně v oddílu JESO nazývaném Události (vedeném u každé jeskyně či ostatních objektů), někde byl doplněn nebo rozšířen popis. U všech objektů zmíněných ve výše uvedených zprávách byla následně v oddíle Bibliografie uvedena citace příslušné „Zprávy“. Pro představu o objemu údajů: z let 2004–2008 byly doplněny informace k cca 200 objektům, z let 2009–2012 k cca 240 objektům a z let 2013–2016 k cca 300 objektům.

Jako další zdroj údajů posloužily knížky z knihovny SJ ČR. Konkrétně „Jeskyně Severomoravského krasu“ od Vladimíra Panoše z roku 1955, „50 let Jeskyní Prostějov“ od kolektivu autorů speleologické skupiny

Kras u Malhostovic – výhled z okna Komínové jeskyně na obec Malhostovice. Foto: Olga Suldovská, SJ ČR

ZO 7-03 Javoříčko z roku 2019, „Kůlna: historie a význam jeskyně“ autora Karla Valocha z roku 2012, „Macocha“ od R. Trampler a českým překladem německého originálu vydaná Správou jeskyní ČR roku 2014, „Jeskyně v povodí Říčky“ autorů Jana a Petra Himmelových z roku 2012, „Podzemí Berounska a Hořovicka 0147 s podtitulem Za tajemstvím jeskyní, štol a dolů...“ autorů Michala Hejny a Martina Majera z roku 2019 a nejnovější „Džbán – krajina opukových plošin“ autorů Karla Žáka, Martina Majera a Václava Somoly z roku 2020. Kterých jeskyní a krasových jevů se údaje týkaly, pro nedostatek místa neuvádím, ostatně mnohé napovídají již samotné názvy publikací.

Nadešel čas dát si do pořádku i soukromý fotoarchiv. A tak k některým objektům přibýly dokumentační fotografie z let předchozích, dosud čekající na zpracování. Z roku 2012 fotografie 2 objektů z Babické plošiny na Moravském krasu, které bylo navíc třeba konzultovat s místními jeskyňáři za účelem identifikace, jaké konkrétní jeskyně, respektive jejich vchody, jsem vlastně tenkrát nafotila (byla to Větrná propast a Krvák). Z roku 2015 byly zpracovány fotografie z exkurzí do jeskyní Matalova vymodlená a Michalka (obě v Moravském krasu). Z roku 2016 Kramářova vyvěračka a Vyvěračka pod Zítkovou skálou (z Krasu povodí Kamenice a Železnobrodská) a Ponikelská

jeskyně z Krasu povodí horní Jizery. Z roku 2018 byly doplněny fotografie vodárenského objektu k Louce na Anděličkách, kde bylo v minulosti popsáno několik vývěrů (oblast Javoříčského krasu) a vchod do Propast'ovitě jeskyně v Moravském krasu. Z roku 2019 to byly fotografie zavaleného vchodu Jeskyně 14 z Javoříčského krasu (po konzultaci s místním jeskyňářem ohledně identifikace objektu) a z Moravského krasu vchody do 4 jeskyní na plošině Skalka a 3 vchody z Babické plošiny. I v roce 2020 se podařilo pořídit několik dokumentačních záběrů hydrologických objektů v oblasti Javoříčka, Mladče a Beskyd a vchodů do jeskyní (nebo jejich okolí) v Beskydech, Moravském, Némčickém a Malhostovickém krasu. Celkem přibývalo v databázi 69 fotografií, z toho 30 z roku 2020.

Terénním pracem příliš podmínky roku 2020 nepřály, přesto se podařilo alespoň několik drobností. Od speleologů jsem hned na počátku roku obdržela údaje k nově objevené jeskyni Tygří past z lomu Mramorka v Českém krasu. Jak se později ukázalo, byl to objev roku 2019, oceněný Českou speleologickou společností. Po zásluze. Najít v tak malém lomu jeskyni délky přes 50 m, to je pořádné štěstí. Které přeje připraveným. Patří jim gratulace k objevu i dík za předané informace.

Dohledáním Studánky v Kamenici byly ukončeny terénní práce v Javoříčském krasu. Údaje o poloze všech zaměřených objektů doplněné fotografiemi většiny z nich byly shrnuty do Dokumentace povrchových krasových jevů Javoříčského krasu, která je uložena v archivu SJ ČR v Průhonicích. Z dalších lokalit byl dohledán vchod do osamocené jeskyně Nad Valchovem evidované v oblasti Némčického krasu, poopravena jeho poloha a vyfocen vstupní otvor (v té době částečně zaházený slámou).

Komplexně byl zpracován nevelký Kras u Malhostovic, který je tvořen dvěma vyvýšeninami devonských vápenců nedaleko obcí Malhostovice a Drásov, tzv. Malhostovická pecka a Drásovský kopeček. Evidovány jsou v něm 3 jeskyně, jejichž existence byla potvrzena, poloha vchodů byla upřesněna za pomoci přístroje GPS Trimble Juno 3B a byla pořízena jejich fotodokumentace. Zda bude následující rok příznivě nakloněn terénním pracem či více zpracovávání archivních údajů, ukáže čas.

Studánka v Kamenici, Javoříčský kras. Foto: Olga Suldovská, SJ ČR

Raftové stalagmity ve Zbrašovských aragonitových jeskyních se po 107 letech dočkaly inventarizace

Milan Geršl

Zbrašovské aragonitové jeskyně se od ostatních jeskyní liší mnoha fenomény, mezi které patří nejen výskyt aragonitu, podle nějž dostaly i své jméno. Jedná se o jediné hydrotermální jeskyně v České republice, ve kterých jsou navíc nižší úrovně zaplňovány plyným oxidem uhličitým. Tyto dva specifické prvky daly v minulosti vzniknout i tak zvaným gejzírovým, nově raftovým stalagmitům.

Raftové stalagmity, původně popsány jako gejzírové stalagmity (angl. geysermite) jsou štíhlé kuželovité sintrové útvary dosahující výšek 30-70 cm. Ve Zbrašovských jeskyních je největším z těchto stalagmitů útvar nazývaný *Krokodýl* (původně Krokodil) dosahuje výšky 185,0 cm a nachází se v jeskyni *U Krokodýla* (původně U Krokodila). Naopak nejmenší dosahuje výšky 11,5 cm a byl autorem tohoto příspěvku podle podoby pojmenován *Smrž*. Poprvé tento nevšední druh stalagmitů zmiňuje v roce 1913 jeden z objevitelů Zbrašovských jeskyní Josef Chromý.

Detailnější hypotézu vysvětlující možnou genezi raftových stalagmitů popsal a jako první uvedl Czoernig-Czernhausen (1933). Při popisu použil termínu „Quellstalagmiten“, tedy vývěrové nebo pramenné stalagmity a uvádí je jako jednu z dalších zvláštností místních jeskyní. Uvádí jednoznačně, že tento typ stalagmitu vzniká z vývěru silně nasycených uhličitých minerálních vod a podobu stalagmitu přirovnává k vulkánu.

Jeden z raftových stalagmitů tvořících Turecký hřbitov s technickými pomůckami ke zjišťování potřebných rozměrů. Foto: Milan Geršl

V roce 2001 začali M. Geršl a F. Travěnc formulovat hypotézu, která by vysvětlovala genezi gejzírových stalagmitů za použití nově zjištěných skutečností. Stalagmity jsou nově vysvětlovány jako akumulace sintrových kůr, tzv. raftů, a pro jejich označení se v souladu se světovou literaturou od r. 2001 používá označení raftové stalagmity.

Na základě zjištěných skutečností se lze oprávněně domnívat, že všechny dosud publikované zprávy zabývající se genezí tzv. gejzírových stalagmitů ve Zbrašovských aragonitových jeskyních i popisem jeskyní samotných vycházejí pouze ze zbežných prohlídek jeskynních prostor. Popisy těchto výjimečných stalagmitů se zakládají na značně sugestivních pozorováních prvních autorů. Velká část různých sdělení pak byla bez ověření a až bezmyšlenkovitě dál šířena a postupně vykládána jako známá fakta. Je zřejmé, že k mylným závěrům přispěla nelehká situace zdejších dobrovolníků v období obou světových válek a v neposlední řadě pravděpodobně

Postupně následovaly práce dalších autorů, které tyto stalagmity přirovnávaly ke gejzířům v Yellowstone národním parku. Interpretovali je jako místa výstřiků horkých minerálních vod, např. v r. 1941 Kunsý: „*Při vzniku gejzírových krápníků tryskaly teplé vody obsahující šumivou příměs plyných bublin s eruptivní silou tak, jako tryskají vody horkých zřídél a gejzířů.*“, a dokonce předpovídali i jejich možný výskyt na povrchu terénu. Postupně tak začal vznikat „kult gejzírových stalagmitů“. K jeho udržování přispěla i aktivita místních nadšenců, kterou popsal v r. 1941 prof. Kunsý: „*Na dně „Tunelu“ upravila správa jeskyň gejzírové krápníky ve skupinu, znázorňující instruktivně jejich vznik. Do jejich dutin je elektrickou pumpou vháněna voda, která z kráterů vystřikuje a představuje tak zajímavým a poučným způsobem dávnou vývěrovou činnost v jeskyni z období vzniku krápníků.*“

Označení skupiny raftových stalagmitů v Bezejmenné jeskyni. Foto: Milan Geršl

i odlehlost území od klasických center vědy a sídel univerzit. Je nutno rovněž připomenout, že výzkum byl značně komplikován přítomností plynného oxidu uhličitého. Vzhled dutých kuželů, připomínající miniaturní sopky, a recentní přítomnost teplých minerálních vod bez nejmenších pochybností nabádaly k představám o tryskajících vývěrech minerálních vod, zanechávajících kuželovité pramenní valy. Svědectvím o výzkumu Hranického krasu zůstává skutečnost, že všichni autoři zabývající se touto problematikou lehkomyšlně přebírali myšlenky Czoerniga-Czernhausena nebo pravděpodobněji v jeskyních aktivně bádajícího Chromého bez jakýchkoliv doplnění o moderní analýzy nebo dokonce bez detailnějších prohlídek daného terénu.

Raftové stalagmity byly postupně od roku 2001 dokumentovány. Průběžně se však začalo ukazovat, že si tento výjimečný fenomén žádá detailní inventarizace, při které by byl označen a zaznamenán každý jednotlivý kus raftového stalagmitu. Taková komplexní inventarizace by pak umožnila další studium v rámci věd geologických, např. mineralogické a geochemické, ale především by přinesla možnost důslednější ochrany a péče i tyto unikátní speleotémy.

Komplexní inventarizace byla nakonec provedena v letech 2019-20 autorem tohoto článku. V rámci ní byl popsán každý z dnes známých raftových stalagmitů, byl proveden jejich detailní popis, morfometrická měření a fotodokumentace. Na inventarizaci bylo pracováno průběžně, jak to v rámci zpřístupněných částí jeskyní umožňovala četnost návštěvnických vstupů, v nepřístupných částech jeskyně pak pro práci vhodná úroveň oxidu uhličitého. Zjištěné údaje byly poskytnuty SJ ČR jak digitálně, tak i v podobě vázané publikace vhodné např. pro pracovní prezentaci.

Pomyslným vyvrcholením celé práce bylo natočení vědecko-populární reportáže pro dnes již legendární pořad Českého rozhlasu Dvojka „Meteor“. V reportáži je přehledně sdělována jejich podoba a výskyt, historický vývoj názorů na jejich původ a nakonec výsledky zatím nejmodernějších výzkumů. Reportáž pod názvem „Chrlily krápníky vodu?“ byla v Meteoru odvysílána 24. dubna 2021.

Doc. Milan Geršl, Ph.D., vysokoškolský pedagog Mendelovy univerzity v Brně, se dlouhodobě zabývá výzkumem Hranického krasu. Jako geolog, hydrogeolog a geochemik postupně rozkrývá tajemství jeho hydrotermální geneze v celém komplexu souvislostí. Je soudním znalcem v oboru, praktickým jeskyňářem a srozumitelným popularizátorem.

Nové prostory v Jeskyni Na Turoldu

Jiří Kolařík

Opatření vlády o zákazu shromažďování v rámci koronavirové krize nám ukončilo 10. října 2020 předčasně provoz Jeskyně Na Turoldu. Co budeme dělat? Pokusíme se zmapovat prostory v jeskyni, které byly objeveny již v roce 2008, ale pro špatnou dostupnost a téměř neprůleznou 7 m dlouhou chodbu tam dalších 12 let nikdo nebyl.

Na první akci jsme šli rekognoskovat terén. Zjistit, co budeme potřebovat na rozšíření úzké chodby, a pokud to půjde, chodbu hned začít vyklízet od napadané sutě a kamenů, které ji dělaly téměř neprůleznou. Kladivý a majzly jsme se po několikahodinovém bušení a vyklízení po 5 m dostali k nejužšímu místu, které tvořil masivní blok. Ten už nešel rozbít kladivem. Zmapovali jsme nové prostory až k bloku a rozhodli se, že na další rozšiřování musíme použít větší kalibr.

Při další akci jsme se vyzbrojili aku-vrtacím kladivem, nástřelnými patronkami, kladivý a majzly. Prvně jsme museli vymyslet, jak všechno nářadí dostaneme bez újmy a našeho vyčerpání přes plazivky v horních patrech jeskyně do míst, kde chceme pracovat. Rozhodli jsme se pro transport nářadí vytážením 8 m dlouhou vertikální puklinou za pomoci lana. Puklina začíná kousek za vstupem do jeskyně v Sestupné chodbě a vyúsťuje asi 30 m od vstupu do nových prostor.

Po hodinovém tahání nářadí konečně začala hlavní práce. Pomocí techniky nástřelných patronek, sbíječky a kladiva jsme blok rozbili a rozšířili konec vstupní chodby pro pohodlný průlez do dalších větších prostor a pořídili kompletní mapovou dokumentaci. Nové prostory se skládají ze síně U roztrhané prdele (myšleno na overalu), 7,5 m dlouhé spojovací chodby, síně U Kobry, která má dvě horizontální patra, chodby U Gilotiny a největší prostor jsme nazvali Katedrála. Dále jsme objevili tři neprůlezná chodby o délce 7–10 m. Bylo zmapováno celkem 70,75 metrů nových prostor Jeskyně Na Turoldu.

Špatně průlezné místo v chodbě k síni U Kobry. Foto: Jiří Kolařík, SJ ČR

Medvěd z doby ledové v Javoříčském krasu

Ivan Balák, Martin Koudelka, Olga Suldovská

Správa Javoříčských jeskyní koncem července 2019 obdržela od jeskyňářů Základní organizace České speleologické společnosti 7-14 Ludmírov-Štymbek informaci o objevech dalších volných prostor v jedné z jeskyní Javoříčského krasu. Skupinka mladých jeskyňářů – Martin Burget, Jiří Čížek, Vojtěch Páleník a Radek Ševčík – postupně vyklízela sedimenty zaplněné chodby, až se jim podařilo proniknout do volné, krápníky vyzdobené větší prostory. Společně s tímto objevem byl oznámen i nález kostry většího obratlovce. Všechny objevy byly doloženy prvotní fotodokumentací.

První zprávy se šířily v úzké skupince zasvěcených. Po shlédnutí pilotních fotografií rozpoznal geolog Ivan Balák zachovalou kostru blíže neurčené šelmy stmelenou syntrem uloženou na suťovém dnu, nacházející se v přirozené poloze jedince ležícího na pravém boku. I bez bližšího určení druhu živočicha nález označil na území České republiky za unikátní. O identifikaci nálezu byli požádáni paleontologové se zkušenostmi z jeskyní, Vlastislav Kaňa z Muzea Blanenska a Aleš Plichta z Ústavu geologických věd Přírodovědecké fakulty Masarykovy univerzity. Kostru determinovali jako medvěda hnědého (*Ursus arctos* ssp.), podle chrupu ve stáří cca 1 roku. Stáří kostry (doba smrti zvířete) však určeno nebylo a názory na něj se rozcházely.

V místě nálezu byly zjištěny i pozůstatky dalších živočichů menších rozměrů. Mezi ně patří například ulity měkkýšů a téměř kompletní kostry žáby (*Rana* sp.), hmyzožravců (rejsek – *Sorex cf. araneus*), volné kosti letounů (např. netopýr brvitý – *Myotis emarginatus*) a hlodavců (pleh velký – *Glis glis*). Jde o často přítomné druhy podzemních prostor tvořící obvyklou jeskynní tanatocenózu recentního či subrecentního stáří.

Na podzim 2019 byl odebrán vzorek kosti šelmy (úlomek žebra, který nebyl syntrem pevně přichycen k podkladu) a Správou jeskyní předán k dataci na Ústav jaderné fyziky Akademie věd ČR. Ze vzorku byl izolován kolagen, jež byl následně grafitizován. Takto upravený vzorek byl odeslán do laboratoří HEKAL ATOMKI HAS v Debrecenu, kde bylo stáří stanoveno na kompaktním tandemovém urychlovači MICADAS. Prvotní výsledek byl dále kalibrován podle křivky pro datování suchozemských vzorků severní polokoule. Výsledný interval kalibrovaného stáří byl vyjádřen v letech BC (Before Christ, tj. před naším letopočtem) spolu s absolutní pravděpodobností P (%). Výsledek datování obdržela Správa jeskyní ČR na jaře roku 2020. S pravděpodobností 95 % pochází nález z období let 12 131 – 11 833 BC.

Stáří kostry spadá do samotného závěru poslední doby ledové, do období svrchního pleistocénu. Tomu nasvědčuje i ostrohranná mrazová suť na dně jeskynní prostory, na níž kostra leží. Překrytí kostry a podlahových sutí sintrovou hmotou je pak důsledkem mladších klimaticky teplejších období s hojnými srážkami. Otázkou

zůstává, jak se samotné medvědí do jeskyně dostalo a uhynulo. Teorii se nabízí několik a v tuto chvíli nad nimi necháme zamýšlet odborníky, na rozvíjení většího množství úvah není v roence prostor.

Kostra bude zachována v místě svého nálezu, je chráněna před mechanickým poškozením. Vchod do jeskyně je opatřen uzávěrou. Území v širším okolí jeskyně je chráněno podle zákona o ochraně přírody a krajiny. Vstup dovnitř je povolen pouze jeskyňářům, kteří zde uskutečňují speleologický výzkum za přesně stanovených ochranných podmínek, a příslušným odborníkům. Z důvodu ochrany cenného nálezu není také úmyslně uveden název ani bližší lokalizace jeskyně v tomto článku.

Nalezená kostra medvědí. Foto: Ivan Balák

Detail lebky v pohledu zdola. Foto: Ivan Balák

Kostra medvěda s popisnými a morfometrickými údaji. Vypracoval: Ivan Balák

Nové paleolitické nálezy v Hranickém krasu

Libor Mórócz

Při povrchových exkurzích na území Hranického krasu se mně v březnu a dubnu roku 2020 podařilo nalézt na poli východně od Přírodní rezervace Velká Kobylanka (katastrální území města Hranic) několik pazourkových artefaktů. Lokalita je známá jako mladopaleolitická stanice od poloviny 20. stol. (Klíma 1947, 1951). Ukázka z celkem 18 nalezených kusů je na přiložených snímcích.

Je mezi nimi zbytek jádra, různé úštěpy i drobné čepelky. Vizuálně vyniká hrot 30 mm dlouhý, 18 mm široký, tloušťka 5 mm, jenž je celý pokryt bílou patinou a jeho terminální část je ulomena.

Sběr kamenné industrie u Kobylanky prováděl před téměř sedmdesáti lety také místní rodák Jiří Stáhalík (1934 – 2001), tehdy student geologie, a později, v letech 1997 až 2001, i člen Základní organizace ČSS 6-23 Aragonit. Vzpomínám si, že jsme spolu koncem srpna roku 1998 pátrali po pazourcích, tenkrát však bezvýsledně. Co se stalo s jeho sbírkou, není známo. Velká část předchozích nálezů z této lokality je uložena v Moravském zemském muzeu v Brně (ústav Anthropos) a množství těchto památek z paleolitu je deponováno v Městském muzeu a galerii v Hranicích.

Zhodnocení mých nálezů přenechám odborníkům, zřejmě pocházejí z období gravettien (širší veřejnosti známější jako éra lovců mamutů). Bohužel mnoho takových nálezů končí ve sbírkách soukromých sběratelů a pro vědu jsou tak většinou ztraceny.

Pro zájemce o hlubší poznání paleolitu v okolí Hranic doporučuji tuto literaturu: Klíma B. (1947): Nová paleolitická stanice u Hranic. – Časopis Vlasten. spolku muzejního v Olomouci, 56, 75–79. Klíma B. (1951): Nové nálezy na paleolitické stanici u Hranic. – Časopis Moravského musea v Brně – vědy historické, 36, 102–118. Neruda P. & Kostrhun P. (2002): Hranice – Velká Kobylanka. Mladopaleolitická stanice v Moravské bráně. – Časopis Moravského musea – vědy společenské, 87, 105–156.

Libor Mórócz je dlouholetým jeskyňářem Základní organizace ČSS 6 – 23 Aragonit. Jeho specializací jsou historické zprávy o krasových jevech Hranického krasu, zejména z dobového tisku.

Pazourkový hrot. Foto: Libor Mórócz

Místo nálezů.

Vypracoval: Libor Mórócz

Ukázka nalezené industrie. Foto: Libor Mórócz

Znovuobjevený archiv Speleoklubu Brno (Javoříčský kras 1949-1953)

Martin Koudelka, Radek Svojanovský

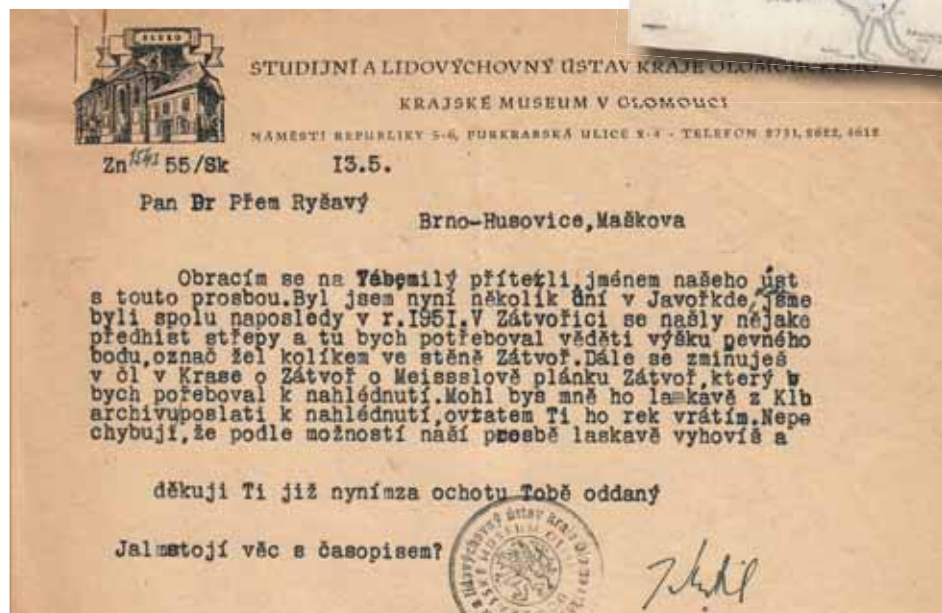
Při jedné z návštěv Mirka Vaňka (alias Plakáta) z prostějovské jeskyňářské skupiny zaznělo: „Tady jsem Ti něco dones“...“, a v našich rukou se objevil pravý poklad. Kompletní archivní materiály Speleoklubu Brno, týkající se práce této jeskyňářské skupiny v Javoříčském krasu v 50. letech minulého století.

Poklad byl uspořádán ve dvou složkách. První obsahuje ručně psané pracovní a exkurzní deníky Přemysla Ryšavého z let 1949 až 1953, výstřižky z dobového tisku a něco málo z korespondence uvnitř i vně klubu. Ve druhé složce se ukrývají výsledky mapovacích prací, originály i kopie z nejrůznějších částí spletitého labyrintu Javoříčských jeskyní. Asi nejvzácnější je originál první tužkou kreslené mapy v té době právě objevených Hlinitých jeskyní, slepený do většího formátu z menších listů, a mapa složitého labyrintu chodbiček a propastí středního patra Pod Loretánskými zvony.

Když jsme před několika lety začali pátrat po historii objevování a hlavně jmen objevitelů v Javoříčských jeskyních, fascinovala nás práce mladých nadšenců, studentů, geologů a kartografů, shromážděných tehdy kolem Antonína Bočka, kteří začali poznávat Javoříčský kras postupně od roku 1946. Odvedli neskutečné množství objevitelské a dokumentační práce, proto si dovolueme na tomto místě zveřejnit seznam osob, které se opakovaně účastnily pracovních exkurzí: Burkhardt, Ryšavý, Vařeka, Vodička, Gorgoň, Okleštěk, Dvořák, Medek, Krč, Urbánek, Radiměšská, Nerušil a Malínek.

Získané archivní materiály značně zpřesnily obraz o působení Speleoklubu v Javoříčském krasu a pomohly poopravit některé

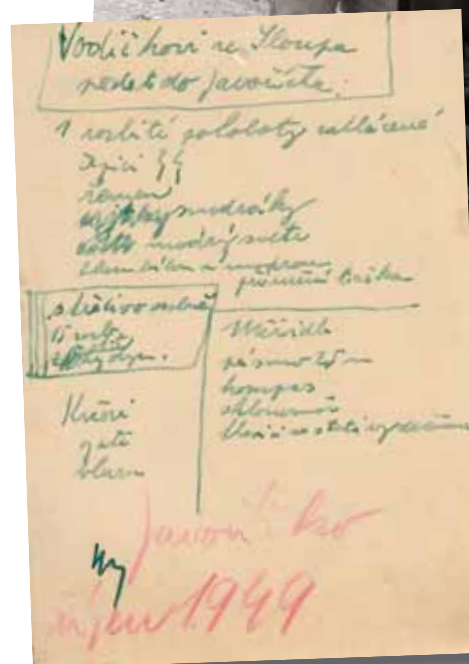
Mapa Švecovy propasti z 6. 10. 1950. Archiv SJ ČR

Dopis Josefa Skutila Přemyslu Ryšavému datovaný 13. 5. 1955. Archiv SJ ČR

Skupina Speleoklubu Brno před starým vchodem do Javoříčských jeskyní, padesátá léta 20. století. Zleva: Antonín Boček, Přemysl Ryšavý, ??, Rudolf Burkhardt, ??, Albin Nerušil, ??, Josef Vařeka. Archiv SJ ČR

Vzkaz se soupisem výstroje, která má být poslána jeskyňářům Vodičkovi a Krčovi ze Sloupa do Javoříčka, říjen 1949. Archiv SJ ČR

dosud tradované legendy o historii objevování jeskyní v oblasti. Je fascinující číst naprosto detailní deníkové záznamy například z pracovního týdne 6.–12. října 1949, včetně seznamu zkonzumovaného piva a limonád, bezprostřední záznamy o objevení systému Hlinitých jeskyní, přesná zaměření Objevné cesty, prostor za

Niagarou, labyrintu pod Lví jámou, neznámé mapování prostor u Loretánských zvonů, detailní podélný profil zpřístupněné části jeskyní. Některá tato díla se stala s využitím moderních prostředků součástí aktuálního mapového díla celého komplexu Javoříčských jeskyní, včetně velmi obtížně přístupných míst. Speleoklub Brno svým působením na Javoříčsku přispěl značnou měrou také ke vzniku aktivní skupiny místních jeskyňářů, kteří později pod hlavičkou Kabinetu pro geomorfologii ČSAV a pod odborným vedením Vladimíra Panoše objevili pokračování horního patra Javoříčských jeskyní (tzv. Jeskyně Míru) a později výrazně přispěli i k mnohým objevům v Moravském krasu.

Předané materiály se staly součástí archivu Javoříčských jeskyní a zároveň byly převedeny do digitální formy. Zpracovaný archiv určitě přispěje k detailnímu doplnění popisu historie objevování v Javoříčském krasu. Nezbyvá než poděkovat všem, kteří od padesátých let o nalezené písemnosti pečovali, předali je poté do těch správných rukou a nedopustili jejich poškození a nenávratnou ztrátu na pomyslném smetišti dějin.

Monitoring podzemního toku Chýnovské jeskyně

František Krejča

Opět se nám potvrdilo jedno klasické pravidlo Chýnovského krasu: všechno je vždy o něco složitější, než se na první pohled zdá. Tato téměř filosofická úvaha by se stejně dobře vyjímal na konci tohoto článku, ale myslím, že pro uchopení daného tématu nám jako úvodní věta poslouží mnohem lépe.

V roce 2000 jsme v Chýnovské jeskyni instalovali první zařízení na měření průtoku krasových vod. Tehdy se jednalo o jednoduchý měrný přeliv ve tvaru písmene „V“. Výšková pozice plováku byla přes kladky propojena s převodníkem a vizuálně odečítána z displeje u Purkyňova jezírka. Velkou nevýhodou tohoto měření byl samozřejmě onen vizuální odečet, nehledě na to, že extrémně zvýšená hladina vody v jeskyni jej v roce 2006 nadobro vyřadila z provozu. Během následné rekonstrukce turistické trasy jsme tedy přeliv nahradili mnohem přesnějším průtokovým měřičem s automatickým záznamem dat. Paradoxně byla spolehlivost tohoto systému dost „na vodě“ a trvalo nám léta, než jsme skutečně vychytali všechny mouchy. Nicméně dnes už souvisle monitorujeme nejen množství vody, která protéká jeskyní, ale díky srážkoměrům na vápencové zóně i reakce podzemního toku na objem srážek. Zde bych jen pro zajímavost rád uvedl některá data, která mohou dost výmluvně přispět k polemice o současném stavu podzemních vod. V roce 2003 protékalo Chýnovskou jeskyní průměrně 9,6 l/sec. V loňském roce byla tato hodnota na úrovni 5,8 l/sec, což je sotva 60 % v minulosti běžného množství. Ještě mnohem „veselejší“ je srovnání sezónních hodnot. Dříve nebylo výjimkou, že se po jarním tání nebo dlouho trvajících deštích průtok vyšplhal i přes 12 vteřinových litrů. Dnes za stejných podmínek naměříme v jeskyni jen něco málo přes 6 litrů za sekundu.

Pro pochopení celé situace je nutno uvést, že Chýnovský kras má po hydrogeologické stránce určitá specifika. Nejsou zde žádné viditelné závrty ani jiné povrchové krasové jevy, ale především žádné ponory. Srážky, které nejsou odvedeny povrchovými toky, se akumulují převážně v puklinách a pórech nekrasových hornin v okolí vápencového pruhu. Celkový objem vody v povodí vývěru se odhaduje na 10 milionů m³, přičemž zatopené

jeskynní prostory tvoří z tohoto množství jen několik málo promile. Poměrně vysoká je zde střední doba zdržení, která činí cca 40-50 let. Jeskyně v tomto prostředí funguje jako drenáž, takže voda, která se desítky let zdržovala v okolních horninách, je pak relativně rychle (během několika týdnů) odvedena do vývěru v údolí Rutice. V systému jeskyně vytváří podzemní tok hluboká freatická kolena a voda se zde v podstatě pohybuje na principu spojených nádob. Výškové rozdíly jsou minimální. Hladina vody v 1,3 km vzdálené Rutické vyvěrače se nachází pouze o 110 cm

Celkový pohled na interiér jímacího objektu, regulační komory byly vybudovány v r. 1930. V pozadí průlez do původní části z 19. století.
Foto: Josef Vandělík, SJ ČR

níž, než je za normálního stavu úroveň odtokového jezírka v jeskyni. Pro zajímavost zde můžeme uvést, že těžba v lomu na Pacově hoře se v 60. letech zastavila pouze 5 m nad jeho hladinou.

Vývěr podzemního toku Chýnovské jeskyně, tzv. Rutická vyvěračka, měla a dodnes má pro život v regionu naprosto zásadní význam. Už v roce 1581 nechal majitel chýnovského panství Jan Malovec sjednotit prameny

v louce zvané „Vrutice“ a povrchovou stokou byla voda přivedena do Chýnova. Hlavním a zcela prozaickým důvodem pro zřízení vodovodu byla potřeba vody pro místní pivovar. Z historických pramenů je doloženo, že práce vedl známý rožmberský regent a významný jihočeský rybníkář Jakub Krčín z Jelčan. V listinách ze 17. a 18. století, které stanovují práva a roboty obce Chýnova, se vždy objevuje důležitá pasáž, která ukládá povinnost „podle potřeby čistit příkop z Rutice do rybníka Návozkého“. Kudy stoka vedla a o jak brilantní technické řešení se tehdy jednalo, se můžeme snadno přesvědčit ještě na starých katastrálních mapách. Unikátní Krčínův systém zmiňují i autoři Ottova kompendia Čechy z konce 19. století. Přibližně ve stejné době však už byla na návrh ředitele chýnovského velkostatků Josefa Laminy zřízena komise pro vybudování nového vodovodu. Po dlouhých tahanicích mezi městem a velkostatkem, které se týkaly především financování projektu, byla stavba v roce 1895 dokončena. Před vybudováním jímky byl Rutický pramen v podstatě jezírkem, které se občas rozlévalo po okolních lukách. Bylo prý tak hluboké, že pod hladinou byl zatopen stoletý dub a podle pověsti se kdysi v tůni utopil jezdec i s koněm. Zcela důvěryhodné vyprávění o kachně, která se potopila v Rutici a posléze vyplavala v Táboře na rybníku Jordán, si mohli vychutnat i návštěvníci Chýnovské jeskyně v podání pana učitele Maleninského.

Zahloubením terénu bylo v Rutickém prameništi podchyceno sedm samostatných pramenů, které byly svedeny do sběrné jímky založené na masivních dubových rostech. Z této doby pochází i první rozbor „vody Rutické“, na jehož základě byla prohlášena „k pití velmi dobře způsobilou“. V roce 1930 prošel celý vodovod náročnou rekonstrukcí, která se samozřejmě dotkla i vlastního objektu sběrné jímky. K původní kamenné

Josef Vandělík při instalaci malé vodní elektrárny.
Foto: František Krejča, SJ ČR

nádrži z roku 1895 byly přistavěny tři další betonové komory, jejichž účelem byl kromě odkyselení vody i systém regulace odtoku. Podle technických zpráv byla vydatnost Rutického pramene po dokončení rekonstrukce cca 8 l/sec. Přestože chýnovský vodovod v následujících obdobích prošel řadou nutných úprav a modernizací, jeho funkčnost je dodnes zcela závislá na výše uvedených základech.

V roce 1863 zveřejnila komise Muzea království Českého odbornou zprávu o průzkumu jeskyně v Pacově hoře. Krejčí s Fričem již tenkrát navrhli obarvit vodu v jezírku železitou hlinkou a hledat v krajině místo, kde obarvená voda vytéká. Naprosto svérázným způsobem pojal tuto problematiku učitel Riedl, který jen o pár týdnů později vykonal vlastní průzkum Chýnovské jeskyně. V doprovodu objevitele Jana Strnada pronikl do několika nových chodeb a provedl i „první indikační pokus“. Do jezírka vhodil několik dřevěných třísek a pozoroval, kterým směrem se voda vytrácí. Ať už byl tento pokus jakkoliv úsměvný, na jeho základě autor vyslovil teorii, že voda z jeskyně zřejmě vytéká v prameni Rutice. Popravdě řečeno lze vizionářskou dedukci pana učitele Riedla připisovat spíše zkušenostem a pozorovacímu talentu místních lomařů.

Souvislost podzemního toku s rutickým vývěrem skutečně prokázal téměř o sto let později František Skřivánek. V srpnu roku 1962 vlil do Purkyňova jezírka roztok 1,5 kg fluoresceinu a po 28 hodinách zaznamenal první pozitivní odběr v Rutici. Zde je třeba připomenout, že Skřivánkův pokus nebyl zdaleka prvním. Již v roce 1942 zorganizoval podobnou akci Ing. Kašpar, který do jezírka aplikoval 0,5 kg eosinu. Několik dalších pokusů s různými indikátory provedli v následujících letech i Vladimír Homola a Miloslav Schüller. Ať již byly důvodem nevhodně zvolené stopovače nebo nedostatečně dlouhá doba odběrů, žádný z těchto pokusů nebyl úspěšný. Zásadní význam dodnes mají stopovací zkoušky provedené v 60. letech Hornickým ústavem ČSAV. V lomu na Pacově hoře byla tehdy vybudována rozsáhlá síť pozorovacích vrtů a odlišné stopovače aplikovány i v předpokládané trase podzemního toku. Důležitou roli pak přirozeně sehrály i objevy trvale zatopených částí Chýnovské jeskyně v 80. a 90. letech 20. století.

Po roce 2000 zde další výzkumy zejména v oblasti chemizmu a izotopového složení krasových vod prováděl J. Bruthans. V průběhu těchto aktivit už mohla být využívána i data (srážky, průtok, teplota) z monitoringu

Část údolí Rutice s jímkou chýnovského vodovodu. Foto: Josef Vandělik, SJ ČR

prováděného Správou Chýnovské jeskyně. V posledních letech se nám podařilo celý systém sjednotit a především stabilizovat jeho spolehlivost. Zatím posledním členem naší rodiny monitorovacích stanovišť je doslova „na míru ušitý“ průtokový měřič v Rutické vyvěrače. Instalován byl v březnu 2020 a jeho správná funkce si vynutila i některá další technická řešení. Kromě zatěsnění starého přepadu jímky musela být zajištěna především trvalá dodávka elektřiny pro záznamové zařízení. K tomuto účelu sestrojil kolega Vandělik malou vodní elektrárnu, která dokáže i v omezených podmínkách vývěru dodávat potřebné množství energie. Kromě záznamu absolutních hodnot tak můžeme porovnávat i rozdíly mezi průtokem podzemního toku v jeskyni a v Rutické vyvěrače. Nezanedbatelným bonusem, především pro město Chýnov, je i skutečný přehled o množství vody, která je k dispozici pro místní vodovod.

Relevantní data budou samozřejmě k dispozici až v delším časovém horizontu, nicméně už první výsledky přinesly některá zajímavá zjištění. Během instalace průtokoměru se například ukázalo, že množství vody vytékající v Rutickém vývěru je zásadně ovlivněno výškou přepadu v komorách jímky. Už pouhé centimetry zde hrají až překvapivě významnou roli. V praxi to znamená, že určitý objem krasových vod se i za normálního stavu může vytrácet již cestou (zřejmě v nivě Velmovického potoka) a do jímky vodovodu tak vůbec nedoteče. Z dosavadních měření také vyplývá, že za vydatných dešťů se oproti jeskyni neúměrně zvyšuje průtok v Rutici (až o několik litrů). V těchto extrémních případech zřejmě do podzemního toku infiltrují srážkové vody z území západně od jeskyně, nejspíše z lomu na Pacově hoře. Uvedenou situaci nám potvrzují i aktuálně provedené bakteriologické rozbor.

Nevyřešených „záhad“ vodního režimu Chýnovského krasu je přirozeně ještě celá řada. Věčnou otázkou je například funkce občasného ponoru na Hořickém potoce, který je zmiňován již od 40. let minulého století. V relativně nedávné době už několikrát proměnil vyhlášenou chýnovskou vodu v nepoužitelnou břechku. Jako potenciální problém se dnes třeba jeví i postupné zvyšování obsahu dusičnanů ve vodách podzemního toku. Ve výřtu bych mohl samozřejmě ještě pokračovat, ale účelem tohoto článku není podrobný hydrogeologický rozbor lokality. Pro nás je teď důležité, že stávající monitoring krasových vod nám do budoucna může pomoci některé z oněch záhad alespoň zčásti odhalit.

Výsledky zimního sčítání letounů 2020/2021 ve zpřístupněných jeskyních ČR

Sestavil Martin Koudelka na základě dat koordinátorů monitoringu na jednotlivých zimovištích: Daniel Horáček, Josef Chytil, Miroslav Kovářik, František Krejča, Martin Koudelka, Jirí Šufář, Jaroslav Veselý.

název jeskyně	Počet druhů	Počet jedinců	RHIP	MMYO	MBEC	MMAT	MEMA	MMYS	MBRA	MM/MB	MDAS	BBAR	PAUR	PAUS	PIIP	ESER	MSP
Koněpruské	4	314	146	162									1				
Chýnovská	7	138	32	2	49							15	12				
Bozkovské dolomitové	3	45	28	16									1			2	
Na Špičáku	6	170	153	2		1	11						1				
Na Pomezí	9	892	677	100	1	6	98	1	2				4				
Javořítské	9	5958	5655	67	1	18	196	4	7				6				
Mladečské	3	52	42				9						1				
Na Turoldu	4	615	601			1	12										
Punkvní *)	10	129	23	56	2	10	7			2	1	24	2			1	1
Sloupsko-šošůvské	8	2516	1695	691	1	14	104					2	2			4	
Kateřinská	9	324	168	79		5	62						4	1	1	1	2
Balcarka **)	4	593	529	22		1	40										1
Výpustek	7	304	256	21		11	10						2				1

VYSVĚTLIVKY:

RHIP	Rhinolophus hipposideros	vrápeneček malý
MMYO	Myotis myotis	netopýr velký
MBEC	Myotis bechsteinii	netopýr velkouchý
MMAT	Myotis nattereri	netopýr řasnatý
MEMA	Myotis emarginatus	netopýr brvitý
MMYS	Myotis mystacinus	netopýr vousatý
MBRA	Myotis brandtii	netopýr Brandtův
MM/MB	Myotis mystacinus/brandtii	netopýr vousatý nebo Brandtův
MDAU	Myotis daubentonii	netopýr vodní
MDAS	Myotis dasycneme	netopýr pobřežní
BBAR	Barbastella barbastellus	netopýr černý
PAUR	Plecotus auritus	netopýr ušatý
PAUS	Plecotus austriacus	netopýr dlouhouchý
PIIP	Pipistrellus pipistrellus	netopýr hvízdavý
ESER	Episesicus serotinus	netopýr večerní
MSP	Myotis species	blíže neurčený malý druh Myotis

VYSVĚTLIVKY:
Pozn. Ponory SSJ byly zatopeny, sčítání nemohlo být provedeno
*) obsahuje Erichovu jeskyni a Tunel
**) včetně Muzea

Za poskytnuté údaje děkují všem výše jmenovaným. Zároveň bych chtěl poděkovat jako každý rok i letos spouště zde blíže neuvedených pomocníků z řad speleologů, zoologů i amatérských naděnců, bez nichž by každoroční namáhavé kontroly podzemí nemohly v tomto rozsahu vůbec proběhnout.

Trio netopýrů brvitých (*Myotis emarginatus*) v Jeskyních Na Pomezí. Foto: Jiří Šafář, AOPK ČR

Jeden netopýr velkouchý (*Myotis bechsteinii*) ve skupině netopýrů brvitých (*Myotis emarginatus*) v Rumovém dómu v systému Liščí díra – Jeskyně Na Pomezí. Foto: Jiří Šafář, AOPK ČR

Vyhledávání přirozených vývěrů minerální vody v okolí lázní Teplic nad Bečvou

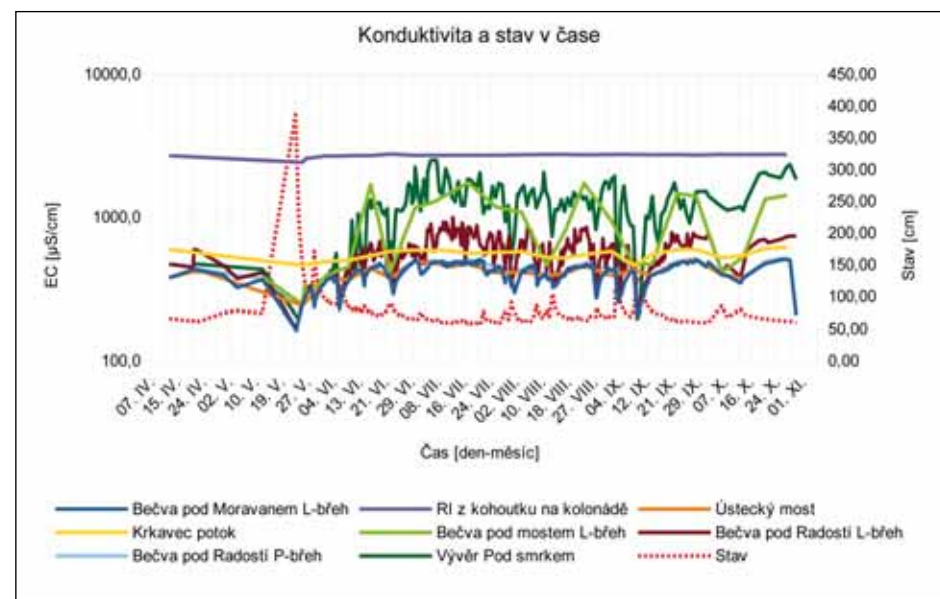
Milan Geršl

Lázně v Teplicích nad Bečvou byly od svého vzniku založeny na spontánních vývěrech teplé minerální vody do řečiště Bečvy. Poprvé tuto skutečnost popsal v „Knize o vodách hojitedlných neb teplicech moravských“ Tomáš Jordán z Klauzburku (1580): „Hojným pramenem ta voda se prejtí, Anobř i u prostřed Řeky (což jsem plavě se přes ní na Člunu, spatřil) též okolo obaudvau břehuov, vidiny byly bublénky vody hojitedlné se vypřštíující a nad Vodu vyskakující.“ Další historický pohled na vývěry minerálních vod podává práce Hyního a Kodyma (1936). V kap. I Úvod čteme obecný popis

Měření konduktivity a teploty vody ve výrazném vývěru kyselky nazývaném Pod smrkem. Foto: Hana Koryčánková

vývěrů: „Zřídla kyselky v lázních Teplice nad Bečvou byla před rokem 1932 v ohledu povrchového zařízení sice dostatečně vybavena, ale vlastní zachycení pramenů bylo nedokonalé. Ze zkrasovělých vápenců vyvěraly prameny kyselky rozříštěné do štěrkových náplavů Bečvy, jejichž obyčejná spodní voda byla v úzké souvislosti nejen s přírodními nezachycenými prameny, ale i s prameny v jímkách, z nichž se čerpala kyselka pro lázeňský provoz. Změny hladiny Bečvy způsobovaly míchání kyselky s obyčejnou spodní vodou v jímkách v různých poměrech a tím nestejnou její teplotu, mineralisaci i obsah kyseliny uhličitě. Bylo dokonce i nebezpečí bakteriologické infekce.“

Souvislost konduktivity na všech lokalitách a stavu vody v řece Bečvě za celé sledované období. Vypracovala: Hana Koryčánková

V dalších letech byly zbudovány hydrogeologické vrty, na nichž byly vystavěny tzv. prameny RI, RII a RIII, a přirozené vývěry minerálních vod postupně vymizely z paměti. Dnes z lázeňské promenády návštěvníci nezdídko pozorují bublinky oxidu uhličitého unikajícího do vod Bečvy. Málokomu však dochází, že do Bečvy vyvěrá uhličitá minerální voda – kyselka, a protože voda ve vodě vidět není, uvolňující se plyn je toho jediným důkazem. Na vývěry minerálních vod se úplně zapomnělo.

Naším cílem bylo tyto přirozené vývěry zmapovat a popsat jejich aktuální stav. Kyselka vyskytující se v Hranickém krasu je definována jako „minerální voda silně mineralizovaná, uhličitá, termální, vlažná, hypotonická, hydrogenuhlčitano-vápenatého typu“. Celková mineralizace se pohybuje okolo 2,8 g/l a obsahuje cca 2,1–3,2 g CO₂ na litr vody. Teplota této minerální vody se pohybuje okolo 22,5 °C. Tím jsou dány minimálně dva parametry, které odlišují kyselku od říční vody. Podstatné je také to, že oba parametry je v dnešní době

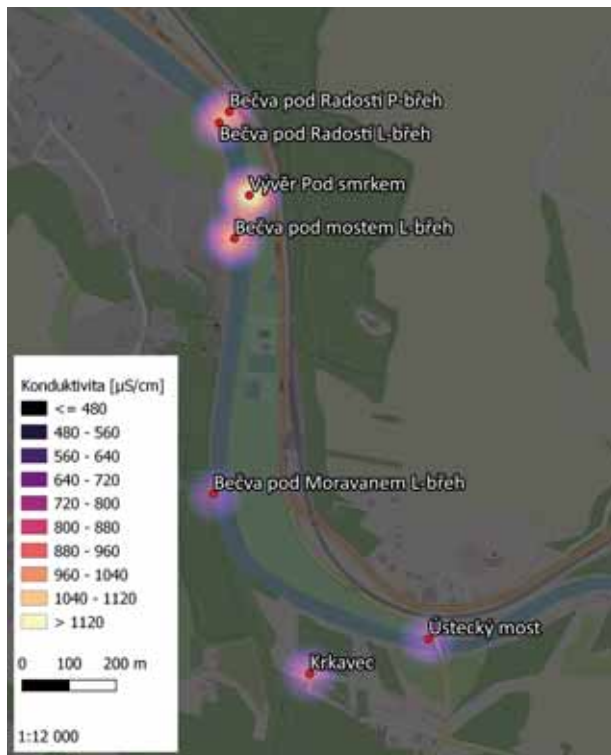
možno přesně a spolehlivě měřit terénními přístroji. Tím je umožněno flexibilně získávat data při různých hydrogeologických situacích a současně v krátkém čase z více měřicích bodů.

Myšlenky se chopila studentka Střední školy zemědělské a zahradnické v Olomouci Hana Koryčánková, která již několikátou sezónu pracuje jako sezónní průvodkyně ve Zbrašovských aragonitových jeskyních, a pro spolupráci získala i další zdejší pracovníky. S osobní pomocí především B. Šimečkové, S. Černého, Z. Novotné a řady sezónních průvodců tak mohly být vývěry v Bečvě dokumentovány kontinuálně. Ruční měření elektrické konduktivity (vodivosti) a teploty vody probíhala denně od dubna do října 2019 na 8 vybraných lokalitách.

Mj. se podařilo se zachytit chování konduktivity vody vůči měnícímu se stavu řeky a doložit, že přeliv minerálních vod je ovládan stavem její hladiny. Tato souvislost je dobře patrná zejména při povodních, kdy se s klesajícím stavem Bečvy opět zvyšuje konduktivita – vývěry minerální vody se vrací do normálu. Byl zdokumentován výskyt vývěrů v teplém údolí a zachycen do mapy, kterou vytvořil další zbrašovský průvodce Bc. Radovan Juráš. Oproti dřívějším domněnkám byl potvrzen přeliv kyselky a výskyt významných vývěrů severněji, tj. níže po proudu řeky, tedy dále od jižní „horní“ hranice krasových hornin.

Z naměřených dat sestavila H. Koryčánková pod vedením Ing. Tomáše Kostky původní výzkumnou práci, jejím konzultantem byl doc. Mgr. Milan Geršl, PhD. z Mendelovy univerzity v Brně. Práci provedenou v rámci tzv. Středoškolské odborné činnosti Hanka zaujala i hodnotící komise, získala 1. místo v okresním a následně i v krajském kole. Na celostátní přehlídce SOČ 14. června 2020 se umístila na 3. místě a zároveň získala zvláštní cenu s nominací do soutěže České hlavičky v kategorii SANITAS – „Život a zdraví člověka“, tento projekt je zaměřen na podporu nadaných studentů technických a přírodovědných oborů.

Přínosem práce je praktické potvrzení některých předešlých hypotéz odborníků a bezesporu se může stát základem pro další bádání v tomto hydrogeologicky mimořádně složitém krasovém území.

Vývěry minerálních vod do řeky Bečvy v prostoru lázní Teplic nad Bečvou. Sestavil: Radovan Juráš

Zimování letounů ve zpřístupněných jeskyních ČR v letech 2011-2020

Jiří Šafář, Martin Koudelka

Pravidelné sledování výskytu zvláště chráněných druhů živočichů je jedním z nejdůležitějších pilířů ochrany přírody. Dlouhodobý monitoring letounů – netopýrů a vrápenců – probíhá jednoduchou metodikou na všech známých zimovištích, a to s akcentem na minimální rušení zimujících zvířat, již od 90. let 20. století. Získaná data přispívají podstatnou měrou k určení změn v rozšíření a početnosti letounů včetně možného objasnění příčin těchto změn. Monitoring provádí členové České společnosti pro ochranu netopýrů ve spolupráci s Agenturou

Netopýr černý (Barbastella barbastellus) zimuje v našich podmínkách kromě chladnějších částí krasových jeskyní zejména ve štolách a sklepeních. Foto: Petr Zajíček, SJ ČR

ochrany přírody a krajiny ČR mimo jiné i v jeskyních zpřístupněných veřejnosti (Správa jeskyní ČR). Z nich pouze specifické Zbrašovské aragonitové jeskyně nejsou pro zimování vhodné – vyšší teplotou a výskytem oxidu uhličitého. Naopak jiné patří k největším známým zimovištím letounů v České republice vůbec.

Jedná se o tyto jeskyně (seřazeno sestupně podle obvyklého počtu zimujících jedinců): Javoříčské, Sloupsko-šošůvské, Na Pomezí, Na Turoldu, Balcarka, Koněpruské, Výпустek, Kateřinská, Na Špičáku, Punkevní, Chýnovské, Mladečské a Bozkovské dolomitové. S výjimkou poslední jmenované jsou všechny uvedené jeskyně součástí Evropsky významných lokalit (EVL) soustavy Natura 2000, v nichž jsou předmětem ochrany letouni.

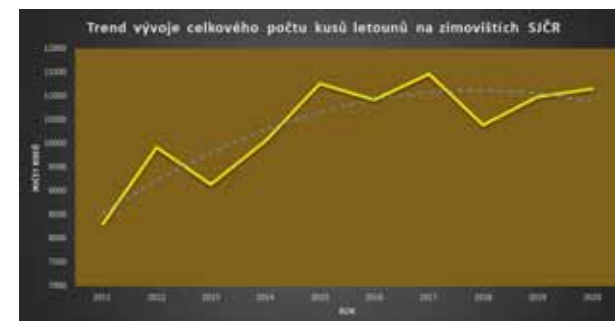
Vzhledem k velmi podobné teplotě i vlhkosti ve všech zmíněných jeskyních není velkým překvapením skutečnost, že jsou v nich dominantní tři druhy: vrápenec malý, netopýr velký a netopýr brvitý. Naopak nejvzácnějšími hibernanty ve sledovaném období byli ve

zpřístupněných jeskyních netopýr velkouchý, n. večerní, n. pobřežní, n. severní a vskutku ojediněle i netopýr pestrý a n. hvízdavý.

V rozmezí let 2011 až 2020 bylo ve zpřístupněných jeskyních v jednotlivých letech zjištěno 12 – 14 druhů letounů a za celé uvedené období jich zde zimovalo 16 druhů. Největší druhová pestrost (15 druhů) byla zaznamenána ve Sloupsko-šošůvských jeskyních (i když 5 druhů tu zimovalo jen jednou a v počtu jednoho kusu).

Trendy vývoje početnosti

populací netopýrů a vrápenců ve zpřístupněných jeskyních nelze jednoduše zobecnit. Jen tři jeskyně ve sledovaném období vykazovaly trvalý růst početnosti zimujících zvířat, a to Na Turoldu, Balcarka a Výпустek. Ve všech třech případech to bylo jednoznačně navázáno na rostoucí populaci vrápence malého. Celkově bylo nasčítáno

Sestavili: Martin Koudelka, SJ ČR a Jiří Šafář, AOPK ČR

nejvíce zvířat v roce 2017 (11 478 ks, 13 druhů), ale v tomto roce dosáhly zároveň svého maxima poněkud překvapivě jen 3 jeskyně – Chýnovská, Javoříčské a Mladečské. Počet a trendy vývoje hibernujících letounů ovlivňuje celá řada faktorů, k nejdůležitějším patří možné nevhodné zásahy do mateřských kolonií. Všechny tři při zimování nejpočetnější druhy je obvykle vytvářejí na půdách budov. A neméně důležitým faktorem jsou klimatické podmínky, které významně ovlivňují potravní nabídku v době porodů a odchovu mláďat, a které se mohou ve stejném období regionálně významně lišit.

Obdobně nelze jednoznačně hodnotit vliv návštěvnosti na populaci letounů v zimním období, protože podmínky jsou v jednotlivých jeskyních různé. V případě jeskyně Na Špičáku nebo Na Turoldu, kde je většina zimujících zvířat prakticky v dosahu návštěvníků, může jejich případná přítomnost působit velmi rušivě. Ve velkých jeskynních prostorách k tomu pravděpodobně nedochází. Např. v Javoříčských jeskyních zůstávají asi dvě třetiny zvířat přes zimu na návštěvnícké trase i v režimu omezeného provozu, i když by si vrápenci a netopýři mohli zvolit stanoviště i mimo ni. V případě jeskyně Punkevních nebo Mladečských je většina hibernantů mimo návštěvníckou trasu, takže k jejich rušení prakticky nemůže docházet.

Má tedy provoz jeskyně v zimním období vliv na početnost populací netopýřů? Může mít, někde více, někde méně. Je nutné zcela uzavírat jeskyně v zimním období pro návštěvníky? Některé ano, jiné ne. Každou lokalitu je třeba hodnotit individuálně, podle její velikosti, potenciálního počtu návštěvníků v období hibernace letounů, možnosti využití alternativních úkrytů. Jen v zimním období se mohou běžní návštěvníci k těmto velice zajímavým živočichům přiblížit „na dosah“, s pomocí průvodců si k nim vytvořit kladný vztah a pochopit jejich důležitou roli v ekosystému. Získané informace a myšlenky šířit dál, a tím také pomoci chránit vzácná zvířata, k nimž chodíme na návštěvu do jejich ložnic.

Skupina netopýřů velkých (*Myotis myotis*) v jeskyni Rasovna v krasu Na Pomezí. Foto: Jiří Šafář, AOPK ČR

Říjnová povodeň v severní části Moravského krasu

Petr Zajíček

V polovině října loňského roku postihlo střední Moravu po dlouhodobých vydatných deštích extrémní zvýšení vodní stavu. Mimořádná meteorologická a hydrologická situace se týkala i oblasti Moravského krasu a svým charakterem byla podobná událostem z července roku 1997. Jevy, které v severní části Moravského krasu povodňový stav doprovázely, byly srovnatelné s povodní v roce 1997, ale také s povodní, které vznikla po bouři v roce 2003 nebo po jarním tání v dubnu roku 2006.

Kromě toho, že na dně Macochy došlo k přelítí toku Punkvy přes návštěvní plato, došlo v ponorové oblasti Sloupské potoka k vylití toku ze břehů. Postupně byl zaplaven vstupní areál Sloupsko-šoňvských jeskyní včetně provozní budovy, vytvořilo se mohutné jezero kolem skalního útvaru Hřebenáč a voda vtekla do vstupní části Nicové jeskyně. Ve třetí propáستce mezi ponory Sloupského potoka a Kůlnou tekla vodopád do vytvořeného jezírka, z něhož voda při povodni mizí do podzemí. Sloupský potok během kulminace povodně přetekl silnicí a dále odtékal do Pustého žlebu.

Během říjnové povodně se ve spodní části Stupňovité propasti vytvořil vzácný úkaz, tzv. Mayerův vodopád, který se podařilo úspěšně fotograficky zdokumentovat. Vodopád je pojmenován podle publicisty a přírodovědce Josefa Mayera, který koncem 18. století vzácný úkaz ve Sloupských jeskyních při podobné povodni popsal.

Povodňové stavy v Moravském krasu způsobují vždy určité škody na technickém zařízení zpřístupněných jeskyní a na provozních budovách. Jejich rozsah však není tak velký, takže v průběhu několika dnů lze postižené jeskyně opět zpřístupnit. Nejhorší dopad na provozy jeskyní, a to nejen v Moravském krasu, měla povodeň v roce 1997, která celou Moravu navíc postihla v hlavní turistické sezóně.

Zaplavený areál Sloupsko-šoňvských jeskyní v říjnu 2020. Foto: Petr Zajíček, SJ ČR

Milevský relikviář

Jiří Šindelář, František Krejča

Milevský kostel sv. Jiljí je jedním z nejstarších v jižních Čechách. Byl postaven v poslední čtvrtině dvanáctého století, výrazně přestavěn (nebo dostavěn) kolem poloviny století třináctého, aby pak jeho zbytky pohltila stavba velkého gotického chrámu, dokončeného někdy po roce 1400. Z nejstarší (románské) stavební fáze je dodnes zachována mohutná hranolová věž v západní části a také severní zeď lodi dnešního kostela. A právě tato zeď se stala klíčem k jednomu z největších archeologických objevů posledních let – nálezů Milevského relikviáře. Veřejnosti byly výsledky výzkumu prezentovány v prosinci 2020 a to za přítomnosti kardinála Dominika Duky, ministra kultury ČR Lubomíra Zaorálka, vedení Jihočeského kraje, Národního památkového ústavu, Královské kanonie premonstrátů na Strahově a také Správy jeskyní ČR. A proč právě Správa jeskyní? Odpověď na tuto otázku je velmi prostá. Kromě sdružení Naše historie byli totiž mezi hlavními aktéry, kteří celý výzkum zrealizovali, i zaměstnanci Správy Chýnovské jeskyně.

Hanka Štěrbová dokončuje průzkumnou sondu ve východní části trezoru.

Foto: František Krejča, SJ ČR

Pro dopravu materiálu bylo v nízké chodbě instalováno provizorní dřevěné kolejiště.

Foto: František Krejča, SJ ČR

Od roku 2018 byl v objektu kostela prováděn záchranný archeologický výzkum. Jeho součástí byl i průzkum a dokumentace zajímavé soustavy dutin situovaných v mase výše zmíněné severní zdi. Tyto prostory byly všeobecně známy a jejich popis figuruje v téměř každé publikaci o historii milevských církevních staveb. V podstatě se jedná o pozůstatek chodby s přístupovým schodištěm, které původně sloužilo jako komunikace mezi panskou tribunou a zbytkem kostela. Ve výšce 3 m nad plošinou někdejšího nástupu na tribunu se těsně pod stropem nachází „okno“ o rozměrech 60 × 60 cm, které bylo v minulosti zazděno a následně opět vybouráno. Otvor je vlastně ústím další chodby, která vede v síle zdi kostela východním směrem. V době zahájení průzkumu byla chodba hned za vstupním otvorem částečně znepřístupněna napříč posazeným dřevěným trámem, zazděným do druhotně vybourané kapsy. Nízká chodbička o maximální výšce 90 cm pokračuje v přímém směru ještě přibližně 6 m a je ukončena rozšířenou místností. Prostory byla z velké části zanesena směsí hlíny, kamení, opadané omítky a především nejružnějších klacíků, větviček, nestrávených zbytků potravy a zvířecího trusu.

Již od prvního orientačního průzkumu pracujeme s hypotézou, že se jedná o „tajnou chodbu“ s původní středověkou trezorovou místností. Po konzultaci s vedoucím výzkumu je rozhodnuto. Materiál bude odtěžen a kdoví, třeba se při čištění podaří objevit něco, co by objasnilo existenci dutin a přineslo další indicie k pochopení jejich původního účelu. To je ta správná chvíle pro jeskyňáře. V přístupové chodbě stavíme

Josef Vandělík při kamerovém průzkumu. Ještě chvíli a na obrazovce se objeví první zlatý plech s vytepaným křížem. Foto: Bohuslav Vácha

Pohled do zkoumané dutiny těsně před vyjmutím artefaktů. Kamera na „pavoukovi“ pod stropem je jediným prostředkem pro orientaci v prostoru. Foto: Josef Vandělík, SJ ČR

provizorní kolejiště, pod stropem dřevěnou manipulační rampu a instalujeme již mnohokrát osvědčený systém kladkostrojů. Pracovní podmínky nejsou jednoduché. Stísněné prostory, téměř tropické teploty a každý pohyb víří neskutečné množství drobných prachových částic. Přesto je během několika dnů veškerý materiál z dutiny odstraněn. Na dně místnosti nacházíme několik lidských kostí, ve štěrbinách stěn a podlahy pak úlomky ozdob z drahých kovů. Drobné kousky zlata a stříbra sice nejsou zrovna pokladem, ale jsou velmi důležitým vodítkem, že zde v minulosti skutečný poklad mohl být, a že teorie o středověkém trezoru byla pravděpodobně správná. Ještě jeden zajímavý detail. Těsně nad podlahou trezorové místnosti je odkryta další dutina. Její ústí má jen nepatrné rozměry (26 × 16 cm), podle laserového měření však vede ve stejném profilu minimálně 3,5 m dále na východ. Práce jsou ukončeny s tím, že se nejspíš jedná o dutinu po dřevěném trámu, který fungoval jako armování původní románské zdi.

Brzy však dochází k významnému obratu. Nová zjištění jsou konzultována s odborníky na stavebně historické průzkumy a nalezené dutiny v milevském kostele jsou přirovnávány k podobným objektům na Pražském hradě nebo v Sázavském klášteře. Podle těchto analogií nebyly všechny cennosti ukládány jen v samotné trezorové místnosti, ale ještě důkladněji ukrývány v dalších, pro člověka nepřístupných kapsách. Vyzbrojení speciální technikou vracíme se do trezorové místnosti a dálkově ovládaná sonda se opatrně prodírá přes klacíky a zbytky potravy někdejších zvířecích obyvatel. Na záběrech z kamer se náhle objevuje akumulace dřevěných trosek a patrné siluety kovových artefaktů. Když se na obrazovce zaleskne masivní plech s vytepaným motivem kříže a písmeny I R, už není pochyb. Neznáme mnoho kovů, které by delší dobu vydržely bez znatelné oxidace na povrchu. Je to jasné, je to zlato! Celá dutina i její obsah jsou následně naskenovány a vytvořen přesný model uložení artefaktů.

Další fáze – vyzvednutí. Lehce napsáno, provedení už je o něco složitější. Historické artefakty se totiž nacházejí více jak 1,5 m hluboko v úzké dutině a ještě jsou založeny kamenem, který zakrývá značnou část profilu. Následuje období diskuzí, plánů a zkoušek, a nakonec Pepa Vandělík vyrábí soubor speciálních nástrojů, kterými bude možné složitou operaci provést. Je čtvrtek 23. července 2020. Kostel sv. Jiljí se mění v solidně vybavené vědecké pracoviště. V systému dutin je instalována složitá soustava kamer a světelných zdrojů, v presbytáři kostela vzniká improvizované fotografické studio.

Kdo z dětství pamatuje princip oblíbené hry mikádo, možná si dokáže udělat alespoň přibližný obrázek toho, jak takové vyzvedávání pokladu probíhá. Celý proces je jen „mírně“ komplikován tím, že vše, co děláte, vidíte pouze na obrazovce monitoru. Možná, že ještě lepší přirovnání se nabízí v analogii s prací pyrotechnika.

Vyzvednout a přitom s ničím vzájemně nepohnout, nic se nesmí rozpadnout. Vše se podřizuje třem základním pravidlům: za první opatrně, za druhé opatrně a za třetí – opatrně. Každý další krok sledují na obrazovkách dole v kostele desítky očí. Jednotlivá stanoviště jsou navzájem propojena hlasovými komunikátory a všichni přirozeně vědí, jak postupovat dál. Pozvolna se dostáváme až ke kritickému místu a po několika nekonečných hodinách se daří celý vzácný nález vyzvednout na denní světlo. Pod neúprosným dohledem fotoaparátů zkušený restaurátor celý nález postupně rozebírá a dokumentuje. Všechny pochybnosti mohou jít stranou. Skutečně se jedná o relikt dřevěné schránky, zdobené ryzím zlatem a stříbrem. Ozdoby mají podobu křížů, rybiček, písmen a dalších geometrických vzorů. Všichni přítomní však netrpělivě čekají odpověď na tu aktuálně nejpálčivější otázku. Jaký vzácný předmět drahými kovy obložená schránka vlastně ukrývá? Fascinující okamžik na sebe nenechá dlouho čekat. Z hromádky reliktů vybírá restaurátor další předmět. O skleněnou pracovní desku náhle cinkne kus zoxidovaného železa.

Pracovní záběr z kamerového systému je přenášen do hlavní lodi kostela, kde každý pohyb Františka Krejčí a Pepíka Vandělíka bedlivě sleduje štáb archeologů. V dolním rohu záběru je vložen detailní snímek z kamery zavěšené v odhalované dutině. Foto: archiv Naše historie, z. s.

Když jsme po prvních kamerových průzkumech zvažovali alternativu, že se může skutečně jednat o relikvíř, byla existence onoho „doličného“ předmětu tím nejčastěji diskutovaným tématem. Co by to mělo být? Bude možné ho jednoznačně identifikovat? A zůstal vůbec zachován? Teď najednou se všechno zdá být až překvapivě jednoznačné. Tím předmětem je přibližně 6 cm dlouhý kus ručně kovaného hřebu, který byl v minulosti patrně odseknut z většího celku. V horní části je signován tauzovaným křížkem z vysoce ryzostního zlata. Před námi leží naprosto skutečná a nezpochybnitelná relikvie. V křesťanském světě je přímo spojována s utrpením Ježíše Krista a rozhodně patří k těm nejposvátnějším relikvíím vůbec.

Může se zdát, že zde celý příběh končí. Ano, možná se uzavřel pracovní příběh jednoho objevu vzácného artefaktu, ale další velké vědecké dobrodružství naopak začíná. Teď je nutné najít odpovědi na zcela zásadní otázky, které s sebou tento jedinečný nález přinesl. Z jaké doby relikvíř pochází? Kdo a kde jednotlivé předměty vyrobil? Kdy a jakou cestou se nález do milevského kostela dostal? Dešifrovat některé souvislosti mohou samozřejmě pomoci i detailní rozborů nálezů s využitím moderních technologií. Zajímavé údaje přinesly již první výsledky provedené na University of Cambridge. Dendrologická analýza potvrdila původní domněnky, že trosky vyzvednuté z dutiny obsahují dva druhy dřev. Kromě světlejšího dřeva z modřínu i výrazně tmavší dřevo dubové. Podle radiokarbonového datování pochází modřínové dřevo z období 1290 – 1394 našeho letopočtu, dřevo z dubu bylo zpracováno v rozmezí let 338 – 416 našeho letopočtu. Toto druhé datum můžeme bez jakékoliv nadsázky považovat za skutečně fantastické. Nejstarší část nalezené dřevěné schránky (snad byzantské staurothecky) nás tak odkazuje až do úplných počátků křesťanství.

Je přirozené, že každý významný objev s sebou přináší i řadu zcela protichůdných názorů. Takže na závěr pár veselých reakcí, které milevský nález provázají už od jeho představení široké veřejnosti. Diskuzi o tom, kdo byl Ježíš a zda opravdu existoval, asi do budoucna opravdu ponecháme na někom jiném. Skutečně se jedná o pravý hřeb z Pravého kříže? A proč by vůbec tak vzácná relikvie skončila zrovna v „nějakém“ Milevsku? Z naprosto informovaných zdrojů jsme se dokonce dozvěděli i jednu zcela klíčovou informaci: celý ten objev je vlastně jeden velký, předem zinscenovaný podvrh.

Geodet Jiří Šindelář je členem ZO ČSS 2-01 Chýnovská jeskyně, spolku Naše historie a majitelem firmy Geo-cz.

Graficky naznačený systém dutin v severní zdi kostela sv. Jiljí. Foto: Martin Frouz

Zlatý plech s motivem křížem a písmeny byl jednoznačně součástí dřevěné schránky. Foto: Martin Frouz

Tauzovaný zlatý křížek v horní části hřebu ještě lépe vyniká na RTG snímku. Foto: Martin Frouz

Žena z Koněpruských jeskyní žila před více než 45 000 lety

Jaroslav Brůžek a Petr Velemínský

Nedávno uplynulo již 70 let od nálezů lidských kosterních pozůstatků v tehdy Hlavním, dnes Proškově dómu v Koněpruských jeskyních. Bylo to díky nadšeným jeskyňářům (Mareš 1997), ale i čtveřici mladých badatelů; předčasně zesnulému archeologovi Františku Proškoví, geologovi Jiřímu Kuklovi, kvartérnímu biologu Vojenu Ložkovi a antropologovi a lékaři Emanuelu Vlčkovi.

Významný nález byl studován profesorem Vlčkem. Na základě podobnosti s některými lidskými nálezy (fosiliemi) ze svrchního paleolitu Moravy, přítomnosti řady starobylých znaků – jako je nižší klenba lební a její větší síla, výraznější vyvinutí nadočnicových oblouků či mohutnosti spánkové kosti v kontextu slabě vyvinutého bradavčitého výběžku (Vlček 1957) – byla lebka ze Zlatého koně považována v druhé polovině minulého století

Lebka ženy z Koněpruských jeskyní. Foto: Marek Jantač

za jeden z nejstarších nálezů člověka v Evropě, který žil v období před 30 000 lety. Toto podporovaly i nálezy fosilní fauny.

Jako zlomový lze považovat rok 2002, kdy vyšly výsledky prvního přímého datování pomocí metody C14 (Svoboda et al. 2002). Ty ukázaly, že jedinec ze Zlatého koně žil před zhruba 15 000 lety v období magdalenien, a zájem o tuto fosilii alespoň v kruzích odborníků velmi poklesl.

V souvislosti s přípravou nové antropologické expozice v Národním muzeu jsme se začali zajímat o tento zdánlivě zapomenutý nález. Přiblížení podoby ženy z Koněpruských jeskyní a vytvoření jejího realistického modelu vyžadovalo novou studii a rekonstrukci chybějících částí obličeje. V roce 2018 byl tím s touto prací hotov a lebka ze Zlatého koně byla opět „kompletní“ (Rmoutilová et al. 2018). Její srovnání pomocí moderních metod naznačilo starobylost nálezu, kterou předpokládala starší generace badatelů. Žena byla více podobná nálezům lidí, kteří žili před maximem posledního zalednění (cca 33 000–20 000 let), než s lidmi z mladších období, jak by odpovídalo radiokarbonovému datování nálezu.

Povzbuzeni těmito výsledky jsme kontaktovali genetické pracoviště Ústavu Maxe Plancka pro výzkum lidské historie v německé Jeně s cílem zjistit o nálezu ženy ze Zlatého koně více. Jaké bylo naše překvapení, když na základě několika miligramů kostní tkáně ze skalní kosti lebky zjistili, že genetický profil odpovídá dalece staršímu období. Proto byly učiněny další pokusy o radiokarbonová datování. Každý výsledek však poskytl jiný údaj a časové odhady se nepřekrývaly. Z toho plynul jediný závěr: lebka je znečištěna prostředky konzervace a konsolidace, a proto ji nelze spolehlivě datovat metodou C14. Na vysvětlenou je nutno dodat, že v genetickém materiálu ženy byla příměs genetického materiálu současného hovězího dobytka, z jejichž kostí se vyráběl klič použitý v 50. letech ke konzervaci. Za nejspolehlivější možný způsob určení stáří se tedy ukázalo datování pomocí genomu, přesněji na základě délek fragmentů v něm obsažené neandertálské DNA. Tu mají lidé euroasijského původu ve 2 až 3 % genomu. Čím jsou tyto „neandertálské“ úseky delší, tím blíže stojí jedinec období, kdy došlo k mísení anatomicky moderních lidí přicházejících z Afriky s původními obyvateli našeho kontinentu – neandertálci. Vypočtený časový odhad ukázal, že stáří ženy ze Zlatého koně je nejméně 45 000 let. Žena tak patří k nejstarším známým moderním lidem euroasijského kontinentu.

Co můžeme více říci o této ženě z Proškova dómu? Jednalo se o jedince, který žil ve středních Čechách a patřil do skupiny lidí, kteří se živili lovecko-sběračským způsobem života. Někdy před 2 až 3 000 lety se její předek mísil s neandertálcem. Žena byla v době úmrtí středního věku, zřejmě v rozmezí mezi 30 až 45 lety. Její pleť, jak ukazuje genetika, byla výrazněji tmavší, než mají dnešní obyvatelé střední Evropy. Po srovnání genomů prvních moderních lidí a lidí současnosti vidíme, že linie potomků ženy ze Zlatého koně vyhynula. Význam nálezu spočívá i v tom, že moderní lidé zřejmě přišli do Evropy ve více migračních vlnách a že se mísili s neandertálci nejen na Předním Východě, ale i na širším území Evropy, než se ještě nedávno předpokládalo. Další informace jistě přinese budoucí výzkum. Studium stabilních izotopů z kostí může zjistit, zda se na našem území narodila nebo jaká byla její strava. Otevřenou otázkou také zůstává, zda Koněpruské jeskyně vydaly všechny kostní fragmenty či nikoliv.

Přírodovědec, antropolog Prof. RNDr. Jaroslav Brůžek, Ph.D., CSc., HDR působí na Katedře antropologie a genetiky člověka Přírodovědecké fakulty Univerzity Karlovy v Praze. Antropolog RNDr. Petr Velemínský, Ph.D. je vedoucím antropologického oddělení Národního muzea v Praze.

Literatura:

- MAREŠ K., 1997: Vzpomínky skalníka Mareše, objevitele Koněpruských jeskyní. Knihovna České společnosti speleologické, Praha 29, 44-50.
- PRÜFER, K., POSTH, C., YU, H., STOESEL, A., SPYROU, M.A., DEVIESE, T., MATTONAI, M., RIBECHINI, E., HIGHAM, T., VELEMÍNSKÝ, P., BRŮŽEK, J., KRAUSE J., 2021: A genome sequence from a modern human skull over 45,000 years old from Zlatý kůň in Czechia. *Nature Ecology & Evolution*, pp.1-6.
- RMOUTILOVÁ R., GUYOMARC'H P., VELEMINSKY P., SEFCAKOVA A., SAMSEL M., MAUREILLE B., BRUZEK J.: Virtual reconstruction of the Upper Palaeolithic skull from Zlatý Kůň, Czech Republic: sex assessment and morphological affinity. *PLoS ONE* 13, 8: e0201431.
- SVOBODA, J.A., VAN DER PLICHT, J., KUŽELKA, V., 2002: Upper Palaeolithic and Mesolithic human fossils from Moravia and Bohemia (Czech Republic): some new 14C dates. *Antiquity*, 76, 294: 957-962.
- VLČEK, E. 1957: The pleistocene man from the Zlatý Kůň Cave near Koněprusy. (in Czech with German summary) *Pleistocenní člověk z jeskyně na Zlatém koni u Koněprus.* *Anthropozoikum*, 6, 283-311.

Ediční a propagační činnost SJ ČR v roce covidu

Pavel Gejdoš

Činnost propagace a public relations (PR) v roce pandemie byla velmi specifická a povětšinou operativně reagující na vývoj pandemie. Krom toho se ale bez ohledu na aktuální uzávěry jeskyní připravovala řada nadčasových aktivit. Ještě v únoru jsme vydávali optimistické tiskové zprávy pro média o natáčení filmu „Kam motýli nelétají“ a na začátku března o připravovaném probouzení netopýrů v Javoříčku. Již 12. března ale putovala novinářům velmi smutná tisková informace o uzavření jeskyní na neurčito. Zbytek roku propagace směřem k médiím a veřejnosti pak ze všeho nejvíc připomínala hotelového líftboye, který neustále otvírá a zase zavírá dveře.

Jarní otevření tiskové komunikace se zaměřilo na novinku, která po vzoru například státních hradů a zámků umožnila zájemcům nákup elektronických vstupenek na některé vybrané prohlídky předem přes internet. Na podzim jsme například informovali o sérii kulturních akcí v Chýnovské a dalších jeskyních a před Vánoci o možnosti obdarovat své blízké nově zavedenými elektronickými dárkovými poukazy z tepla domova, bez nutnosti chodit do ne příliš bezpečných obchodů či pošt.

Meziroční vývoj počtu stálých sledovatelů facebook.com/jeskynecr.
Upravit: Pavel Gejdoš, SJ ČR

využívány bezplatné možnosti internetu. Pokračovalo se v rozvoji facebookových profilů všech 14 jeskyní i společné FB prezentace SJ ČR. Ta například během roku poskočila z lednových 1 662 stálých sledovatelů („followerů“) nasbíraných od vzniku v létě 2011 na počet 2 841 na konci prosince 2020. Že dnešní společnost nejvíce nadchnou „smutné“ či negativní zprávy, se tak trochu ukázalo v říjnu, kdy největším skokem zájmu byly série dokumentačních fotografií z povodní ve Sloupsko-šošůvských a Punkevních jeskyních a v Macoše. Například první z těchto příspěvků o řádění přírody si otevřelo a prohlédlo neuvěřitelných 36 798 lidí a 369 z nich ho sdílelo dál na svém osobním profilu. Ale buďme optimisté – třeba nebyli „krvežízniví“ a jen je zaujaly fotografické dovednosti obou autorů fotek – Jana „Kelfa“ Fleka a Jiřího Hebelky.

Neoddělitelnou součástí práce se sociálními sítěmi bylo nejen vkládání příspěvků, ale také jejich aktivní nabízení a sdílení do různých tematických, cestovatelských a regionálních skupin, což umožňuje získávání nových stálých sledovatelů. Velký dík patří „spojkám“ – autorům na jednotlivých jeskyních, z nichž valná většina bere oficiální FB za „svůj“, sdílí aktuality a vymýšlí pro něj zajímavé příspěvky ze zákulisí. Velký zájem v cestovatelských skupinách tak mimo jiné zaznamenaly například fotky ledouchů v javoříčské Zátvořici od Radka Smítala či aktivní fotodokumentace přeměn historické budovy Na Špičáku od Ivany Foitové. Začátek stavby návštěvníckého centra Chýnovské jeskyně fotkami na FB mapuje Karel Drbal.

Paralelně nechybělo vkládání vybraných aktuálních fotopříspěvků na sociální síť hlavně mladých účastníků – Instagram. Její velkou nevýhodou je ale nemožnost vkládání čehokoli kromě fotek – tedy bez odkazů či dokumentů. Příležitostně byl rozvíjen i profil SJ ČR na profesní síti LinkedIn. Jen škoda, že se zatím s tímto profilem neprovázalo více zaměstnanců a externistů.

Na úplném sklonku roku pak vznikl i oficiální Youtube kanál SJ ČR. Odstartovalo ho povedené hrané video průvodce-režiséra Jiřího Lišky, které muselo kvůli lockdownu nahradit tradiční Děbelský Výpustek. Zajímavé snímky z dronu areálů v Javoříčku (zimní) a Mladči (letní) poskytl tamní průvodce Ondřej Vlček.

Nová leoporela jeskyní Mladečských a Na Turoldu. Foto: Pavel Gejdoš, SJ ČR

Pracovní list Jeskyně Výpustek. Upravit: Pavel Gejdoš, SJ ČR

tvorby tiskovin, například turisty všude v Evropě oblíbených suvenýrových lepopel, vznikly nové sběratelské kousky pro Mladeč a Turolu. Graficky byly ztvárněny eVstupenky i dárkové ePoukazy, které si kupující vytisknou – se záměrem, aby byly i suvenýrem a propagací. Na úspěšný pracovní list Zbrašova navázalo vytvoření listu s luštěním kvízových otázek z historie, geologie i speleologie pro školy mířící do jeskyně Výpustek. Jen škoda, že nebylo moc možností jej odzkoušet. Ředitelé dostali ze známých příčin příkaz od svých zřizovatelů nevyjíždět s žáky mimo školy. Kéž by se v dalším roce situace vrátila do aspoň trochu normálních kolejí, i s výletníky školáky s batůžky, šveholicími před jeskyněmi.

Časopis Ochrana přírody svým 75. ročníkem oslavil v roce 2020 krásné jubileum. Vydavatelem je Agentura ochrany přírody a krajiny ČR ve spolupráci se Správou jeskyní České republiky a podporou Správy Krkonošského národního parku, Správy NP Šumava, Správy NP Podyjí a Správy NP České Švýcarsko. Správu jeskyní České republiky v redakční radě zastupuje Ing. Karel Drbal. Šéfredaktorem je RNDr. Zdeněk Patzelt, dlouholetý pracovník v oboru ochrany přírody a skvělý fotograf. Redakční rada je sestavena z odborníků nejen resortních organizací, ale i významných státních a výzkumných pracovišť. V ročníku 2020 byly publikovány následující články a příspěvky se speleologickou tematikou: **Číslo 1/2020** – Kučera: Úvodník; Šafář, Koudelka, Polásek: NPR Špraněk – poklady tu nejsou jen v podzemí; Geršl: Minerální vody Hranického krasu – zhodnocení historických popisů vývěrů teplické kyselky pohledem výsledků moderního výzkumu; Pešout: Bohumil Kučera, nejdéle působící redaktor časopisu Ochrana přírody; Hromas: Recenze, Balák I., Moravský kras, jeskyně a člověk. **Číslo 2/2020** – Zajíček: 100 let od objevu prvních částí vodní cesty v Punkevních jeskyních; Ouhrabka: Stane se jeskyně Arsena Okrožžanašviliho další zpřístupněnou jeskyní západní Gruzie? **Číslo 3/2020** – Zajíček: Jeskyně Na Pomezí, 70 let od zpřístupnění veřejnosti; Drbal, Hromas, Ouhrabka: Rozvojová pomoc Gruzie a Moldavska; Suldovská: Výročí 10 let mezinárodní vědecko-praktické sítě ProKARSTerra; Hromas: Recenze, Michal Hejna, Martin Majer: Podzemí Beroounska a Hořovicka. **Číslo 4/2020** – Zajíček: Další etapa epigrafického výzkumu posunula hranici nejstarších kresebných stop v našich jeskyních. **Číslo 5/2020** – Hromas, Komaško: Od objevu Koněpruských jeskyní uplynulo 70 let. **Číslo 6/2020** – Zajíček: Karel Absolon; Zajíček: Prohlídka Svěcené díry u Javoříčka v roce 1873.

Elektronická verze časopisu je dostupná na adrese www.casopis.ochranaprirody.cz.

Obálky prvních šesti čísel časopisu Ochrana přírody vydaných v roce 2020. Upravil: Karel Drbal, SJ ČR

Finanční hospodaření organizace – přehled vybraných ukazatelů

Vypracovaly Jana Mazalová, Barbora Šimečková

Převzato z Finančního vypořádání pro státní závěrečný účet za rok 2020 – v tis. Kč:

Ukazatel	Hlavní činnost (HČ)	Jiná činnost (JČ)	Celkem (HČ + JČ)	Podíl v %
Vlastní tržby a výnosy	88 122	14 433	102 555	88,74
Výnosy z činnosti	88 109	14 433	102 542	88,72
v tom mj.: fond odměn	1 181	0	1 181	1,02
fond rezervní ze zlepš. HV	21 665	0	21 665	18,75
Finanční výnosy	13	0	13	0,01
Provozní dotace	12 943	76	13 019	11,26
Od zřizovatele	10 435	49	10 484	9,07
z toho: příspěvek na provoz	6 650	0	6 650	5,75
EDS/SMVS	2 285	49	2 334	2,02
PPK	1 500	0	1 500	1,30
Výnosy z odpisů OPŽP	2 465	27	2 492	2,16
Výnosy z osobních nákladů OPŽP	43	0	43	0,04
Výnosy celkem	101 065	14 509	115 574	100,00
Náklady z činnosti	97 545	11 665	109 210	99,26
v tom: materiál a energie	5 490	399	5 889	5,35
služby	8 387	5 593	13 980	12,71
mzdy včetně odvodů	67 929	4 946	72 875	66,24
z toho: platby v pracovním poměru	42 928	2 568	45 496	41,35
OON	8 682	1 177	9 859	8,96
náhrady v prac. neschopnosti	345	7	352	0,32
Odpisy	11 104	494	11 598	10,54
Ostatní náklady z činnosti	4 635	233	4 868	4,42
Finanční náklady (mj. poplatky)				
za platby na termínálech	450	60	510	0,46
Daň z příjmu	0	304	304	0,28
Náklady celkem	97 995	12 029	110 024	100,00
Hospodářský výsledek	3 070	2 480	5 550	
Přepočtený počet úvazků zaměstnanců v pracovním poměru	105	6	111	
Investiční akce a zakázky			18 100	
Výnosy z činnosti financované z programů MŽP - EDS/SMVS			5 712	
financované z vlastních zdrojů - Fond rozvoje majetku			12 388	

Vysvětlivky:

EDS/SMVS – investiční a neinvestiční programy MŽP

HV – hospodářský výsledek

OON – ostatní osobní náklady (tj. zaměstnanci na dohody o pracovní činnosti a dohody o provedení práce)

OPŽP – Operační program Životní prostředí

PPK – Program péče o krajinu

Komentář:

Z důvodu čerpání mzdových prostředků na úhradu krizových opatření – překážky na straně zaměstnavatele by hospodaření organizace skončilo ve ztrátě. Bylo tedy zapojeno čerpání rezervního fondu „naspořeno“ v minulých letech. Daň z příjmu v hlavní činnosti je proto nulová.

Majetek organizace

(Převzato z Finančního vypořádání pro státní závěrečný účet za rok 2020, sestavila Marcela Šejblová.)

K 31. 12. 2020 činí majetek Správy jeskyní ČR	533 143,28 tis. Kč
Dlouhodobý nehmotný majetek činí	10 737,33 tis. Kč
Dlouhodobý hmotný majetek činí	522 244,30 tis. Kč
z toho stavby	410 474,80 tis. Kč
pozemky	5 801,94 tis. Kč
Majetek je pravidelně účetně odepisován dle odpisového plánu.	
Pohledávky z obchodního styku v celkové výši	3 959,71 tis. Kč
Pohledávky po lhůtě splatnosti	191,39 tis. Kč
Pohledávky za dlužníky v konkursním řízení	6,30 tis. Kč
Pohledávky, které jsou předmětem právních sporů	185,09 tis. Kč
Pohledávky odepsané	nejdou žádné
Finanční majetek ve výši	85 087,54 tis. Kč
Jeho hlavní část tvoří finanční prostředky vlastních fondů.	

Po říjnové záplavě u Punkevních jeskyní bylo třeba uklidit i vstupní halu – Jana Sikorová od pultu prodejny se suvenýry vyskočila na štafle. Foto: Jiří Hebelka, SJ ČR

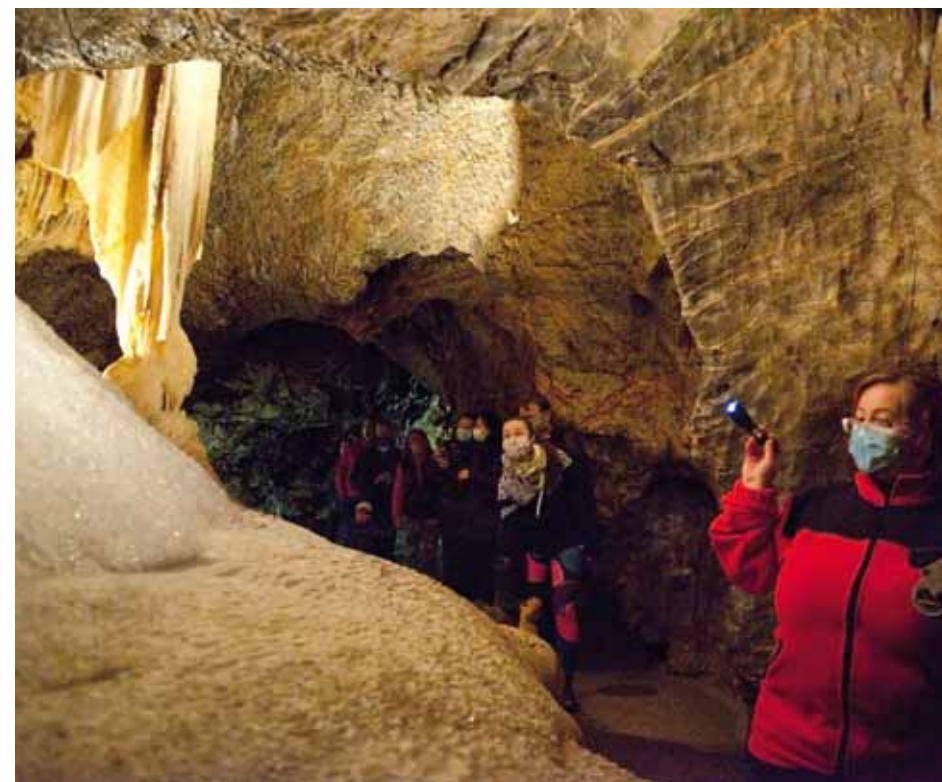
Návštěvnost jeskyní SJ ČR v roce 2020

Pavel Gejdoš

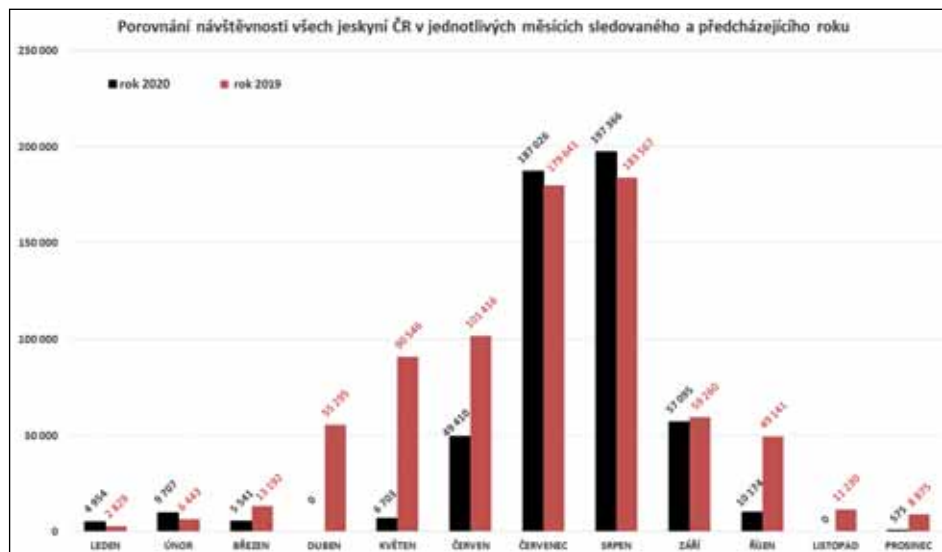
Návštěvnost 14 tuzemských zpřístupněných jeskyní v roce 2020 byla velmi specifická, zřejmě nesrovnatelná s čímkoli v uplynulých více než 75 letech. A jako obvyklý klíčový ukazatel naší úspěšnosti zcela nepoužitelná. Stejně jako provoz takřka čehokoli v ČR i návštěvnost od března ovlivnila pandemie nemoci covid-19.

Po slibně se rozvíjející předsezóně 11 ze 14 jeskyní musely dle vládního „Opatření jako prevence proti šíření koronaviru“ od pátku 13. března všechny jeskyně zavřít. Znovu otevřely až 25. května. Ale během sklonku května i v červnu se návštěvníci do jeskyní vraceli spíše sporadicky. Na vině bylo kromě přetrvávajících obav z viru pravděpodobně i to, že hranice s okolními zeměmi zůstaly ještě nějakou dobu uzavřené, a nekonaly se taky v podstatě žádné školní výlety a zájezdy, které jsou jinak v předletní čas velmi časté.

Příjemným překvapením byly až oba prázdninové měsíce. Ačkoli cizinci v červenci a srpnu jezdili jen minimálně, letní tábory absentovaly a cestovní kanceláře výrazně omezily činnost, návštěvnost jeskyní byla srovnatelná s minulými roky (Punkevní) a dokonce v řadě z nich i vyšší. Někde i výrazně. Zřejmě pomohlo, že mnoho lidí se obávalo vycestovat do zahraničí a raději si naplánovali trávení dovolené v tuzemsku. V červenci do tuzemských zpřístupněných naučných stezek podzemím zavítalo 194 618 lidí, o 14 977 více než loni, v srpnu pak 204 683, s meziročním nárůstem o 21 116 návštěvníků. Největším „skokem léta“ byly Jeskyně Na Tuřoldu, které navštívilo o prázdninách v průměru o 25 % návštěvníků více. V jesenických Jeskyních Na

Průvodkyně Marcela Danylková s prvními návštěvníky Punkevních jeskyní po covidové uzávěře. Foto: Petr Zajíček, SJ ČR

Sestavil Pavel Gejdoš, SJ ČR

Pomezí v průměru o takřka 16 %. V Moravském krasu si o prázdninách nejvíce meziročně polepšila jeskyně Výpustek v průměru o cca 15 procent.

V září s návratem školní výuky ale zároveň doporučením nadřízených institucí školám nepořádat žádné mimoškolní akce návštěvnost v tradičním taháku Punkevních jeskyních silně klesla. I příjezd cizinců byl na podzim velmi malý. Zřejmě oboje se podepsalo na podzimním meziročním propadu „Punkevek“ o 18 %. Kateřinská byla v září na obdobných číslech jako loni, Balcarka a Sloupsko-šošůvské ale v září měly o 18, Výpustek dokonce o 23 procent turistů více než loni. Pálava o babím létu zvýšila zářijovou návštěvnost Na Turoldu oproti loňsku dokonce o 35 %.

Se začínající druhou vlnou pandemie se jeskyně uzavřely předčasně už 12. října. Už jen šest z nich se na velmi krátko otevřelo při uvolnění 3. prosince. Definitivně všechny skončily 18. prosince, bez vidiny světla na konci tunelu.

Až na pár šťastlivců, kteří se v rámci roku „trefili“ do času uvolnění, se neuskutečnila většina oblíbených hudebních ani společenských akcí v jeskyních (zrušené byly Čarovné tony Macochy a další plánované koncerty, probouzení i uspávání netopýrů i velmi populární mikulášské prohlídky).

Celkem za celou sezonu do 14 jeskyní přicestovalo 546 545 návštěvníků, což bylo o 214 890 méně než v předchozím roce. (Pro zajímavost nejslabší návštěvnost v uplynulých dvou dekadách za plného provozu zaznamenal rok 2014 s 640 221 osobami). Tradičně nejvíce do Punkevních jeskyní, na druhém místě byly Koněpruské jeskyně v Českém krasu, třetí Bozkovské dolomitové v Podkrkonoší, čtvrté Javoříčské a jen těsně páté Jeskyně Na Pomezí. Ve stabilitě celkového počtu oproti loňsku byla za 101procentním Javoříčkem druhá Jeskyně Na Turoldu (94 %) a třetí Chýnovská jeskyně s takřka 89 %. Naopak největší smůlu na propad návštěvnosti měla Kateřinská jeskyně – o 27 procent.

Co se týče návštěv ze zahraničí, v radikálně zmenšeném počtu byli nejvíce zaznamenáni turisté z Polska, následovaní Ruskem, Německem a Slovenskem. Tradičně nevelký byl zájem rakouských sousedů, což ale lze přičítat tamním 27 přístupným jeskyním, včetně řady v blízkém Dolním Rakousku.

Novinkou sezony 2020 byly od květnového otevření elektronické vstupenky – možnost koupit si vstupenku předem přes internet na vypsání časy prohlídek (obvykle dva či tři časy každý den). S eVstupenkou vytištěnou na papíře nebo na displeji chytrého mobilu si zaplatilo prohlídku předem 27 647 návštěvníků. Z tržeb za vstupné to bylo 5,5 procenta. Každoročně také roste procento lidí, kteří vstupné v pokladně uhradí platební kartou přes terminál. Zatímco v roce 2017 to bylo 20 %, o rok později 24, v roce 2019 takřka 30, loni již bezmála 44 % z tržeb za vstupné.

Investiční akce Správy jeskyní v roce 2020

Lubomír Příbyl

Přes velmi složité období zaviněné celosvětovou pandemií koronaviru pokračovala Správa jeskyní v investiční činnosti zaměřené na modernizaci našich nemovitostí a udržování technického majetku v provozuschopném stavu.

Rekonstrukce provozní budovy Jeskyně Na Špičáku

V roce 2020 proběhla kompletní rekonstrukce provozní budovy Jeskyně Na Špičáku včetně výstavby nového sociálního zařízení pro veřejnost. Provozní budova pochází z dvacátých let minulého století a skládá se ze dvou částí. Vstupní prostor pro návštěvníky s lavicemi a pultem pro prodej vstupenek a upomínkových předmětů je dřevěný. V této části budovy byla vyměněna okna a podstatné části dřevěných prvků, položena nová podlaha a za budovou vybudována nákladová rampa, kterou bude možno využívat jako bezbariérový přístup. Druhá část budovy, ve které se nacházelo sociální zázemí pro zaměstnance, kancelář vedoucí, denní místnost průvodců a skladové prostory, je zděná.

V této části bylo třeba provést celkové zateplení venkovního pláště včetně stropů v prvním patře, výměnu oken, podlah, rekonstrukci inženýrských sítí. Na celé budově byla vyměněna střešní krytina včetně podstatné části trámů.

V roce 2017 bylo vedením SJ ČR rozhodnuto kromě zmíněné rekonstrukce objektu vybudovat v areálu nové sociální zařízení pro veřejnost. V minulosti sloužily k tomuto účelu pouze buňky TOI s chemickou náplní. Vzhledem k tomu, že v areálu byl novým vodovodem z Písečné vyřešen problém s nedostatkem vody, bylo možno během dvou let uvést do provozu objekt, který zlepšil úroveň poskytovaných služeb u této naší nejmenší jeskyně. Projektovou dokumentaci zpracovala architektonická kancelář Musil-Hybská, jako dodavatel akce byla ve výběrovém řízení vybrána firma Stavitelství Knotek a technický dozor stavby zajišťovala Ing. Petra Šimková. Nezanedbatelnou pomoc s uskladněním vybavení budovy po dobu rekonstrukce nám poskytla obec Supikovice. Rekonstrukce proběhla za plného návštěvníckého provozu jeskyně, který byl zajišťován z provizorního „buňkoviště“. Naše děvčata ze Špičáku se tohoto úkolu zhostila velmi dobře.

Na realizaci akce bylo vynaloženo celkem 10 810 692,48 Kč, z toho 3 576 661 Kč poskytlo MŽP ze státního rozpočtu, 506 351,65 Kč bylo poskytnuto z programu Nová zelená úsporám, 450 090,35 Kč z programu Energetické úspory a 6 277 589,48 Kč z vlastních zdrojů SJ ČR. Na tomto místě považuji za vhodné poděkovat všem zúčastněným, kteří se zasloužili o to, že Jeskyně Na Špičáku získala půvabnou provozní budovu, která poskytne příjemné a přitom moderní zázemí pro naše návštěvníky i zaměstnance.

Stavba Domu přírody Českého krasu u Koněpruských jeskyní

Ted' už můžeme říct, že nejdelší jeskynní systém v Čechách, Koněpruské jeskyně, se dočká nového provozního zázemí, které bude představovat Dům přírody Českého krasu. Je to největší investiční akce, kterou Správa jeskyní od roku 1995 realizuje. Po vypracování projektové dokumentace a získání stavebního povolení byla v roce 2020 vyhlášena veřejná soutěž na dodavatele stavby. Nejnížší nabídku podala firma DCI Czech a.s., se kterou byla podepsána smlouva o dílo. Počátkem listopadu byly zahájeny práce. Nejdříve bylo postaveno provizorní zázemí

Betonování podlah provozní budovy Jeskyně Na Špičáku.

Foto: Evelyn Vozábalová, SJ ČR

provozu jeskyní umístěné do vytápěných stavebních buněk. Byly připojeny k el. energii, vodovodní přípojce a internetu. Následně byla provedena demolice staré provozní budovy a vyhloubena základová jáma. Autorský dozor zajišťuje zhotovitel projektové dokumentace Ing. arch. Pekár, technický dozor stavby a BOZP Ing. Václav Šroubek, administraci projektu ve vztahu k MŽP a SFŽP Ing. Josef Taláb a na vše pak dohlíží svým ostřížím zrakem Saša Komaško.

Nový Dům přírody je koncipován jako celistvé návštěvnické středisko. Vznikne zde klasická provozní část, jež bude sloužit jako vstupní prostor do jeskyní a kde bude turistům k dispozici pokladna pro zakoupení vstupenek, sociální zařízení, obchod se suvenýry, posezení, občerstvení či úschovna kol. Součástí bude i moderní zázemí pro zaměstnance Správy Koněpruských jeskyní.

Navíc zde vznikne naučná a zábavná stálá výstava o přírodě Českého krasu. Buduje se expozice, která například představí, jak dnešní krajina a příroda Českého krasu vznikla a jak je dotvářena dlouhodobou činností člověka. Nebude chybět ani historie objevování jeskyní či příběh o zrození trilobita. Určitě je se na co těšit. Věříme, že se expozice stane i jedním z hlavních cílů školních exkurzí. Jsme přesvědčeni, že ve spolupráci s CHKO Český kras přispějeme k osvětě o ochraně přírody u dětí a mládeže.

SJ ČR získala na stavbu dotaci z Operačního programu Životní prostředí ve výši 86.513 tis. Kč, která pokryje většinu nákladů. Náklady na realizaci projektu, které nemohou být pokryty z dotace, a případné stavební práce, které nebyly součástí žádosti o poskytnutí dotace, budou hrazeny ze zdrojů státního rozpočtu poskytnutých MŽP a z vlastních zdrojů SJ ČR.

Návštěvnické středisko Chýnovské jeskyně

V roce 2019 byla Architektonickým ateliérem Musil – Hybská z Brna vypracována projektová dokumentace a získáno stavební povolení. Základem pro zpracování PD byla studie Ing. Arch. Šimečka z Tábora.

Budova bezprostředně navazuje na stávající parkovité CHJ. Nadzemní část, ve které bude umístěna pokladna pro prodej vstupenek, prodejna upomínkových předmětů a malé rychlé občerstvení, byla vyprojektována jako kopie výtopy parních lokomotiv, která se nachází v nedalekém lomu. Tato budova bude vlastně samostatným historickým exponátem. V rozšířeném suterénu budovy bude instalována expozice, která představí návštěvníkům nejen přírodu a historii, se kterou se nemohou seznámit při běžné prohlídce jeskyně, ale představí i ostatní zpřístupněné jeskyně ČR. Bezpochyby nejatraktivnější částí bude i možnost navštívit trvale zatopené části jeskyně prostřednictvím speciální projekce filmu natočeného potápěči. Další části expozice se budou věnovat samotné Chýnovské jeskyni, ale i historii vápenictví a těžby vápence, mineralogii, speleotémám, biotě jeskyní a flory a fauny v celé NPP.

V roce 2020 bylo vypsané výběrové řízení na dodavatele stavby. V soutěži uspěla stavební firma Hora z Tábora, která následně po podepsání smlouvy o dílo zahájila v říjnu stavební práce. Autorský dozor zajišťuje Ing. Arch. Radim Musil, technický dozor stavby a BOZP pan Ladislav Bacil a administraci akce ve vztahu k MŽP a SFŽP stejně jako u Domu přírody Českého krasu Ing. Josef Taláb. Expozice umístěná v suterénu bude soutěžena samostatně v roce 2021. Na tomto místě bych chtěl vyzdvihnout výrazný podíl našich kolegů Františka Krejčí a Pepy Vandělíka na přípravě vzhledu expozice a výběru exponátů.

Stěhování ze staré správní budovy Koněpruských jeskyní do obytných buněk. Foto: Vladimír Svoboda, SJ ČR

Stavba podzemní části návštěvnického střediska Chýnovské jeskyně. Foto: Josef Vandělík, SJ ČR

SJ ČR získala na realizaci dotaci z Operačního programu Životní prostředí ve výši 17.094 453 Kč, která pokryje téměř 100 % nákladů. Stavba včetně instalace expozice bude dokončena v průběhu I. pololetí 2022.

Realizace následujících akcí musely být bohužel z důvodu koronavirové pandemie odloženy na pozdější období:

Rekonstrukce elektroinstalace v Punkevnických jeskyních

Po realizaci technických opatření bude akce zahájena na podzim roku 2022.

Obnova vozového parku

V roce 2020 požádala SJ ČR v rámci plánované obnovy vozového parku o čtyři vozidla, která nahradí nejvíce opotřebované osobní automobily. Centrální výběrové řízení realizované MŽP bude vyhlášeno v roce 2021. V souladu s vládním nařízením budou tři vozidla vybavena pohonem na zemní plyn.

Přístavba a rekonstrukce provozních objektů Svitavská 11-13 Blansko

Předpokládáné zahájení nejdříve v roce 2022.

Stavba rychlého občerstvení u Jeskyní Na Pomezí

Předpokládáné zahájení v roce 2022.

Letní turistické centrum Bozkovských dolomitových jeskyní

Předpokládáné zahájení v roce 2022.

Závěrem bych chtěl vyslovit pevné přesvědčení, že Správa jeskyní překoná stávající ekonomické potíže a všechny plánované akce dokončíme tak, jak je máme naplánovány.

VZDĚLÁVÁNÍ

Vzdělávací aktivity pro zaměstnance

Barbora Šimečková

Pandemie koronaviru ovlivnila i oblast kvalifikačních školení a výchovy zaměstnanců. Nekonal se vzdělávací exkurze ani studijní cesty, vládním nařízením byla prodloužena platnost řady osvědčení, v mezidobí mezi uzavěrami se stihlo jen minimum.

Jediným centrálně organizovaným školením bylo periodické školení dle vyhl. ČBÚ č. 378/2012 Sb. Uskutečnilo se 14. února v zasedací místnosti SJMK v Blansku a úspěšně jej absolvovalo 35 zaměstnanců.

Jednotlivé správy jeskyní si zajišťovaly pro své zaměstnance bezpečnostní školení v nezbytné míře tak, aby mohly alespoň v omezených podmínkách fungovat.

Odborné vzdělávání bylo na jednotlivých správách také přizpůsobeno okolnostem. Standardní – a podotýkám hodně náročný – systém vzdělávacích přednášek a zkoušek každoročně probíhá v Bozkovských dolomitových jeskyních, i když pamětníci tvrdí, že už to taky není, co bývalo. Ve své době byl bozkovský přístup pro řadu dalších správ inspirací a vzorem a z vlastní zkušenosti mohu potvrdit, že i mnohý stálý zaměstnanec by se hodně zapotil, aby uspěl. Úroveň všeobecných znalostí, samostatnosti a sociálních dovedností dnešní mládež však obecně klesá, což se bohužel odráží i v našem oboru při výchově sezónních průvodců.

Ve Zbrašovských aragonitových jeskyních kupodivu stihli tři ze čtyř plánovaných přednášek. Milan Geršl zaměstnancům podrobně vysvětlil hydrologii Hranického krasu s ohledem na plánovanou výstavbu VD Skalička a ujal se také role „průvodce průvodců“ při speciální prohlídce návštěvní trasy, tzv. prohlídky s odborníkem. B. Šimečková přednášela o Komenského mapě Moravy a seznámila kolegy s dosud neznámými historickými fotografiemi z doby objevování ZAJ.

Ve Sloupsko-šošůvských jeskyních oživila školení přednáška o CHKO Moravský kras z pohledu zaměstnance správy CHKO a strážce přírody Filipa Chalupky.

Zbrašovských přednášek se zúčastňují i místní jeskyníři, pracovnice zdejších informačních center a bývá také chutně napečeno. Přednáška B. Šimečkové 15. února 2020. Foto: Slavomír Černý, SJ ČR

Prezentace pro veřejnost

Barbora Šimečková

Rok 2020 abnormálně nepřál shromažďování většího počtu osob a veřejným prezentacím. Z toho důvodu se našim pracovníkům za celý rok podařilo uskutečnit pouhé tři akce. Shodou okolností je však možno všechny hodnotit jako mimořádné.

V červenci prezentovala **Barbora Šimečková** v zasedací síni Městského úřadu v Hranicích přednášku „**Hranický kras a vodní dílo Skalička**“. Byla určena zástupcům obcí dotčených výstavbou plánovaného vodního díla u obce Skalička, které by mělo vyrůst jen asi 2 km vzdušnou čarou proti proudu Bečvy nad lázněmi Teplice nad Bečvou. Vyslechlo ji asi 20 starostů, zastupitelů a referentů úřadu územního plánování a soudě podle reakcí jim v některých prezentovaných souvislostech, jak se říká, „otevřela oči“. Řada z nich si pak vyžádala pro své kolegy v obecních zastupitelstvech nejen samotnou zpracovanou prezentaci, ale i další informace o stavu a postupu schvalovacího procesu. Mnohé to povzbudilo k větší aktivitě a následnému zapojení při získávání informací, k nimž se do té doby dostávali jen velmi obtížně a časem upadli do pochopitelné beznadějné apatie.

Výstava v expoziční místnosti provozní budovy Punkevních jeskyní. Foto: Petr Zajíček, SJ ČR

Druhá přednáška se konala rovnou na mezinárodní úrovni. V rámci 12. vědecké konference Výskum, využívanie a ochrana jaskýň konané v září v Liptovském Mikuláši na Slovensku prezentovala **Olga Suldoňská** příspěvek s názvem „**Mapování povrchových krasových jevů Javoříčského krasu – cesta prostorem a časem**“. I když byl počet účastníků konference s ohledem na pandemii zredukován, přítomní se zájmem vyslechli a ocenili představené bohaté zkušenosti z oblasti evidence speleologických objektů.

Třetí akce byla zorganizována ve spolupráci s Archeologickým ústavem Akademie věd ČR, a to tématické prohlídky objektů po celé republice s názvem **Archeologické léto**. Za naši organizaci akci zajistil **Petr Zajíček**, a jelikož byla svým rozsahem i uchopením opravdu unikátní, podrobně ji pro naše čtenáře popsal v článku na následující straně.

Kromě toho Petr Zajíček v květnu nainstaloval na 5 oboustranných panelech novou **výstavu o historii výzkumu a objevů Punkevních jeskyní** v expoziční místnosti provozní budovy Punkevních jeskyní. V srpnu byly v jinak nevyužité čekárně provozní budovy Jeskyně Výпустek (bývalá místnost občerstvení) instalovány již několikrát vystavené bannery se zajímavou **expoziční o historických mapách jeskyní**. K tomuto účelu posloužily expoziční stojany získané Správou jeskyní ČR v roce 2020 z majetku OPŽP, kde byly již několik let určeny k odpisu. Pozitivní je, že mnohdy jinde nevyužitelný majetek může dobře posloužit jiným organizacím resortu životního prostředí.

Tematické veřejné prohlídky v rámci Archeologického léta 2020

Petr Zajíček

V roce 2020 zorganizoval Archeologický ústav AV ČR celorepublikovou zajímavou akci pro veřejnost, Archeologické léto. Jednalo se o tematické odborné prohlídky různých míst a lokalit s průvodci z řad expertů různých institucí. Zájemci se tak dostali buď do míst, která jsou běžně veřejnosti nepřístupná, nebo na známé archeologické lokality, které zpravidla nejsou odborně komentovány průvodcem. V návaznosti na nedávné objevy nejstarších pravěkých kreseb v Kateřinské jeskyni projeví pracovníci Archeologického ústavu Brno zájem, zda by se Správa jeskyní ČR do této akce také nezapojila. Vedení SJ ČR nabídku vřele akceptovalo a přípravy a realizace prohlídek se ujal spoluřešitel výzkumu epigrafických objektů v Moravském krasu, který je zároveň autorem tohoto příspěvku.

V průběhu léta 2020 tak proběhlo celkem 6 tematických prohlídek s celkovou účastí 82 návštěvníků (kapacita jedné výpravy byla vždy omezena s ohledem na hlavní provoz v Kateřinské jeskyni a také dimenze prostor mimo prohlídkovou trasu). Kromě míst s výskytem pravěkých uhlíkových kresebných stop byla do prohlídky zahrnuta i krátká návštěva nedaleké jeskyně Koňská jáma (ve spolupráci s Domem přírody MK), protože takto lokalita má přímou souvislost s osídlením oblasti v pozdním neolitu, tedy s kresbami v Kateřinské jeskyni.

Prohlídka trvala cca 2 hodiny a měla následující průběh: ve vstupním portálu Kateřinské jeskyně byli návštěvníci stručně seznámeni s pravěkým osídlením Moravy, Moravského krasu a lokalit v Kateřinské jeskyni a jejím okolí. Poté prošla výprava do Hlavního domu Kateřinské jeskyně k ústí Ledové chodby. Návštěvníci se dozvěděli o historii Staré Kateřinské jeskyně a událostech, kdy mnozí badatelé opakovaně v této obrovské prostře zabloudili. Následovala praktická ukázka, jak tato prostora působí za svitu svíce při zhasnutém osvětlení, aby se návštěvníci vcítili do pocitů dřívějších badatelů a návštěvníků. Dále již skupina vstoupila mimo prohlídkovou trasu do Ledové chodby, kde nacházejí datované pravěké kresby. Byla jim přiblížena historie a průběh celého výzkumu včetně metodiky. Návštěvníci si také prohlédli „návštěvní knihu“, tedy skalní stěnu v Ledové chodbě, na které jsou zachovány tisíce nápisů a podpisů návštěvníků od 18. do 20. století.

Následně se výprava vrátila do Hlavního domu pod Medvědí komín, kde byl účastníkům představen Absolonův nálezkost jeskynních medvědů. Prohlídka pokračovala k útvaru nazvaném „Mozek“, kde se nachází vůbec nejstarší jeskynní kresebná stopa nejen v Kateřinské jeskyni, ale v celé České republice. Návštěvníci si také prohlédli nedalekou kresbu na stěně Hlavního domu, jejíž stáří zapadá do halštatského osídlení. Výprava se pak přesunula k ústí bezejmenné chodby, účastníci si postupně prohlédli i pravěké kresby na jejím konci. Z Kateřinské jeskyně pak prohlídka pokračovala již za spoluúčasti lektora z Domu přírody MK do jeskyně Koňské jámy. Zde proběhl výklad o archeologických nálezech souvisejících s osídlením Kateřinské jeskyně a účastníci si za svitu celovečerní prohlídce hlavní prostory Koňské jámy.

Prohlídky uskutečněné Správou jeskyní ČR v rámci Archeologického léta měly pozitivní ohlas nejen u návštěvníků, ale i u pracovníků Archeologického ústavu Brno, kteří se jedné z nich také zúčastnili.

Při prohlídce Koňské jámy. Foto: Ivo Stejskal

MEZINÁRODNÍ SPOLUPRÁCE

12. vědecká konference „Výskum, využívanie a ochrana jaskýň“ Liptovský Mikuláš, 8.-9. září 2020

Jaroslav Hromas

Když jsem v červnu roku 1970 přednášel ve slovenských Dedinkách na konferenci věnované 100. výročí objevu Dobšinské ledové jeskyně svůj skromný příspěvek o Ledových slujích v Podyjí, ani ve snu mě nenapadlo, že se také zúčastním výročí stopadesátého. Tehdy to byl pro mne zážitek, zasednout k jednomu stolu s velikány speleologie a krasové politiky, jakými byli G. Abel a Oedlovi ze Salzburku, France Habe z Postojné, Hubert Trimmel z Vídně, Popov ze Sofie, Marian Pulina z Wroclavi nebo objevitel Domice Ján Majko! Sešlo se nás tehdy na té slávě přes 50 z 8 zemí a stoly se prohýbaly.

Zatracená corona se podepsala na konferenci, kterou v září 2020 uspořádala Správa slovenských jaskýň a Slovenské muzeum ochrany přírody a jaskyniarstva v Liptovském Mikuláši. V odloženém termínu, zkrácena na pouhé 2 dny, s redukovanou zahraniční účastí, bez původně velkoryse plánovaného 9. mezinárodního workshopu o ledových jeskyních (IWIC-IX). Důvodem k tomuto velkoryse koncipovanému setkání nebylo jen 150. výročí Dobšinské jeskyně, ale také 90. výročí založení Slovenského múzea ochrany prírody a jaskyniarstva, 50. výročí vzniku Správy slovenských jaskýň a 25 let od zápisu jeskyní Slovenského a Aggteleckého krasu na seznam Světového dědictví UNESCO!

Historický vstupní areál Dobšinské ledové jeskyně je nově zrekonstruován. Foto: Jaroslav Hromas, SJ ČR

Místo v květnu se konference konala v září, mile komorní, přátelská, a i přes redukovaný počet prezentovaných příspěvků, přínosná. Dobšinské ledové jeskyni byla totiž v posledních letech věnována mimořádná pozornost badatelů. Jeskyně byla laserově naskenována a sestaven její 3D model, její mocná ledová výplň podrobena důkladnému vrtnému průzkumu, vzorky z ledových vrstev analyzovány, datovány, podrobeny mikrobiologickému i palynologickému výzkumu, nové poznatky přinesl také klimatologický monitoring. Podívejme se na pár výsledků. Pytlovitá statodynamická ledová jeskyně s vápencovým nadložím 10–50 m má délku 1 483 m a vertikální rozpětí 75 m. Obsahuje přes 110 000 m³ ledu, což je nejvíce na světě (Scarisoara v Rumunsku má 100 000 m³ a naše známá Eisriesenwelt v Rakousku jen 30 000 m³). Od začátku zalednění ve středním pleistocénu se zde led obměňuje, takže jeho současná, 26,6 m mocná vrstva představuje paleoklimatický záznam posledních 2 600 let. Vedle vrtných jader byly odebrány vzorky také ze všech vizuálně rozlišitelných vrstev vysoké ledové stěny v Přizemí a radiokarbonovou metodou datováno 24 nálezů netopýřího guána a zbytků netopýřů z ní. Monitorovací systémy prokázaly horizontální pohyby ledové masy v různých částech jeskyně od 2 do 10 cm/rok i úbytek ledu táním cca 1 cm/rok. Sestaven byl také nový klimatický model poměrně složité ventilace jeskyně ovlivněné nejen proměnou ročních období, ale i vztahem mezi vchodem a suťovým propadliskem Duča. Biologové v jeskyni zjistili 65 druhů žijících bezobratlých a 14 druhů netopýřů.

Na konferenci byly předneseny i referáty o nových poznatcích z jeskynních systémů Slovenského krasu a Demänovské doliny s tématy z biologie, hydrochemie, klimatologie a další. Se zájmem byl přijat příspěvek Olgy Suldovské o dokumentaci krasových jevů Javoříčského krasu. Závěrem nechyběla ani půldenní exkurze do Dobšinské jeskyně jako úžasný ledový doplněk předchozích přednášek.

Nutno připomenout, že podrobné shrnutí přednášených poznatků o Dobšinské jeskyni organizátoři publikovali v Aragonitu č. 25/1, kde je nejen doplnili vzpomínkovými články k výročí Slovenského múzea ochrany přírody a jaskyniarstva a Správy slovenských jaskýň, ale také zveřejnili všech 69 abstrakt, zaslaných k této konferenci i ke zrušenému 9. mezinárodnímu workshopu o ledových jeskyních (IWIC-IX) z celého světa.

*Upravený portál Dobšinské ledové jeskyně.
Foto: Jaroslav Hromas, SJ ČR*

Velká síň Dobšinské ledové jeskyně. Foto: Jaroslav Hromas, SJ ČR

SPOLEČENSKÉ ZPRÁVY

Životní jubilea

V roce 2020 oslavili někteří naši milí kolegové svá kulatá nebo půlkulatá životní jubilea. Srdečné gratulace posíláme nejprve dámám – Ivaně Foitové, Haně Frantové, Janě Gabrišové, Haně Ivanové, Monice Příbylové, Věře Šemberové, Evelyně Vozábalové a Jindřišce Zourkové. Upřímný ruky stisk pak patří pánům – Karlu Drbalovi, Ivo Koryčánkovi, Dušanu Milkovi, Josefu Vandělikovi, Petru Zajíčkovi, Aleši Záleskému a Antonínu Zouharovi. Všem oslavencům přejeme hlavně pevné zdraví!

*S kytičkou jdeme přát – ale
ne aby někoho napadlo
ji trhat! Lilie zlatohlavá
(Lilium martagon)
před správný budovou
Javoříčských jeskyní.
Foto: Martin Koudelka*

Miminka

Radostnou událost oslavili ve Zbrašovských aragonitových jeskyních. Kolegyni Zuzce Pleslové se 4. března narodila dcera Marina. Sourozencům Janičce a Toníkovi tak přibyl třetí do hry a věříme, že časem také přírůstek do party zbrašovských průvodců! Malé Márince a celé Pleslovic rodince přejeme hodně zdraví, štěstí a radosti!

*Sourozenci Pleslovi
o Vánocích 2020,
rodinný archiv.*

Svatby

Barbora Šimečková

„Covidový“ rok se neblaze podepsal i tam, kde bychom to možná nečekali. V našich jeskyních se uskutečnil jediný svatební obřad, v posledních letech jich bývalo pravidelně okolo deseti. Zato se však ještě nestalo, aby nám své dojmy ze svatebního obřadu sdělila sama nevěsta. Paní Eva Martínková redakci ročenky napsala:

„Po dvaceti letech společného života se můj partner (dnes už manžel) rozhodl, že partnerský vztah povýšíme na vztah manželský. Přestože nás osud odvál do Havířova, bez váhání jsme oba věděli, že náš svatební den bude na Jesenicku, kde jsme oba od mládí žili. Mé přání bylo vdávat se na rozkvetlé louce. To však mělo svá úskalí, a když jsme dostali doporučení uspořádat obřad v Jeskyni Na Špičáku v Supíkovicích, oslovili jsme vedoucí paní Evelynu Vozábalovou, zda by to bylo možné. Díky vstřícnosti, ochotě a profesionálnímu přístupu paní Vozábalové, která nás seznámila s průběhem obřadu, jsme se rozhodli, že Jeskyně Na Špičáku je to pravé místo, kde si chceme říct své ANO.

Přestože od 12. 9. 2020, našeho svatebního dne, uplynulo několik měsíců, téměř každý den se nám vybaví vzpomínky na náš nezapomenutelný obřad v Jeskyni Na Špičáku. Majestátnost jeskyně, hudba znějící v jejích chodbách a plápolající svíce podtrhly slavnostní atmosféru, která se všem dostala „pod kůži“. Často si tento den s pokorou připomínáme prohlížením fotografií a videa z obřadu.

Náš vztah nepsal takovou historii jako nejstarší písemné doložené jeskyně ve střední Evropě, avšak naše přání je, aby byl pevný jako skála, která ukrývá jeskyni se spoustou srdcovitých profilů, pro nás symbol lásky. Jeskyně Na Špičáku se tak stala naší srdeční záležitostí. Děkujeme!“

Svatební obřad novomanželů Martínkových v Jeskyni na Špičáku. Foto: Romana Chmelařová

Odborová organizace

Vratislav Ouhrabka

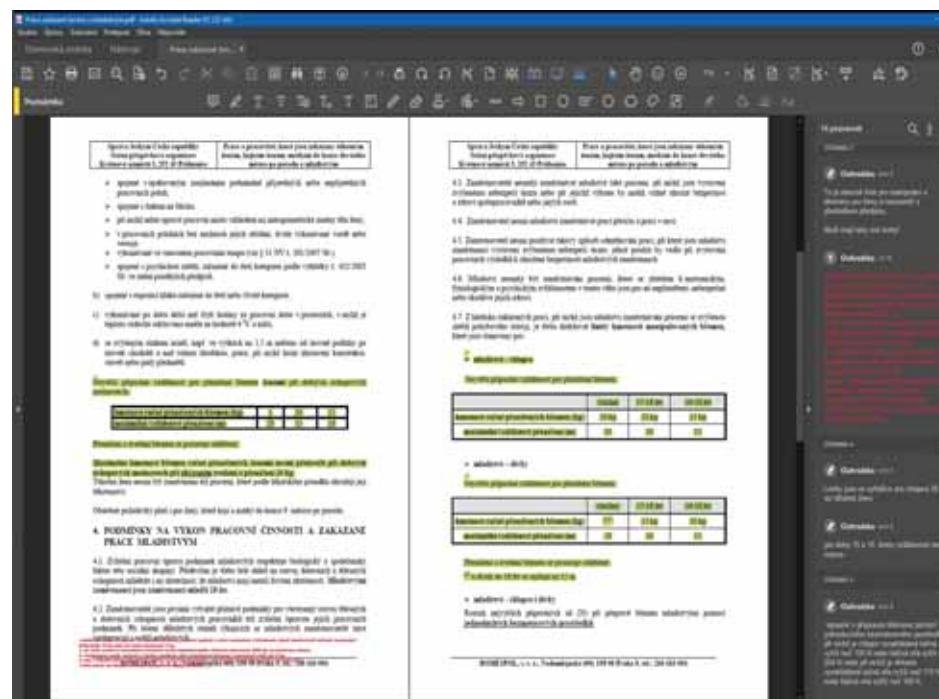
Naše odborová organizace měla v roce 2020 celkem 44 členů. Z nich – alespoň po část roku – bylo 40 v pracovním poměru u SJ ČR, což je cca 46 % ze všech zaměstnanců správy.

Vzhledem k protiepidemickým opatřením, která na jaře 2020 zastavila provoz jeskyní a neumožňovala setkávání větších kolektivů, se nemohla uskutečnit ani naše tradiční březnová výroční schůze. Rovněž výbor se nescházel na společných jednáních a vše jsme si již zvykli projednávat na dálku. Nemohl se uskutečnit ani plánovaný poznávací zájezd.

Zásadní záležitosti, které byla odborová organizace nucena řešit ve vztahu k zaměstnavateli, byly v oblasti BOZP. Opět po několika letech byla inspektorkou odborového svazu provedena v organizaci kontrola plnění povinností zaměstnavatele na úseku bezpečnosti a ochrany zdraví při práci a péči o zaměstnance. Od února jsme se začali prokousávat balíkem bezpečnostních směrnic připravených novým technikem BOZP a zásadně připomínkovali a rozporovali některá jejich ustanovení. Alespoň ty nejzásadnější směrnice se podařilo během roku upravit, dovést k akceptovatelnému znění a uvést v platnost.

Téměř do poloviny roku se rovněž připravovala směrnice o zásadách hospodaření s prostředky FKSP. Nakonec se snad podařilo dosáhnout uspokojivého výsledku a pro zaměstnance tak byla kromě příspěvku na stravování nastavena možnost čerpání individuálního příspěvku ve výši 5 000 Kč ročně.

Další podporu svým členům a jejich rodinným příslušníkům poskytuje odborová organizace ze svého rozpočtu. Řada z nich využívá i příspěvky na dětskou rekreaci a pobyty ve vybraných rekreačních a lázeňských zařízeních, sociální výpomoc a bezplatné právní poradenství poskytované odborovým svazem.

I takto může vypadat práce odborů. Připomínkování návrhu vnitřního předpisu organizace.

Foto: Vratislav Ouhrabka, SJ ČR

Výpustkový Velký Gatsby

Pavla Hloušková

Rok 2020 byl pro všechny, stejně jako pro jeskyni Výpustek a její průvodce, rokem velkých změn. I její osazenstvo samozřejmě postihla opatření spojená s pandemií koronaviru a kromě několikrát uzavřeného provozu během jediného roku zasáhlo průvodcovskou partu také zrušení každoroční studijní cesty, na kterou se už všichni těšili. Jako by to ale tušili, vypravili se společně už začátkem roku 2020 do divadla.

Nešlo o jen tak ledajaké představení. V únoru uvedl na divadelní prkna své absolventské představení Velký Gatsby jeden z dlouholetých průvodců jeskyně Výpustek a nadějný režisér Jiří Liška. Jeho kolegyně a kolegové z jeskyně u jeho velkého úspěchu samozřejmě nemohli chybět. Většina z nich tedy pro jednu vyměnila jeskyňářské bundy za šaty, sukně, saka nebo jiné spořádané oblečení a společně pod dozorem novopečené vedoucí jeskyně Hany Horákové vyrazili 10. února 2020 do Divadla na Orlí v Brně.

Nejprve bylo nutné dát hlavy dohromady a vymyslet odpovídající dárek, který by měl po úspěšném představení zůstat mladému umělci na památku. Nápadů se vymyslely celé mraky, důležité bylo, že i průvodci do dárku chtěli vložit něco ze sebe. A tak nakonec zvítězila kreativita, která je průvodcům z Výpustku vlastní a společnými silami vytvořili vzpomínkovou koláž o tom, co spolu za léta prožili. Chybět nesměly podpisy a fotografie, u nichž nejedné průvodkyni ukápla slza dojetím.

Před samotným kulturním zážitkem bylo potřeba se posilnit. Celá skupina tedy nejprve zamířila do jedné z brněnských restaurací, aby společně povečeřeli a vymysleli strategický plán pro předání vymyšlených darů. Najezená a s dary v rukou zamířila skupina plná nadšeného očekávání do divadla. Hlediště se rychle zaplnilo do posledního místa, rozsvítila se světla a herci vstoupili do záře světla.

Klasický příběh od amerického autora F. Scotta Fitzgeralda pod „Lišákovou“ taktovkou průvodce stejně jako všechny diváky v sále pobavil a dojal. O to pyšnější všichni byli, když umlkla poslední slova a sálem se rozezněl téměř nekonečný potlesk. Nakonec vstoupil na jeviště i samotný pan režisér a nechal si potřást rukou. Převzal obligátní pugét, jak se patří, a fotografickou koláž, kterou pro něj kolegové vlastnoručně vyrobili. Děkuje za krásný kulturní zážitek a přejeme mnoho úspěchů v dalším pracovní-uměleckém životě!

„Lišákovo tablo“. Foto: archiv SJ ČR

Cena Olomouckého kraje za přínos v oblasti životního prostředí 2020

Barbora Šimečková

V roce 2020 vyhlásil Olomoucký kraj již druhý ročník soutěže o ceny za přínos v oblasti životního prostředí. Soutěžilo se ve čtyřech kategoriích: voda, ovzduší, odpadové hospodářství a ekologie a životní prostředí. Každá z nich byla rozdělena do dvou podkategorií: za dlouhodobý přínos a za významný počin v loňském roce. Odborná hodnotící komise složená ze zástupců Olomouckého kraje nominovala do jednotlivých kategorií osoby a akce, citují: „za účelem představit a zviditelnit výjimečné a vysoce kvalitní počiny v oblasti životního prostředí v Olomouckém kraji“. O pořadí pak rozhodla veřejnost prostřednictvím internetového hlasování.

Slavnostní vyhlášení vítězů proběhlo 10. září 2020 v restauraci Stará stělnice v Hranicích, a to ve velkém stylu. Slavnostní večer uváděl moderátor České televize Vladimír Kořen, vystoupila zpěvačka Zuzana Mírová s doprovodem, v sále byli přítomni nejvyšší představitelé Olomouckého kraje, celkem asi 200 lidí (vzdor znovu se rozjíždějící pandemií...). V kategorii ekologie a životní prostředí byla na cenu za dlouhodobý přínos nominována autorka tohoto článku a umístila se na 4. místě. Absolutním vítězem soutěže se staly Arcibiskupské lesy Olomouc, cenu hejtmana získala in memoriam bryoložka Magda Zmrhalová.

Jak se trefně vyjádřil jeden z účastníků večera: „Tady o žádné pořadí nejde, hlavně, že si naši práce vůbec někdo všiml“. Pochopitelně, spíše než skutečnou hodnotu projektu může počet hlasů odrážet třeba počet zaměstnanců té které instituce nebo množství zaangażovaných přátel či známých. To však není podstatné. Setkání se stalo příležitostí seznámit se s mnoha zajímavými nápady, které entuziasté uvádějí v život, a také s řadou osobností pracujících za minimálního ohlasu na špičkové odborné úrovni. Potěšilo mne, že jednu z cen za významný počin v roce 2019 v kategorii voda si odnesli také kolegové z AOPK ČR CHKO Litovelské Pomoraví, a to za renaturaci úseku řeky Moravy u Štěpánova, který realizovali ve spolupráci se státním podnikem Povodí Moravy.

Olomoucký kraj začal ceny za životní prostředí udělovat jako vůbec první v České republice a organizátorům jistě nelze upřít dobrý úmysl. Při představě, kolik asi kraj zaplatil profesionální firmě, která pro něj tuto akci produkčně zajistila, a zejména při pohledu na přehnaně opulentní závěrečný raut se však neodbytně vkrádá otázka, zda by tyto prostředky nemohly být využity méně okázale a lépe. Navrhuji příště třeba ve prospěch životního prostředí.

Držitelé Cen Olomouckého kraje za přínos v oblasti životního prostředí 2020.

Foto: archiv Krajského úřadu Olomouckého kraje

Setkání jeskyňářů – seniorů

Jan Flek

Již 17. setkání jeskyňářů-seniorů se uskutečnilo v severní části Moravského krasu 20. června 2020.

Dopoledne proběhla návštěva Holštejnského údolí s prohlídkou jeskyně Hladomorna (Lidomorna) a Holštejnské jeskyně. Zejména návštěva Holštejnské jeskyně byla pro mnohé srdeční záležitostí, vždyť zde trávili část svého mládí. Aktivně se podíleli, nejenom zde, na výzkumu podzemí Moravského krasu. Někteří po dlouhé době nasáli atmosféru výzkumu jeskyní a vrátili se alespoň trochu zpět.

Prohlídku doplnily krátké přednášky prof. Rudolfa Musila, který pohovořil k tématu Holštejnského údolí a odpověděl na množství dotazů přítomných. To také přispělo k tomu, že se návštěva tohoto cípu Moravského krasu skutečně vydařila.

Diskuze pokračovala i odpoledne, kdy setkání pokračovalo tradičně ve Vilémovicích. Přes vytrvalý déšť se zúčastnilo 39 jeskyňářů a 6 pořadatelů.

*Prohlídka Holštejnské jeskyně.
Foto: Václav Kacetl*

Účastníci setkání před jeskyní Lidomornou u Holštejna. Foto: Václav Kacetl

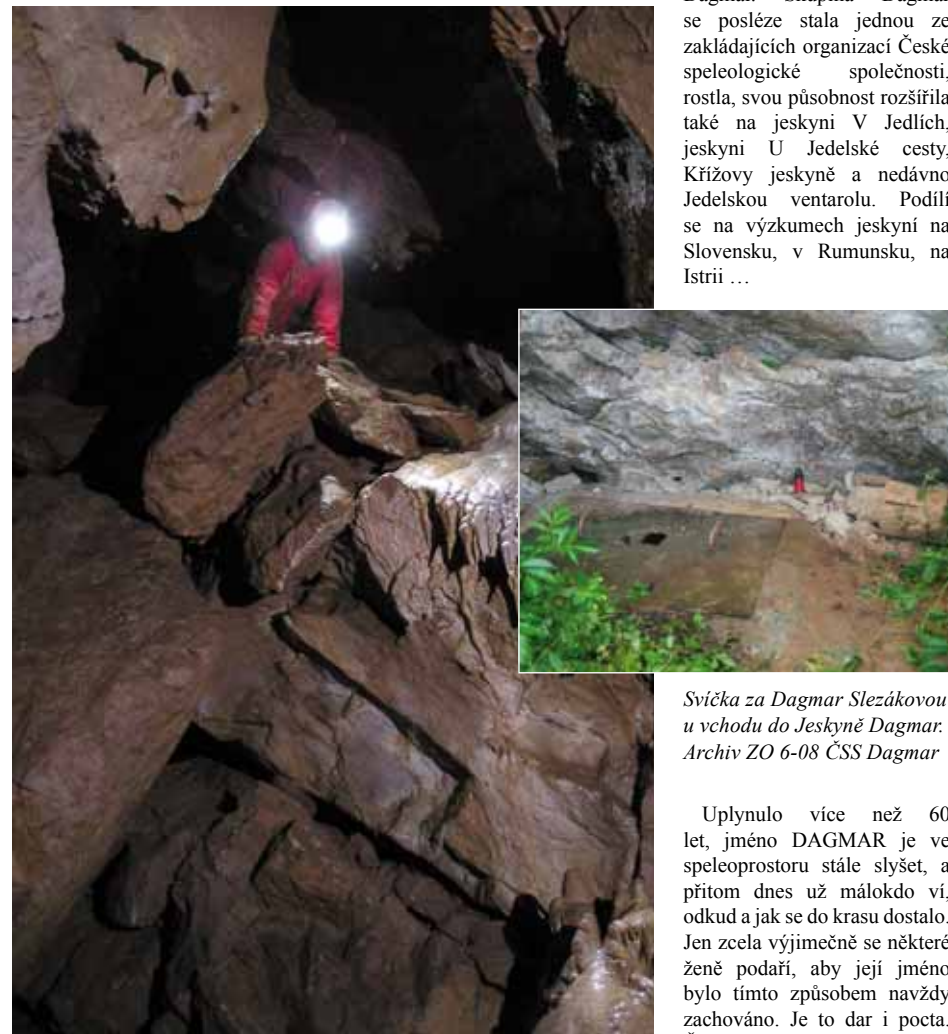
Opustila nás Dagmar Slezáková

Text publikován se svolením ZO ČSS 6-08 Dagmar

Dne 31. 7. 2020 zemřela Dagmar Slezáková, manželka Ladislava Slezáka, jednoho z objevitelů jeskyně Dagmar. V roce 1959 se jednalo o poměrně významný objev, protože vodní hladina v Propasti II dávala tehdejší průzkumníkům velkou naději na odhalení podzemního toku Punkvy. Zpočátku byla jeskyně nazývána jen jako jedna z jeskyní „V Jedlích“, až po prvotních průzkumech byla pojmenována po manželce L. Slezáka jeskyní Dagmar.

Pod vedením Huga Havla poté vznikla stejnojmenná speleologická skupina zaměřená na průzkum jeskyně Dagmar. Skupina Dagmar se posléze stala jednou ze zakládajících organizací České speleologické společnosti, rostla, svou působnost rozšířila také na jeskyni V Jedlích, jeskyni U Jedelské cesty, Křížovy jeskyně a nedávno Jedelskou ventarolu. Podílí se na výzkumech jeskyní na Slovensku, v Rumunsku, na Istrii ...

*Svíčka za Dagmar Slezákovou
u vchodu do Jeskyně Dagmar.
Archiv ZO 6-08 ČSS Dagmar*

Uplynulo více než 60 let, jméno DAGMAR je ve speleoprostoru stále slyšet, a přitom dnes už málokdo ví, odkud a jak se do krasu dostalo. Jen zcela výjimečně se některé ženě podaří, aby její jméno bylo tímto způsobem navždy zachováno. Je to dar i pocta. Čest její památce.

Jeskyně Dagmar, Dóm konce. Archiv ZO 6-08 ČSS Dagmar

Jiří Kovanda a Vojen Ložek – odešli spolu

Jaroslav Hromas

*Oba byli žáci Jaroslava Petrboha,
oba byli malakozoologové,
oba vyrůstali v Českém krasu,
oba zemřeli v srpnu 2020,
oba měli pohřeb ve stejný den.
Byla tohle náhoda?*

Vojen Ložek a Jiří Kovanda (vpravo), po delší době strávené v terénu, 1960. Rodinný archiv J. Kovandy.

Prý se poprvé potkali na zastávce v Srbsku roku 1950. Jednomu bylo patnáct, druhému pětadvacet. Jirka tehdy chodil s maminkou pomáhat „Dědu“ Petrbokevi na jeho výkopech. Maminka dohlížela, aby se Jirkovi nic nestalo a starala se o proviant. V humorných historkách tehdejších „rodokrasů“, psaných na téma úsměvných válek o jeskynní objevy mezi Peprdokem (alias Petrstehnem) a Krasovou sekci, vystupují Kovandovi jako Klofandovi (alias Zobandovi), karlístejnská rodina „věrných dědových fuchsů“. Za Krasovou sekci v nich bojuje její předseda, „udatný rek Vojen Loužek“. Ještě dnes se to krásně čte!

Jirka byl první, kdo po objevu Koněpruských jeskyní protáhl plazivkami z Hlavního domu lebku srstnatého nosorožce Petrbokevi „k nohám“. Z Jirky se stal poctivý dělník vědy. Tak jako svému učiteli byl věrný i Ústřednímu ústavu geologickému (dnes ČGS). Stal se největším znalcem kvartérních vápenců (popsal 600 lokalit), podílel se na tvorbě 28 listů geologických map, publikoval množství článků. Obětavě sestavoval bezbřehou bibliografii přítele Vojena a dokumentoval i dění v odborných kruzích. Na setkávání v Barrande klubu chodil zásadně s foťákem a portrétoval. Na moji námitku: „*Jirko, už jsi mne fotil tolikrát*“, jen poznamenal: „*To by ses divil, jak těžko se shání fotky na nekrology!*“ Jestlipak si také udělal selfčko?

O geniálním Vojenovi bylo napsáno už všechno. Na stránkách této ročenky naposledy v roce 2015 k jeho devadesátinám. Tento poslední žijící polyhistor po sobě zanechal neskutečně množství článků, řadu zcela zásadních knih o přírodě a jejím vývoji v průběhu kvartéru včetně moudrých prognóz, a ještě více vděčných posluchačů. Nenajdete druhého, kdo by své aktuální poznatky z přírody tak bezprostředně předával dál. Dříve, než o nich napsal, svá poznání „mysteria“ odvyprávěl. Vždy po návratu z terénu obešel okruh svých odborných přátel a ještě čerstvá je předával dál. Přímou při výkladu je analyzoval, hodnotil, srovnával, kalkuloval... Vojen přednášel všem a stále, do svého výkladu se tak ponořil, že nevím, zda vůbec někdo poslouchá. Spalo nás kdysi pár v jakési společné noclehárně, leželi, usínali a Vojen do tmy přednášel. Ráno jsme se probouzeli, a Vojen přednášel. Však se mnozí ptávali, zda vůbec Vojen někdy spí a kdy píše své práce, když je stále v terénu nebo přednáší.

V roce 2015, kdy Vojen slavil devadesátiny, bylo ve skříní Jirky Kovandy 1338 Vojenových publikací. V roce 2020 požádal již nemocný Jirka svoji vnučku žijící v Londýně o vypátrání čtyř chybějících prací. Poslední z nich sehnala Jirkovi týden před jeho smrtí. Po sedmdesáti letech se uzavřela bibliografie Vojena Ložka díky jeho příteli Jiřímu Kovandovi. Po sedmdesáti letech od prvního setkání také pohasly jejich životy a pro naši vědu skončila jedna velká éra kvartérního výzkumu.

*RNDr. Vojen Ložek, DrSc. (*26. 7. 1925 Praha – †15. 8. 2020 Praha)*

*doc. RNDr. Jiří Kovanda, CSc. (*28. 1. 1935 Praha – †12. 8. 2020 Praha)*

*Vojen Ložek a Jiří Kovanda (vpravo) na Kodě, 2008.
Foto: L. Juříčková*

Vladimír Fery Pípal, 1946-2020

Ludmila Vítová

Velmi těžko se hledají slova k vyjádření toho, co Fernandel – Fery byl pro lidi okolo sebe a jak hluboká stopa po něm zůstala. Neumím ani určit, zda byl lezoucí jeskyňář nebo jeskyňářící horolezec, jeho odkaz oběma směry byl tak obrovský, že by vydal na dva životy.

Jen velmi zkráceně – o svých cestách na skalách sám mluvil při přípravě knihy Sbohem, sedmikrásky. A mluvil velmi, velmi skromně. Jeho nových cest bylo nepočítaně, myslím, že i on sám věděl jen přibližné číslo. Byl i spoluautorem horolezeckého průvodce. Stejně tak bylo mnoho lidí, se kterými se u lezení potkal a hodně jich i učil. Slovo učil u Feryho znamenalo, že s nimi a pro ně byl. Po letech vzpomínal na Mauglíčka (Jiří Beneš), co spolu probírali před jeho poslední cestou na Kavkaz, rozpaky, cena za účast v reprezentaci a nakonec i jeho názor v porovnání s Mauglím. Mluvil o tom tak, že člověk, který znal jeho způsob vyjadřování, v tom i po letech vycítil velký smutek.

Fery byl lezec od Pánaboha, pozorovat jeho pohyb na skále byl zážitek. Na zemi působil velmi nenápadně, ne velký, ale s obrovskou fyzickou kondicí a darem ducha. Sám uvedl, že v roce 1961 přišel na Holštejn, který byl pro lezení pole neorané. Je třeba si uvědomit, že byl patnáctiletý kluk, ale v tomto věku začínala většina lidí jeho generace. Nevím, jak to dokázal, ale byl všude. Jako horolezec nebyl nikde registrován, ale všude vítán.

Podobně to bylo i v jeskyních, kde ale byl členem Speleologické skupiny pro výzkum Plániv – u Plániváků je uváděn i mezi zakládajícími členy skupiny (1959). Málo se ví, že byl u mnoha důležitých objevů – roku 1963 na Barazdalši, 1964 jeskyně 13C, 1966 Holštejnská, 1969 Amatérská jeskyně. Objev jeskyně 13C je v Plánivské kronice krásně popsán a vymalován – co se stalo, když Fernandel nahlédl do jednoho z komínků. A dál až na Bílou vodu. Podobně to bylo i při objevu Holštejnské jeskyně, zase se Fery nudil a nakukoval. Později byl žádán o spolupráci při lezení komínů na Býčí skále, Rudickém propadání a Nové Amatérské jeskyni.

Ještě dlouho byla radost vidět ho na skále. Později, při vzpomínkovém bilancování objevu Amaterky, záchranné akce 1970 a jiného, se ukázal jeho rozsah vědomostí a schopnost ukázat na souvislosti.

O tom, jaký byl kamarád a přítel, by se dalo psát hodně dlouho, vesele i smutně. A nejsmutnější bylo, že když na podzim 2020 bojoval svůj poslední boj, nikdo jsme mu nemohli pomoci. Poděkováním může být jen vzpomínka a další zapálená svíčka u desky za jeskyni 13C.

Fery Pípal v mládí. Archiv rodiny.

Doc. RNDr. Jaroslav Kadlec, Dr. (26. 4. 1961 – 8. 11. 2020)

Ondřej Jäger

V neděli 8. listopadu 2020 nás nečekaně a velmi předčasně opustil kamarád, jeskyňář a hlavně výborný člověk Doc. RNDr. Jaroslav Kadlec, Dr. S Jardou jsem prožil významnou část svého života, a proto si dovoluji připojit krátkou vzpomínku.

Jarda Kadlec byl jedním z nejbáječnějších lidí, které jsem ve svém životě poznal. Svou opravdovostí, čestností a stáním si za svým slovem by mohl s úspěchem soupeřit i s Mirkem Dušínem. Tak ho zná ale asi spousta z těch, kteří se s ním potkali.

S Jardou jsem se seznámil na internátním pokoji na Svaté hoře v Příbrami. Bylo to den před zahájením školního roku 1976 a oba jsme nastupovali svá studia geologie na průmyslovce v Příbrami. Po celé čtyři následující roky jsme spolu seděli v jedné lavici a prožívali všechny trable a slasti studentského života daleko od domova. Také zde začal i náš vskutku jeskyňářský život. Vždyť na škole mezi našimi mazáky bylo několik kluků, co jezdili o víkendech do Koněpruských jeskyní a jejich okolí. V Příbrami také žila známá jeskyňářská dvojka Bufalo s Kalíškem a poprvé jsme zaslechli jméno Saša Komaško. Není tedy divu, že naše první „odborná“ práce byla Tektonická studie jeskyní na Zlatém koni u Koněprus.

To jsme ale již byli po matuře a novopečenými členy ZO 1-05 Geospeleos České speleologické společnosti. Ve stejné základní organizaci se stal Jarďa v roce 1989 předsedou a byl jím po celý zbytek života. Jarďa byl od začátku klubovou činností nadšen. Vybavuji si, jak po naší první výroce v hostinci U Hulanů v roce 1980 byl unesen diapozitivy, které promítal Standa Kácha z jejich zimního přechodu Roháčů. Se zářícíma očima mně tehdy říkal: „*To jsem si přál vždycky dělat*“. A tak začala Jarďova jeskyňářská kariéra.

Přes akce v Českém a Moravském krasu postupoval na Slovensko, kde byl součástí týmu prozkoumávajícího a dokumentujícího tehdy čerstvě objevenou jeskyni Mrtvých netopýřů v Nízkých Tatrách. Postupně přicházelo na řadu i zahraničí a zpočátku hlavně krasové oblasti v Rumunsku a Slovinsku. V roce 1984 se Jarďa poprvé podíval i do kapitalistické ciziny. Na pozvání speleologické skupiny CAI z Avellina v Itálii se zúčastnil i sestupu do propastovitě jeskyně Antro del Corchia, která svou hloubkou 1 210 m byla tehdy asi desátou nejhlubší jeskyní na světě. Následovala řada speleologických výprav po celé Evropě, která vyvrcholila sedmítýdenní expedicí do jeskyní v Turecku v roce 1989.

Po ukončení studia geologie na Přírodovědecké fakultě Karlovy university se Jarďa začal naplno věnovat vědecké činnosti, do které dokázal vždy zapojit jeskyně, které měl tak rád. Věnoval se hlavně jeskynním sedimentům, a jejich výzkum zaměřil i na datování s použitím paleomagnetických měření. Postgraduální doktorandské studium ho přivedlo i do Moravského krasu, kde významně přispěl k poznání geneze jeho střední části. Krasové badatelství jej zavedlo do jeskyní v Sýrii, na Sibiři i na americký kontinent. Vědeckou činnost rozvinul hlavně v paleomagnetickém oddělení Geologického ústavu Akademie věd České republiky, ze kterého v roce 2014 přešel do Geofyzikálního ústavu AV ČR. Jeho lektorská činnost na Přírodovědecké fakultě Univerzity Karlovy nakonec vyvrcholila habilitační prací a získáním docentury. Jarďovy vědecké úspěchy, zahraniční odborné stáže a pobyty včetně seznamu vydaných prací nejsou cílem tohoto vzpomínání, ani bych nebyl schopen je fundovaně prezentovat. Jen silně cítím, že nás opustil vzácný člověk, kamarád, který nikdy neměl mobil, a se kterým jsme si říkali Starý Chřestýši. Bude mi chybět.

Jarďa Kadlec před Štěfánikovou chatou v Nízkých Tatrách. Foto: Karel Žák

Vzpomínka na Mirka Kubeše (*28. 4. 1940 – † 26. 12. 2020)

Jiří (Robert) Otava

Miroslav Kubeš byl nepřehlédnutelnou postavou jihomoravské a vlastně celé české jeskyňářské komunity druhé poloviny dvacátého století a samozřejmě i současné doby. Dovolte mně, abych ze svého pohledu zavzpomínal na Mirka, se kterým jsme se znali již od poloviny šedesátých let minulého století. Křtinské údolí a hlavně jeskyně Jestřábka byly místy, kde jsme se téměř každý víkend setkávali a pod vedením Kubešů, otce i syna, se pokoušeli klasickou metodou, tedy kopáním, o nové objevy. Již tehdy na mne zapůsobil Mirek, byť byl téměř o půl generace starší, jako usměvavý a přátelský kolega, vždy ochoten pomoci radou i činem. Jeskyňářská skupina, jak tehdy bylo zvykem, měla krkolomný název: „Jeskyňářská skupina při Závodním klubu Revolučního odborového hnutí První brněnské, závodu Gustava Klimenta“, neboli ZK ROH 1. BZGK. Pro nás chudé studenty tehdy bylo velkou událostí „vyfasovat“ karbidku, helmu a další pomůcky a stát se organizovanými jeskyňáři.

Po pár letech se naše cesty dočasně rozešly, já jsem se posunul na sever, Mirek zůstal věrný Křtinskému údolí, stal se předsedou nově založené skupiny při Teplárně Brno, kde dlouhé desítky let pracoval. Vidali jsme se již spíše při oficiálních příležitostech, jako např. založení České speleologické společnosti v roce 1978, kde se Mirek stal členem předsednictva a předsedou Jihomoravského krajského výboru.

Slavnostní křest knihy *Moravský kras – Průvodce Josefůvským a Křtinským údolím, jehož je Mirek (první zleva) spoluautorem*. Nádvoří zámku Blansko, 30. března 2019. Foto: Tomáš Přichystal

probírat. Mirek, navzdory snižující se pohyblivosti, organizoval jako zamlada a dával lidem dohromady. Vydátne pomáhal studentům i diplomantům, kdykoliv jejich práce souvisela s údolím Křtinského potoka, angažoval badatele různých specializací, aby rozšířili poznatky o této nádherné části Moravského krasu. V areálu Výpustku zorganizoval při příležitosti kulatého výročí založení skupiny až dojemné setkání jeskyňářů, kteří ve Křtinském údolí začínali. Mnozí z nich se neviděli desítky let. Významně přispěl do pracně vznikající obsáhlé monografie o Křtinském údolí a dočkal se i slavnostního křtu tohoto díla.

COVID-19 o vánočních svátcích nemilosrdně ukončil bohatě naplněný život skvělého člověka a zapáleného jeskyňáře. Čest jeho památce!

Ustavující sjezd České speleologické společnosti v roce 1978, Mirek Kubeš první zprava. Foto: Jiří Otava

Akce kolem Hranické propasti pokračují pomalu

Barbora Šimečková

Po slibně rozběhnutém kácení suchých stromů okolo jícnu Hranické propasti se úderem roku 2020 spikly proti dalšímu postupu snad všechny živly. Sedm zbylých silných stromů u vyhlídkové plošiny mělo být skáceno pomocí jeřábu po Novém roce, až zamrzne zem. Zima však byla nadprůměrně teplá, prakticky nemrzlo a těžký autojeřáb by na polní cestě zapadl.

Začátkem března přišla tragická zpráva – při potápění na Srí Lance zahynul majitel dodavatelské firmy Arbotyl Ing. Tomáš Tyl. Do toho udeřil koronavirus. Po dohodě s Lesy ČR byl termín dokončení posunut na 31. 12. 2020, AOPK ČR vydala na kácení novou výjimku z ochranných podmínek NPR a do konce roku se to nějak podařilo.

28. července se republikou prohnala extrémní bouřka, největší škody napáchala mezi Přerovem a Hranicemi. Stezky rezervací byly neprůchodné, některé padlé stromy zůstaly viset v korunách těch vedle stojících. Pan revírník LČR Aleš Tomáš se svými lidmi obětavě prořezal chodníky pro turisty a likvidací nebezpečných „viselců“ byla pověřena fa Arbotyl.

V listopadu spadl do Propastí další strom, buk o průměru kmene asi 1 m (jen o něco slabší než ten z roku 2017). Vyvrátil se samovolně opět ze sz. hrany ohlubně poblíž informační cedule a skončil v Jezírku. Kořeny se opřel o stěnu Severozápadního kanálu v hloubce asi 9 m, koruna na hladině směřuje k potápěčské plošině. Zatím ho není nutno stabilizovat, což se však může rychle změnit, rozhodně to pro bezpečnost potápěčů není nic dobrého. A opakuje se navlas stejná situace jako posledně, AOPK ČR se tváří, že se jí to netýká, krizové štáby na všech úrovních řeší pouze covid, jediní potápěči se snaží zase sehnat finanční prostředky na vytažení, které by proběhlo zřejmě opět pomocí autojeřábu.

Hnilobou napadené stromy ohrožují pádem nejen jícen Propasti, ale i návštěvní chodník okolo něj. Následky bouřky z 28. 7. 2020. Foto: Jiří Šafář

Potápěčský průzkum Hranické propasti stále pokračuje. Na snímku Michal Guba, který se po proplavání Severozápadního kanálu, Zubatice a Rotundy mokré právě vynáří v suché části zvané Rotunda suchá. Foto: David Čani

Kolem ohlubně nadále zůstávají další stromy napadené hnilobou či suché, hrozící samovolným pádem nejen do Propasti, ale i na přilehlé stezky. Od vypracování znaleckého posudku Ing. B. Kouteckého uplynuly tři roky a degradace stromů pochopitelně pokračuje. Zatím také nebyla realizována opatření k zachování stability a bezpečnosti ohlubně Propasti podle posudku doc. M. Geršla (2018), který upozorňuje zejména na potřebné odklonění srážkových vod přitékajících z polí a zajištění vhodného vegetačního porostu, který zmírní erozi ve strmých skalních stěnách propasti. A to odhlížím od faktu, že tyto posudky si u obou pánů objednali a zaplatili potápěči České speleologické společnosti, nikoli AOPK ČR coby správce rezervace, jak by bylo namístě.

Malou náplastí se stala informace v tisku z června 2020, že část budovy nádraží v Teplicích nad Bečvou je už v majetku města Hranic. Město ji odkoupilo od správy železnic a hodlá ji zrekonstruovat na informační centrum. Objekt je památkově chráněný a rekonstrukce bude probíhat pod dohledem státní památkové péče.

Další potřebné projekty okolo Propasti zmrazila nejen aktuální pandemie, ale bohužel i pasivita AOPK ČR, která trvá už dlouhá léta. Nebyla zahájena příprava pracovního schodiště po svahu Propasti, bezpečnějšího oplocení jícnu ani vyhlídkové plošiny na okraji lesa. Nikdo neřeší způsob úpravy a lesního hospodaření na strmých okrajích Propasti, svedení přívalových vod z pole, stabilizaci nejnarušnější sz. hrany ohlubně, nepokouší se o prosazení 50metrového zatravněného pásu podél okraje lesa.

Na sklonku roku AOPK ČR vyšťourala aspoň pár korun na opravu šindelových stříšek označníků a informačních panelů, propadlého mostku, vykácení křovin bránících výhledu ze skalisek u Janka a na Svrčově a přivaření kusu upadlého zábradlí u Propasti, což zodpovědně zajistili naši osvědčení spolupracující hoši ze Skaličky. Je to však hodně slabá bilance vzhledem k tomu, co všechno toto území dlouhodobě potřebuje a jak hojně je navštěvováno. Nepřestáváme doufat, že se snad jednou dočkáme koncepčního přístupu k jeho managementu.

K 1. 1. 2021 se navíc mění struktura státního podniku Lesy ČR a územní kompetence jednotlivých lesních správ. NPR Hůrka u Hranic tak bude nově spravovat LS Rožnov pod Radhoštěm.

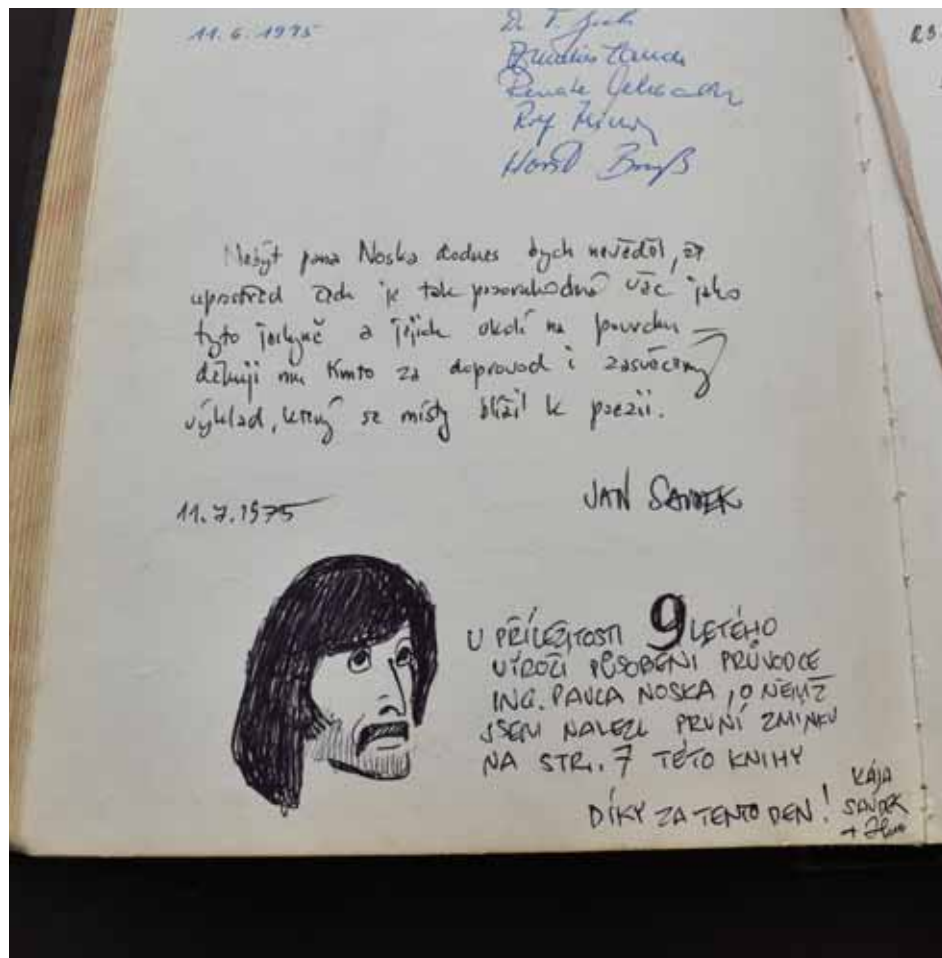
Zápis v pamětní knize Koněpruských jeskyní

Barbora Šimečková

Při vyklízení budov před blížícími se bagry se často najdou úplně skvosty. Takovým nečekaným nálezem se stal i zápis bratří Saudků v pamětní knize Koněpruských jeskyní z roku 1975. Kolektiv Správy Koněpruských jeskyní si tuto událost nenechal pro sebe a podělil se o ni s našimi čtenáři.

Zápis je vyveden nápaditě graficky, jak ostatně vyplývá z oborů, v nichž oba umělci prosluli. Malíř a komiksový kreslíř Kája Saudek zemřel v roce 2015 ve věku 80 let, jeho bratr (dvojče) Jan je proslulým fotografem. Portrétovanou osobou je také již slovnutný jeskyňář Pavel Nosek, který kromě provázení v Koněpruských jeskyních a speleologických bádání nejen v Českém krasu vykonával dlouhá léta také funkci hospodáře České speleologické společnosti.

Děkujeme Áji Komaškové za zaslání příspěvku a chválíme koněprusáky za pečlivé prohlížení předmětů transportovaných do provozního provizoria!

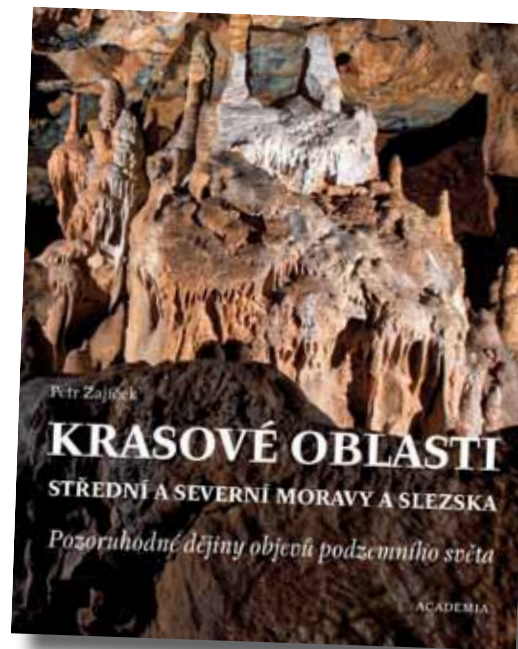
Bratři Saudkové zveřejnění v koněpruské pamětní knize. Foto: Vladimír Svoboda, SJ ČR

Nová kniha Petra Zajíčka: Krasové oblasti střední a severní Moravy a Slezska

Martin Koudelka

Nejhlubší vodou zatopená propast na světě, výjimečný hydrotermální kras a minerál aragonit. Největší zimoviště netopýrů a vrápenců v České republice. Nejdelší jeskyně u nás vytvořené v krystalických vápencích, nejstarší letopočty v jeskynních prostorách na našem území, a také jeskyně s nejstarším a zároveň nejsevernějším doloženým výskytem populace Homo sapiens ve střední Evropě. To vše jsou perly ukryté v lastuře pojmu krasové oblasti střední a severní Moravy a Slezska. Toto autorem popisované území se nacházelo vždy tak trochu ve stínu slávy a věhlasu nepřiliš vzdáleného Moravského krasu. Možná proto, že dlouho nemělo svého „písmáka“, který by množstvím informací historických i zcela nových dokázal zpracovat a v přehledné formě podat čtenářům. Vždyť posledním shrnujícím dílem o této oblasti byl „Kras severomoravský“ od Vladimíra Panoše z roku 1955!

Po takto dlouhé době se ujal tohoto velmi obtížného úkolu

Petr Zajíček, odborný pracovník Správy jeskyní ČR, výborný fotograf a známý autor úspěšných knih s tematikou jeskyní a krasu. Kniha se v úvodu zabývá vymezením karsologických celků oblastí a geologickou historií vzniku a vývoje (nejen) krasových hornin a procesu krasování. Poté postupně detailně popisuje jednotlivé karsologické celky v jasně daném uspořádání – vznik a vývoj přírodních útvarů, paleontologické a archeologické nálezy, archivní záznamy a historické zmínky z oblastí, chronologicky uspořádané popisy objevování známých podzemních prostor, práce na zpřístupňování jeskyní pro veřejnost a krátká prohlídka po trase zpřístupněných jeskyní. Kniha je doplněna slovníkem krasové terminologie a velmi bohatou bibliografií rozdělenou systematicky podle jednotlivých popisovaných oblastí. Nechybí jmenný a místopisný rejstřík.

Kniha je psána čtivou formou, která jistě potěší všechny čtenáře - více či méně problematiky a regionu znalé. Text je doplněn množstvím fotografií, převážně vlastních autorových, a ukazuje tak i krásy pod zemí, které běžný návštěvník pravděpodobně nikdy neuvidí. Je doplněna množstvím cenných historických materiálů, z nichž některé byly objeveny v archívech teprve v nedávné době. Nejdůležitější historické materiály přímo v textu cituje, což

Obálka knihy Petra Zajíčka. Archiv SJ ČR

dodává textu jazykové malebnosti. Zdůrazňuje výjimečnost jednotlivých lokalit a nezapomíná ani na malé krasové ostrůvky, které mají nebo mohou mít význam pro další generace badatelů různých oborů. Knihu lze číst postupně jako celek i jednotlivě po částech. K úplné dokonalosti hodnoceného díla by možná přispělo krátké resumé v anglickém jazyce, lépe zvolené formáty některých fotek, důslednější textová a jazyková korektura, zdůraznění významu ochrany živé a neživé přírody. I přes tyto drobné nedostatky by kniha určitě neměla chybět v příruční knihovničce každého, komu pojem kras, jeskyně a vůbec příroda něco říká. Vřele doporučuji!

ZAJÍČEK, Petr. Krasové oblasti střední a severní Moravy a Slezska: pozoruhodné dějiny objevů podzemního světa. Vydání první. Praha: Academia, 2020. 246 stran. ISBN 978-80-200-3057-3.

Ekologická havárie na řece Bečvě

Barbora Šimečková

Krásná slunečná neděle 20. září 2020. V brzkém odpoledni na internetu vyskakují první zprávy o neznámé látce, která teče Bečvou, ryby hromadně ležají a vyskakují na břeh ve snaze uniknout ze smrtelného roztoku. Pohroma prý začíná někde pod Valašským Meziříčím mezi lávkou ve Lhotce a Choryňským mostem. Sjíždí se tam údajně celý Integrovaný záchranný systém, hasiči, policie, hygiena, Česká inspekce životního prostředí, vodohospodáři, Povodí Moravy, starostové, rybáři. Řadový občan je tedy klidný, tolik odborníků na místě a s dnešními možnostmi jistě bude vědět, co dělat. Určitě jsou pro podobné situace zpracovány havarijní plány, krizové postupy přece běžně trénujeme i v našich jeskyních.

V pondělí ráno se rozjede informační smršť doprovázející podobné mimořádné události, povodně apod. Přicházejí zprávy z odborů životního prostředí a z krajského úřadu, chemikálie je zatím neznámá a její zdroj také. Voláme si s hasiči, policií, lázněmi, vodaři. Apokalyptický výjev postupuje přímo před našima očima přes Hranice až do Lipníka. Bečvou se brodí skupiny chlapů, rybáři, skauti, hasiči profesionálové i „dobráci“, dobrovolníci. Do kafilérie v Mankovicích směřují první kontejnery mrtvých ryb.

V úterý 22. 9. se stále neví, co vyteklo, komu a kde. Mrtvé ryby lemuji mělčiny jako bílé pruhy sněhu na jaře podél lesa. Chlapi jsou pořád ve vodě, brečí a rukama přehazují mrtvé matečné a trofejní ryby, jaké v životě neulovili ani neviděli. Ryby už hynou až v Přerově. Hygiena odebírá vzorky z lázeňských studní a pramenů kyselky.

Takový otřesný pohled se naskytl z teplického mostu ráno 22. září 2020. Foto: Barbora Šimečková, SJ ČR

Ve středu ráno cestou na hasičárnu do Přerova podrobují výslechu velitele hranických hasičů. Zapřísahá se, že nic neví. Jejich laboratoř prý ještě nemá rozborů hotové a ani jim nesmí nic říct. Přidává osobní zkušenosti kolegů z nedělního zásahu na místě, zběhly jim ruce a lepily dlaně, nad vodou byl cítit chlór. Vodáci sjíždějící tou dobou řeku si stěžovali na zdravotní problémy a u hasičů marně zjišťovali informace. Prosím okresního velitele, aby mi mezi čtyřma očima řekl pravdu. Ale ani on nic neví, čtvrtý den po havárii. To už je divné. Až odpoledne proskočí zpráva, že chemikálií má být kyanid. Nikdo nechápe. Cyankáli voní po mandlích a ne po chloru. Každá jeho minilahvička se v laboratořích přísně eviduje a protokolárně předává. Smrtící účinky pár kapek známe třeba z druhoválečných filmů. Tohle fakt teče kolem nás? V hektolitrech schopných vytrávit celou řeku??

Ve čtvrtek 24. 9. se zákonitě zvedá panika. Obyvatelé se bojí kontaminace pitné vody. Obce vydávají varování, aby lidé nevstupovali do řeky a nepouštěli do ní psy (4 dny po odtoku chemikálie). Vodárna odstavuje zdroj pro oblast Záhoří, který čerpá vodu z Bečvy přes pobřežní šterky u obce Ústí. Kolegyně Zdenička doma v Soběchlebských chodí s kýblem k cisterně, nás v Hranicích naštěstí zásobuje přivaděč z Kružberka. Množí se obavy o teplickou

kyselku, Milan Geršl vydává tiskovou zprávu, že jí díky hlubokému oběhu přímé ohrožení nehrozí. Rozesíláme ji na okolní instituce a uklidňujeme volající.

Média o havárii obšírně informují. Údaje o množství uhynulých ryb se zastavují na 40 tunách, délka mrtvého úseku řeky na 40 km. Reportéři tipují možné zdroje, zveřejňují rozhovory s příjmy účastníky, zejména rybáři, prodírají se křovisky k břehovým výpustím, zjišťují skutečnosti v okolních fabrikách. Prostor dostávají komentáře odborníků, přírodovědců, chemiků. Politici se začínají předhánět v podávání trestních oznámení na neznámého pachatele a stranických pŕůtkách.

V pátek 25. 9. vyšetřování případu přebírá kriminální policie. Ta z podstaty své práce mnoho sdělit nemůže. Neuvěřitelný informační guláš však v následujících týdnech roztočí státní instituce, odpovědní úředníci a média. Je stále těžší rozlišovat. Nepřesnosti, mlčení, rozpory, přehazování odpovědnosti, tvrzení neodpovídající popisu přímých účastníků. Vyskakují teorie o viníkovi, v podezření je DEZA patřící do holdingu Agrofert nebo areál Tesly Rožnov.

Až devátý den po havárii přijíždí ministr životního prostředí. Situaci už však uklidnit nelze. Je stále zřetelnější, že pro tuto událost neexistuje havarijní plán, není zřejmé, kdo velí, kdo má co zajistit, jaké má kdo kompetence. Občany šokuje, že „odpovědné“ orgány nemají přehled, s jakými chemickými látkami ten který provoz pracuje, v jakém množství, jak jsou zabezpečeny. Neexistuje přehled výpustí ústicích do řeky – jejich mapa, kdo je na ně napojen, co do nich vypouští – ve 21. století! Novináři vyšťárají, že v den havárie došlo v DEZE k „provozní události“ s unikem fenolu, kterou ale zatajili.

Policie jmenuje soudního znalce, který slibuje dodat znalecký posudek k určení viníka do konce roku, pak do konce února, teď snad do konce června... O co zarputileji mlčí instituce, které mají informovat, o to řečnější je znalec, který by měl v zájmu objektivitu mlčet. Dozvídáme se, že on už viníka zná, že to určitě DEZA není, ale musí ještě zpracovat důkazy, a máme tu covid, a on je ta ohrožená skupina... Zoufalá neprofesionalita, kam oko pohlédne.

Některá tvrzení zavánějí až záměrným odváděním pozornosti. Mladý rožnovský pracovník psychicky neunes nepodložený informační tlak proti jeho firmě a bere si život. V říjnu, listopadu a prosinci do Bečvy třikrát znovu unikají chemikálie, naštěstí ne s tak drastickým dopadem, na hladině se tvoří pěna.

A instituce dál mlží, občas se někde v médiích obhajují, pochybení nikdo nepřipouští. ČIŽP odmítá kritiku, záhada zmizení klíčových vzorků odebraných rybáři zůstává nevysvětlena. Opoziční poslanci žádají ustavení sněmovní vyšetřovací komise, zabráni tomu obstrukce.

Ale lidé nejsou hloupí a nezapomínají. Už přes 20 tisíc jich podepsalo petici *Spravedlnost pro Bečvu* za zvýšení kontroly chemických látek, zlepšení krizového řízení a náhradu ekologické újmy. Každého 20. v měsíci se na náměstí ve Valašském Meziříčí nebo poblíž Bečvy koná vzpomínková manifestace. Jednotlivci i instituce finančně přispívají na transparentní účet, z něhož bude financováno postupné zarybnění řeky. Na březích často svítí zapálené svíčky.

Paní senátorka Jitka Seitlová sestavuje nezávislou expertní komisi. Její zjištění potvrzují špatné krizové řízení a nefungující varovný systém, dublující se kompetence vodoprávních úřadů a ČIŽP, neopodstatněné informační embargo, chybějící veřejný registr havárií. V současných právních předpisech nacházejí 14 zásadních nedostatků, které je třeba napravit. Výzkumný ústav vodohospodářský hodlá do června 2021 pod místy potenciálního znečištění ve Lhotce nainstalovat přístroj kontinuálně sledující složení vody, v současnosti jediný v ČR, zřejmě však pouze na jeden rok?

V době uzávěrky ročenky (březen 2021) uplynulo od havárie půl roku. Stále nevíme, zda opravdu v Bečvě tekla kyanid nebo jiná chemikálie, odkud, proč a kdo za to zodpovídá. Situace se bohužel může kdykoli opakovat, a to nejen na Bečvě. Nespokojenost s postupem institucí se šíří celou republikou, na mostech přes řeky a potoky se objevují cedulky „JE SUIS BEČVA“ (Já jsem Bečva).

Nádherný úsek Bečvy u obce Osek samovolně renaturovaný povodní z roku 1997. I jím prošla smrtící vlna kyanidu až do Přerova. Foto: Barbora Šimečková, SJ ČR

Tak trochu jiná publikace o Moravském krasu a okolí

Vratislav Ouhrabka

V roce 2020 vydala Masarykova univerzita Brno netradiční regionální atlas. Atlas pro terénní výuku a outdoorové aktivity Ivana Baláka a kolektivu je zájemcům k dispozici nejenom v klasické tištěné podobě, ale na webu Masarykovy univerzity i v online verzi, případně ke stažení jako soubor PDF.

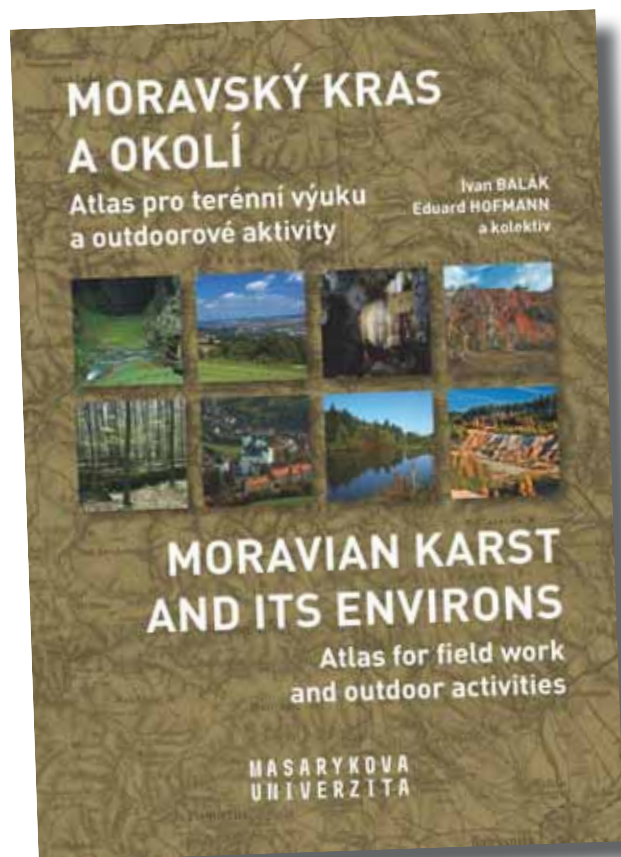
Obsah a zpracování atlasu vychází z potřeb pedagogické fakulty Masarykovy univerzity především pro výuku budoucích učitelů. Publikace i její online verze je určitě vhodná k prohloubení znalostí o tomto regionu pro studenty středních škol, pracovníky informačních středisek a další zájemce. Turisté ji mohou využít k plánování výletů. Výhodou může být, že všechny texty a vysvětlivky jsou kromě češtiny uvedeny i v anglickém překladu.

Atlas se skládá ze dvou částí. První tvoří tematické mapy v měřítkách 1 : 160 000 a 1 : 400 000 doplněné textovými informacemi s řadou charakteristických fotografií. Tato část zobrazuje na jednotlivých dvoulistech informace o zájmovém území. Jde o celkový přehled zvoleného území a popis jeho základních přírodních a kulturních charakteristik (administrativní členění, mikroregiony, geologie a geomorfologie, půda, kras,

voda, klima, vegetace a krajinný pokryv, ochrana přírody, kulturní památky a další). Tematické mapy zároveň zobrazují mřížku listokladu podrobných map. To umožňuje poměrně jednoduché vyhledávání a propojení informací obou částí atlasu.

Druhou část tvoří 56 listů topografických map v měřítku 1 : 20 000. Mapy jsou doplněny výraznými symboly jednotlivých přírodních a kulturních zajímavostí, značenými turistickými cestami a cyklotrasami. Součástí publikace jsou i dvě pravítka pro snadné měření vzdáleností, zeměpisných souřadnic či azimutů. Podrobný místopisný rejstřík významných lokalit na konci atlasu odkazuje na jejich zobrazení na mapových listech a zároveň uvádí jejich souřadnice WGS 84.

Atlas Moravský kras a okolí se tak vymyká z řady publikací, které v poslední době o této oblasti vyšly. V mapovém zobrazení kombinuje řadu informací z nejrozličnějších zdrojů, které by běžný uživatel obtížně získával a prostorově vyhodnocoval.

Obálka tištěné verze atlasu. Archiv SJ ČR

FOTO ROKU

Fotografie roku 2020

Martin Kubalák

„Fotím dobře, fotím rád!“ Tuhle legendární hlášku jsem si vypůjčil jako parafrázi z filmu Anděl na horách. Dnes bych spíše mohl tvrdit, že jsem fotil dobře a možná trochu více rád. Dříve jsem svědomitě hledal správné místo, čas, světlo, náladu. Vytvářel kompozice a promýšlel, jak bude vypadat správný výřez v políčku a vůbec nespěchal, než jsem zmáčknu spoušť. Ano, fotil jsem na kinofilm i jiné formáty. Nosil jsem objemnou brašnu plnou mých pokladů, připomínající nějaké výzkumné, ale hlavně záhadné přístroje. Nosil jsem těžký dřevěný stativ a myslel na pana Sudka, jak dokázal kouzlit jen s „čočkou“, obyčejnou tmavou krabicí a světlocitlivým papírem. Výjimečnost jeho génia mě nikdy nepřestala fascinovat. Hledání té pravé chvíle na tom pravém místě, její záznam, celý proces, než člověk položil vonící papír zalitý směsí více či méně kontrastních odstínů černých barev. A přesto pan Sudek měl své „obrazy“ jiné, mnohem jiné než všichni ostatní, byl nenapodobitelný a pro všechny nesmírně inspirativní.

Tehdejší náklady na snímek byly citelné. Museli jste si nakonfigurovat techniku, která odpovídala vašim potřebám, a také se vše odvíjelo od hloubky vaší kapsy. Pokud jsme nechtěli dělat jen momentky z dovolených, tak jsme se pro focení museli rozhodnout. Byl to koníček a lidé touto činností se zabývající byli fotografové. Nebylo jich mnoho, ale zato často umělí.

Dostupnost elektronických technologií, jejich prudký vývoj a univerzálnost, vytvořily z fotoaparátu počítač, který umí zaznamenat snímky, video, zvuk, polohu GPS, a vůbec být v kvalitě snímku velmi autonomní. Díváme se letmo a cvakáme jeden moment za druhým, daty zahrnujeme naše počítače, na výběr těch pravých snímků si málokdy uděláme čas a vůbec se k nim sami málo vracíme. Kdo z nás nikdy nepronesl větu: „Mám v počítači tolik fotek, že to už dohromady nikdy nedám“, co?

Občas objevuji. Objevuji v náhodně objevených složkách, které se ukrývají za stupňovitými podsložkami, na místech paměti počítače, kde bych ty mé zapomenuté a vzácné „dvě dě“ vzpomínky vůbec nehledal.

Dnes fotí každý, fotím i já, jako každý. Cvakám jednu za druhou, protože mám fotoaparát v mobilním telefonu, jako každý. Někdy si udělám radost prohlížením starých digitálních fotek, a když mi ty staré soubory, k mému vzteku, odmítá počítač otevřít, tak se vracím a z půdy snáším promítačku diapositivů, se kterou dělám radost nejen sobě, ale i rodině. To, co bylo pro mne běžné, berou dnes mé děti jako dotek z příběhů Julese Verna. Kdo ví, jak dlouho to vydrží, a kdy opět začnou být jen vzpomínky, protože procesory stárnou a čas nenávrtně obrušuje jejich bity.

Děkuji každému, kdo poslal svoji fotografii do této soutěže. Za „Fotografii roku 2020“ jsem vybral snímek, jehož autorem je Josef Vandělík. Charakterizuje nenormálnost posledních dvou let v podobě náhubků a také dialog mezi nebem a podzemím. Otíštěný snímek bude sdělovat o této době ještě za desítky let, ale jeho digitální podoba už bohužel pravděpodobně nebude existovat.

František Krejča v rozhovoru s kardinálem Dominikem Dukou během vyzdvížení relikviáře v klášteře v Milevsku. Foto: Josef Vandělík, SJ ČR

160 let od narození Jana Kniese

Petr Zajíček

Před 160 lety se narodil významný badatel Jan Knies. Proslavil se napsáním několika děl naučné publikace „Vlastivěda moravská“, prováděl archeologické a paleontologické výzkumy v řadě lokalit na Moravě. Nechal postavit na vlastním pozemku ve Sloupě v Moravském krasu malé krasové muzeum. Napsal velké množství článků, separátů a vydal několik populárně naučných publikací.

Jan Knies se narodil 26. listopadu 1860 v Tasově u Velkého Meziříčí. Vystudoval reálné gymnázium v Telči a v roce 1876 nastoupil na učitelský ústav v Brně. Díky svému otci, řídícímu učiteli, který působil v Moravském krasu, hlavně ve Křtinách, mladý Knies lokality v krasové oblasti se zájmem navštěvoval. První jeho kroky vedly do jeskyně Výpustek (též Dračí díry), odkud vynášel kosti pleistocenních zvířat, převážně jeskynních medvěďů. Rozsáhlejší archeologický výzkum učinil v Předšíni jeskyně Býčí skála v roce 1879, tedy 10 let po slavném Wanklově nález z halštatského období. Vykopávky trvaly 12 dnů a během nich byly nalezeny pazourkové nástroje a valoun zdobený rytinami. Poté, co se rodina přestěhovala do Lišné, navštěvoval mladý badatel údolí Řičky, kde se věnoval archeologickému výzkumu jeskyní, především Pekárny, v níž učinil významné nálezy z pravěkého osídlení v období magdalenien.

Kniesovy výzkumy v Moravském krasu byly přerušeny obdobím, kdy byl jmenován provizorním podučitelem v Kunštátu. V badatelské činnosti však nezaháležel a prováděl archeologické vykopávky v širším okolí Kunštátu. V lomech na hlínu pro kunštátskou keramiku nasbíral v křídových vrstvách vzorky fosilií druhohorních rostlin. V roce 1886 se vrátil do Moravského krasu. Prováděl archeologické i paleontologické výzkumy v řadě jeskyní, mj. ve Sloupských jeskyních v chodbě u Řezaného kamene. V Kateřinské jeskyni odkryl kompletní kostry jeskynních medvěďů a roku 1889 nalezl v nově objevené Šošůvské jeskyni mj. i zachovalou lebku jeskynního lva.

V 90. letech 19. století se při opakovaných setkáních s přáteli v Brně podílel na zrodu myšlenky založení Musejního spolku. Této komunitě se později podařilo realizovat postupné vydání kolekce knih „Vlastivěda moravská“. V roce 1898 se přestěhoval do obce Krasová. V tomto období prováděl výzkum v portálu v Balcarově skále (vchod do později objevené jeskyně Balcarova). Na začátku 20. století se vydával také do krasových lokalit střední Moravy, kde učinil několik významných objevů. V Javoříčském krasu prozkoumal kulturní vrstvy v Průchodnici a v Mladečském krasu nejprve zkoumal Bočkovu díru (Mladečské jeskyně). Daleko zajímavější nález učinil v nedaleké jeskyňce odkryté při těžbě vápence. Spolu s dalším archeology J. Szombathym, K. J. Maškou a J. Smyčkou se podílel na popisu nalezeného materiálu, zbytků kostry dospělého člověka, fragmentů kostí dítěte a také zvířecích kostí. V roce 1905 nechal postavit na zakoupeném pozemku v Sloupě domek, kde až do roku 1924 provozoval krasové muzeum. Od roku 1908 ve Sloupě také s rodinou bydlel.

V posledním badatelském období převážně cestoval po evropských lokalitách. Učinil vykopávky v Kůlně a také se účastnil Absolonových výzkumů v Dolních Věstonicích ve 20. letech. Zpracovával také sbírky z pozůstalosti Josefa Maška a Martina Kříže a věnoval se publikační činnosti. Knies se v roce 1899 oženil s Antonii Horákovou, s níž měl dceru Miloslavou a syna Jana. Zemřel 5. března 1937 ve Starém Lískovci v Brně.

Jan Knies ve svém muzeu ve Sloupě. Soukromý archiv autora.

O dopisech poručíka Slámy Antonínu Bočkovi

Ivo Štelcl

Antonín Boček byl pracovníkem ve finančnictví, speleologem a především významným propagátorem Moravského krasu v I. polovině 20. století. František Sláma byl vojákem z povolání u 2. strojního praporu v Olomouci. Poprvé se pravděpodobně setkali při práci vojenského oddílu, jemuž por. Sláma velel, na rozšiřování podzemní vodní cesty říčky Punkvy.

Letos vzpomínáme 100 let od objevu Masarykova dómu v Punkevních jeskyních. Tuto pozoruhodnou jeskyni objevili vojáci vedení por. Slámou, které na práce najal badatel Karel Absolon. Bylo třeba odstranit nízké stropy a uvolnit sifony, které bránily dalšímu postupu. Jednalo se prakticky jen o prostřílení vodního kanálu, proto oddíl neobdržel prakticky žádné přesné pokyny. Práce probíhaly od května 1920 a k objevu došlo v říjnu téhož roku.

Krátce po objevu těchto krásných jeskyní byl poručík Sláma z pracoviště odvolán a v listopadu nahrazen J. Maškem¹ s druhou skupinou vojáků². A. Boček k tomu ve svém Průvodci Moravským Krasem z roku 1928: „Nedlouho na to byl oddíl odvolán a nadp. Sláma³ sklídil za svou práci, námahu a obětavost jen nevědek těch, jež mu měli býti vděční.“ O tom, že se Absolon se Slámou zřejmě nerozešli v dobrém, svědčí i dopisy, které Sláma adresoval Bočkovi (opisy jsou bez úprav pravopisu):

Fr. Sláma, čsl. strojní prapor č. 1

Praha IV. Petřín

1./XII. 1921

Vážený pane rado,

v prvních dnech mobilizace⁴, byl jsem volán p. kpt. Šomkem, který mně zdědil, že Vám klub foto-amatérů psal, leč, že jste jim nedal odpověď. Já jsem totiž hned, jak jste mně to říkal, napsal dotyč. kapt. ze Slovenska dopis. Tento jej odevzdal bratru (nebo švagru?), který je funkcionářem v klubu.

V ruchu mobilizačním, zapomněl jsem na všechno – totiž musel z hlavy vypustit a tak dostávám se k psaní až dnes, když jsem nastoupil dovolenou, kterou trávím v Praze. Buďte tak laskav a sdělte mně, zdali by jste tu přednášku konal, abych mohl to kpt. Šomkovi vyřídit. Užil jste již k něčemu plo... (nečitelné)? Současně dovoluji si Vás upozornit, že zcela dobrých úst mám zprávu, že Abs. bude po Vánocích zde přednášet. Psal to inž. Šteinovi,

to vám neprospěje. - Jsem vlastně tojím
Pohajněho, neboť on to neopíral. A o to se mně joi-
na. - To jím opíráte psáno, jáci jím kavalieri.
Jím můžete p. Salomonu moctat rádem otuolu.
Jáhu, kteří toť pět nankovali (zavřel jsem je
k jasné pohu, rotě, ať gli pohomaoe / mletí mra
chuti tam ať jím mletat murevolu.
Sp. Kraholec jte už mluvil?
Těchmi kluci co gli je mram, mne vyjstili,
že se mohu na ně spolehnout, když nero glo.
Rozprávějí sám str. júně.
Jistě tam offan hollan.

Rukopis poručíka Slámy s jeho podpisem. Soukromý archiv autora.

Kamenovrtací oddíl poručíka Slámy u Punkevních jeskyní, cca 1920. Vojáci mají patrně ještě stará hodnostní označení platná v letech 1919 až 1920, která se roku 1921 změnila (od vzniku republiky v roce 1918 už počtvrté). Někteří mají na hlavách barety, jedná se s největší pravděpodobností o sedě československé barety zavedené r. 1919 podle vzoru francouzských baretů (modrých), které používali legionáři na francouzské frontě. Hodnosti byly umístěny na límci, nikoli na ramenní výložce. Distinkce poručíka má voják stojící před skupinkou vlevo, s cigárkem v ruce. S vysokou pravděpodobností je to poručík František Sláma. Černobílá fotografie ztěžuje jednoznačnou identifikaci, protože hodnostní označení na límci měla různě barevný textilní podklad. Pozn. Za odbornou konzultaci distinkcí a výstroje vojáků prvorepublikové čs. armády děkujeme četaři Vojtěchu Šimečkovi, 72. mechanizovaný prapor AČR Přáslavice.

kteří jim dodával tam stroje. Tento byl narukovaný a tak jsem se lescos dozvěděl. Stein tvrdil, že Abs. tam pracuje ve dne v noci. Proč tedy žádá o voj. pomoc? Že by naše MNO, (resp. naše oddělení) nalítlo na vějičku pochybují. Konečně, prapor má v tom též slovo. Já pokud to půjde, kdybych měl slítat nevím koho, postavím se proti. Mám dosti silné šance. Za žádnou cenu, dokud velkostatek a Absolon sedí na Macoše nebudu podporovat práci tam.

Za naši práci a mozoly, bude si ta holota špikovat kapse tisíci. Stát bude mít z toho škodu.

Sám mám zajímavý spor o náhradu se stát M.N.O. Mně patřilo totiž na Mac. 10 K denního přídatku. Tento vinou účetního nebyl mně vyplacen. Žádal jsem o něj dodatečně, ale MNO žádost vrátilo s poukazem, že to nebyla práce ve prospěch státu, nýbrž jesk. správy a ta má to platit. Z.V.V.⁵ v Brně po delším vyjednávání s jeskynní správou mně zdělilo, že vyjednávání to nevedlo k cíli, a abych žádal znovu u MNO. Jedná se o 2100 Kč. Chudáci jaký pak měli zisk, když to nemohou zaplatit. Poněvadž to pekl Abs. s Podhajským, žádám znovu; že na mně bylo jako na vojákovi poslechnouti daného rozkazu. Rozhodovati o tom, v čí prospěch práce byla, nepřináleželo mně a jestliže práci povolili, pak musela voj. správa si býti nutně vědoma předpisů, které sama vydala a věc řádně ujednat tak, aby z toho nám nevyplynula škoda. – Tím vlastně topím Podhajského, neboť on to vše spískal. A o to se mně jedná. To jim vpíchněte pod nos, jací jsou kavalíři. Tím můžete p. Salmovi udělat řádnou ostudu.

Kluci, kteří teď opět narukovali (zařadil jsem je k jedné polní rotě, aby byli pohromadě) měli moc chutí tam, až pojedou udělat merendu.

S p. Krahulcem jste už mluvil? Všichni kluci co byli se mnou, mně ujistili, že se mohu na ně spolehnout, kdyby něco bylo. Roznášejí slávu Abs. zuřivě.

V úctě Vám oddán
por. Sláma

Druhý dopis je mladšího data:

V Praze 1./IV. 22

Vážený pane rado,

mluvil jsem oněhda s naším velitelem praporu, v otázce Mor. Krasu. Zmínil jsem se mu též, že jste založil společnost k elektrisaci sloup. jeskyní a tu jako mimochodem, mně řekl, že kdyby snad jste tam chtěli pracovat, že by se o to vzal. Nevím jestli je Vám známo, že Abs. se opět marně namáhal dostat tam vojsko. Myslím, že má, pokud jsou titíž velitelé a referenti, u nás odzvoněno.

Dnes ovšem pracovat něco systematicky, jako to bylo u Punkevních jeskyní je velmi drahé. Hádám, že proražení toho kousku stálo kolem 100.000 Kč. Ovšem zas se jistě rentovalo, a Abs. má ty peníze alespoň 10 x v kapse.

Dnes jsou poměry sice lepší – provozní hmoty klesly o dobrou polovinu.

Kdyby snad jste něco v plánu měli a mohli-li by jste se toho odvážiti, pak z naší strany by byla podpora zajištěna. Mohli bychom též již dáti lepší technickou výzbroj a silnější stroje – též strojů několik.

Práce v Mladči ztroskotaly úplně. Když bylo vše – už i strojníka jsme odeslali, nechali si namluvit od jistého pána (od oddílu z Olomouce), že prý to nepůjde, že to bude drahé. Podotýkám pouze, že dotyčný co je tak informoval je bývalý mariňák (Betriebsleiter), který snad podnes neviděl skálu odstřeliti.

Chtěl jsem tam sám zajeti a práci zařídit, jen až by stroj tam byl na místě – dokonce z mé dovolené a na své útraty. Kozel ví proč toho nechali.

Co dělají nové jeskyně na Slovensku? Což je ani neotevrou? Do jeskyní „objevených“ prof. Absolonem se pilně pořádají z Prahy výpravy. Jedna za druhou. To jsou kšefty!! – Nevíte snad náhodou, jestli tam pracují a jakého výsledku se dopracovali? Hlavně jak jsou už daleko za třetí vodní jeskyní. Jaksi mlčí.

Škoda, že ty „objevy“ nejsou všechny v jedné brožuře. Stálo by to za to, každé výpravě zaslati několik.

Až vyjde Váš průvodce, pak prosím Vás, o jeden výtisk na dobírku od nakladatele.

Jsem bohužel daleko, od bojiště, a Praha – je příliš k takovým věcem netečná. To spíše vzbudí zájem chciplá kobyly na ulici a to jak u publika, tak i u novinářů. A pak ten si je dávno zakoupil.

Zdejší zprávy o Krasu mně neunikne ani jedna – obyčejně v jídelně mně – když něco někdo čte, ihned upozorní. Bohužel, přece to vyhrál – ten chlap se snad d'áblu upsal. Ona však kapka po kapce přece i kámen zdolá.

V případě, že by jste se интересовali o naši práci a pomoc, pak vynasnažím se by podmínky byly pro Vás pokud možno co nejvýhodnější.

Vám v úctě oddaný
npor. Sláma

I takové drobné informace dokresluji situaci na „bojišti“ Moravského krasu.

1/ Absolon Karel – Macocha Moravský kras 1932, s. 86

2/ Absolon Karel, Moravský kras 2, s. 13

3/ Sláma byl nadporučíkem už v r. 1922.

4/ Částečná mobilizace v souvislosti se snahou Karla I. o návrat na uherský trůn.

5/ Zemské vojenské velitelství

Strojní zařízení bylo k Punkevním jeskyním dovezeno párem koní. Nahoře na fůře v tureckém sedu Karel Tunál Divišek, pod ním v kravatě stojící Vladimír Brandstätter. Archiv MZM Brno.

K tématu připojujeme ještě následující článek z dobového tisku, který kolega Flek vybádal v hlubinách archivu dokumentace. Pozornému čtenáři neunikne, že hned v prvním odstavci autor připisuje „kamenovrtací úspěchy“ z podzimu 1920 strojnímu praporu č. 1.

Požádali jsme o konzultaci Ivo Štelcla, který naší redakci ochotně poskytl několik zásadních podkladů. „*Zemské vojenské velitelství utvořilo rozkazem ze dne 7. května 1920 při 2. čs. strojním oddílu v Olomouci t. zv. kamenovrtářský oddíl, jenž pozůstával z poručíka Fr. Slámy, 1 odstřelovacího mistra, ...*“, napsal Rudolf Václav Boubela – redaktor Lidových novin a krasový badatel v deníku Pozor 13. 2. 1921. Stejný deník ze dne 18. 2. 1921 (autor znovu R. V. Boubela) uvádí, že generál Podhajský navštívil vojáky na jejich pracovišti v Punkevních jeskyních společně K. Absolonem dne 3. 10. 1920 a svoji spokojenost s jejich prací a pochvalu vyjádřil v zemském rozkazu mj. takto: „*V Mor. Krasu byly pomocí tech. kamenovrtářského oddílu „Macocho“, objeveny nové jeskyně zvláštní krásy. Oceňují úplně vytrvalou a odborně vedenou práci, kterou bylo veliteli por. Fr. Slámovi a jemu podřízenému mužstvu 2. čs. strojního oddílu přes velké obtíže v boji s přírodou zdárně provést.*“ Článek dále uvádí: „*Dne 8. navštívili nové jeskyně v zastoupení velitele praporu kapitán Veselý a velitel 2. strojního praporu kapitán Hamer, nadporučík Havránek a ještě jeden nadporučík. ...*“

Není tudíž pravděpodobné, že by bylo tolikrát uvedeno chybné číslo vojenského útvaru. Poručík Sláma byl po ukončení práce v jeskyních převelen z Olomouce do Prahy, kde byl příslušníkem **čsl. strojního praporu č. 1 Praha IV. Petřín**, jak vyplývá z výše uvedeného dopisu ze dne 1. 12. 1921. Prahu s Olomoucí si snad nikdo neplete, s největší pravděpodobností jde tedy o omyl nebo překlep.

Tribune R.II., čís. 236, 3. října 1920.

Kapitán ing. CYRILL MELKUS:

Účast vojska při objevu nové jeskyně v Macoše.

V poslední době objevily se správy, že v Blansku, při jeskyni Macoše objevena nová jeskyně nebývalé velikosti a přírodní krásy. Objev byl učiněn pracemi vrtacími podlé plánů prof. dr. Absolona a potřebné práce vrtací provádí vojenský kamenovrtací oddíl strojního praporu č. 1. Čtenářům jistě napadne, jak vojsko mohlo se úspěšně podjati takového odborného úkolu.

Světová válka byla bojem techniky, jejichž vymožeností bylo nejrůznějším způsobem použito, aby byl zdolán nepřítel a aby byl urychlen světodějný zápas. Vznikly nové formace odborné technické, z nichž prvořadého významu docílily oddíly zeměvrtací.

Účelem vrtacích oddílů vojenských byla stavba štol a kaveren, podzemních to obydlí, vyhloubených v horském a křemenitém terénu, aby voják chráněn byl před povětrností a hlavně před střelami dělovými, které při bubnové palbě ničily každý méně solidní úkryt a ohrožovaly životy vojáků dříve ještě, než mohli zasáhnouti do boje. Bez takových umělých podzemních skrýší byl voják hlavně na alpských frontách bezbranný a nekrytý, vysazen nebezpečí života třeba několik kilometrů za bitevní linii.

Práce vrtací při úpravě terénu děly se většinou strojně, ačkoliv vojini, hlavně v první linii, vrtali si také ručně svoje úkryty. Vedlo by daleko vypočítávat všechny různé typy vrtacích strojů, kterých se s prospěchem na frontách používalo. Dlužno jen se zmíniti, že primát v tomto oboru přísluší Italům, jejichž stroje byly pro polní službu nejlépe způsobilé. Byly většinou pneumatické. Jednoduchý benzinový motor pohání vzduchový kompressor malých rozměrů, vzduch stlačený na 6 atmosfér vede se do vrtacího kladiva – vše přizpůsobeno jest polní službě svojí lehkostí a malými rozměry. V býv. rakousko-uherské armádě pracovalo na sta obdobných strojů na frontách a uvážíme-li, kolik bylo touto prací zachráněno životů, můžeme směle tvrditi, že technika jinde ke hromadnému ničení lidských životů, v tomto oboru je zachraňovala, tedy pracovala humánně.

Naše vlastní armáda musí býti vzhledem k povaze hranic naší republiky budována v souladu s nejnovějšími pokroky techniky. Jedním stupněm této její dokonalosti je nově zřízený a dosud nedoceněný strojní prapor, v němž podle rozhodnutí ministerstva národní obrany shrnuta je veškerá strojní služba tak, jak je jí pro válečné účely zapotřebí.

Že opatřené stroje a mužstvo u nich vycvičené nejsou jen neproduktivním plýtváním peněží poplatníva, ukázal právě případ objevů v Macoše, kde vedle vlastního účelu práce, tj. výcviku mužstva ve vrtání skal, bylo dosaženo výsledků prospěšných vědě a všeobecnosti. Tento výkon jest jen částí úkolů, které od postavení zmíněné strojní formace byly již provedeny, hlavně na Slovensku a které nově zřízenému strojnímu praporu byly strojním oddělením MNO vytyčeny.

Před 60 lety zemřel Karel Absolon

Petr Zajíček

Představit jednoho z našich nejznámějších víceoborových badatelů alespoň v základních bodech by znamenalo vydat současně další svazek Ročenky věnovaný pouze Karlu Absolonovi. Opravdoví zájemci, kteří chtějí prostudovat podrobně život a dílo této nepřehlédnutelné osobnosti, si jistě přijdou na své v nové obsáhlé publikaci vydané v nakladatelství Academia: Karel Absolon, manažer, vědec, objevitel.

Karel Absolon se narodil 16. června 1877 v Boskovicích. Jeho otec, lékař Vilibald Absolon, zemřel roku 1882 ve věku 39 let na plicní chorobu. Absolonova matka, Karla Wanklová – Absolonová (později Bufková), byla jednou ze čtyř dcer dalšího známého krasového badatele, lékaře, archeologa a speleologa Jindřicha Wankla.

Portrét Karla Absolona pořízený ve slavném ateliéru Langhans a vlastnoručním podpisem. Soukromý archiv autora.

Objevy prvních částí Punkevních jeskyní a nové Kateřinské jeskyně. Od těchto momentů se začaly projevovaly i jeho mimořádné manažerské schopnosti. Objevy dokázal u nás i v zahraničí publikovat a výrazně prezentovat. Hlavně jeho přičiněním byly Kateřinská a Punkevní jeskyně elektricky osvětleny a v roce 1910 zpřístupněny veřejnosti.

Během pokračující bohaté výzkumné, objevitelské, archivní a publikační činnosti se po objevu a zpřístupnění Kateřinské a Punkevních jeskyní začaly objevovat velmi kritické a útočné články od anonymních autorů. Byl

Základní i střední školu absolvoval Absolon spíše jako mírně podprůměrný žák, přesto v roce 1898 úspěšně odmaturoval. V mládí jej kromě zájmu o cyklistiku ovlivnila i práce jeho dědečka, se kterým se od dětství účastnil jeho archeologických výzkumů v jeskyních. Po maturitě zahájil studium na Filozofické fakultě Karlovy univerzity a v té době již začal bádát a publikovat. Jeho první výzkumy i články se týkaly jeskynních živočichů. Navštěvoval jeskyně Moravského krasu, kde učinil první objevy nových taxonů bezobratlých živočichů. Vzpětí pak začal souběžně provádět speleologické průzkumy a objevy na sebe nenechaly dlouho čekat. V roce 1900 pronikl do nových částí podzemního bludiště Sloupských jeskyní. Za jeho nejvýznamnější objev tohoto období lze považovat objev Nagelovy propasti, která je dodnes nejhlubší podzemní propastí ČR. Počátkem 20. století výzkumy temnotní fauny i jeskynních prostor pokračovaly. Podnikl několik výprav na dno Macochy a učinil řadu objevů zcela nových jeskyní, nebo částí již známých jeskyní v Moravském krasu. V roce 1909 založil badatelskou skupinu – sekci pro výzkum jeskyň při brněnském Klubu přírodovědném. To už byl docentem a pracoval v Moravském zemském muzeu. V tomto období také začaly jeho výzkumné výpravy do balkánského krasu. V druhé polovině roku 1909 vedl

v nich kritizován způsob Absolonovy sebezprezentace, financování projektů a skutečnosti, že jeskyně vlastně neobjevil Absolon, ale jeho kolegové nebo konkurenti, které od výzkumů odstavil. Tyto útoky v několika vlnách však Absolon ustál a dále objevoval a publikoval. V roce 1914 byly Punkevní jeskyně propojeny se dnem propastí Macochy, které tak bylo zpřístupněno, učinil objevy v řadě jeskyní v Moravském krasu i na Balkáně. V letech 1920 – 1933 řídil objevení a zpřístupnění vodní části Punkevních jeskyní mezi Macochou a vývěrem Punkvy. Ve 20. letech také začal provádět intenzivní archeologické výzkumy v Moravském krasu a v dalších moravských lokalitách. Jeho největším úspěchem byly objevy v okolí Věstonic korunované nálezem Věstonické Venuše. Ve 30. letech se snažil většinou neúspěšně proniknout do předpokládaných rozsáhlých jeskyní v severní části Moravského krasu (závrť Městikád', Rasovna, Dantovo peklo v Kateřinské jeskyni či jeskyně Zazdřená). Tyto výzkumy už fyzicky prováděli Absolonovi spolupracovníci a najatí dělníci. Na sklonku života se Absolon věnoval publikační a archivní činnosti. Řada jeho významných rukopisů nebyla dosud publikována (např. Ombla či Travunija z balkánského krasu). Jeho největší dílo připravované v posledních letech jeho života – dvojdílná obsáhlá publikace Moravský kras – bylo vydáno 10 let po jeho smrti.

Karel Absolon byl dvakrát ženat. S druhou manželkou Valerií měl syna Karla a dceru Alenu. Zanechal po sobě obrovské množství materiálu a publikací. Zemřel 6. října 1960 v Brně.

Karel Absolon (vpravo) při čerpacím pokusu v Rasovně. Archiv MZM Brno.

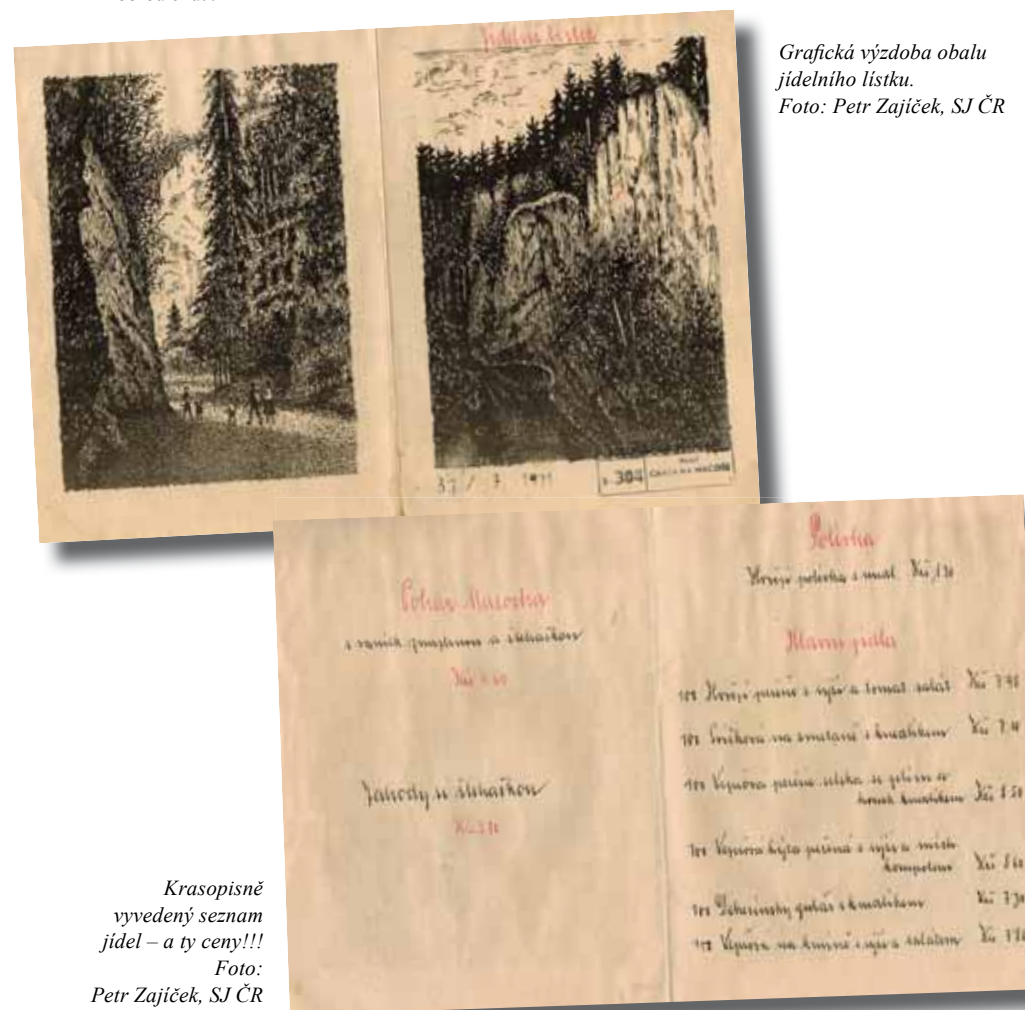
Jídelní lístek z Útulny na Macoše půl století starý

Petr Zajíček

Majitelé různých pozůstatostí průběžně zásobují svými „poklady“ antikvariáty, starožitnosti či aukce, v posledních letech hlavně internetové. A to je moc dobře. Smutné je, že řada mnohdy vzácných dokumentů o jeskyních končí v popelnících či sběrných surovinách. Občas se mezi nabízeným artiklem objevují opravdové skvosty.

Pravdou je, že materiály z 2. polovina 20. století nejsou samozřejmě pro „archivního lovce“ tolik atraktivní jako prvorepublikové či starší. Když se v jedné z nabídek objevil jídelní lístek z Útulny na Macoše z roku 1971, v první chvíli to proto nevypadalo na nějakou zajímavost. Člověk by předpokládal nabídku jídla a pití napsanou strojem na průklepu, vloženou do úředně jednotných ošoupaných desek. Skutečnost ale byla jiná. Desky jídelního lístku zdobila grafická vyobrazení Macochy a Pustého žlebu a nabídky nám dobře známých jídel ručně nadepsána téměř krasopisem. Takový jídelní lístek už opravdu stojí nejen za archivací, ale i o publikování.

Dobrou chuť!

Grafická výzdoba obalu jídelního lístku.

Foto: Petr Zajíček, SJ ČR

Krasopisně
vyvedený seznam
jídel – a ty ceny!!!

Foto:
Petr Zajíček, SJ ČR

POHLEDY ZVENČÍ

Z webové návštěvní knihy

Vybírala Ivana Mrázková

V roce zasaženém koronavirovou krizí byly zpřístupněné jeskyně otevřeny jen po krátkou dobu. Odraz této situace je i v nižší počtu reakcí návštěvníků ve webové návštěvní knize. Přestože jako první se objevil příspěvek negativní, nakonec převládly zápisy s milým poselstvím. Díky, milí dopisovatelé!

Terka (9 let) / 21.01.2020 / Koněpruské jeskyně

31.10.2019 jsme byli na prohlídce jeskyní. Průvodce byl poněkud konězpruzený, vypadal, že ho to nebaví.

Odpověď:

Milá návštěvnice Terko, teď v lednu už těžko můžeme průvodci vyčítat nekvalitní průvodcování koncem října, zvláště, když jsi nenapsala přesnou dobu prohlídky. Průvodců je v Koněpruských jeskyních několik. Pokud jsou nějaké nejasnosti, pochyby a stížnosti, je nejlepší je řešit hned na místě buď rovnou s dotyčným průvodcem nebo s vedoucím jeskyní. Dělat průvodce je zajímavá brigáda a až ti bude 15, můžeš si přijít práci s návštěvníky vyzkoušet.

Renata Bromová / 23.07.2020 / Punkevní jeskyně

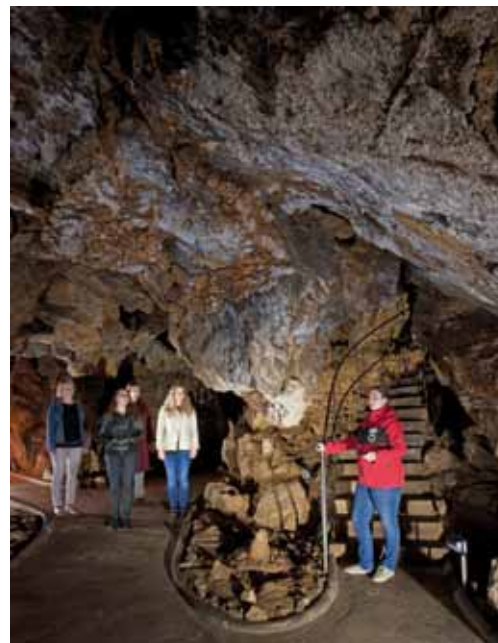
Recenze nikam většinou nepíšu, protože mě to obtěžuje, a nemívám tu potřebu, ale teď musím. Neplánovaně jsme ze dne na den zatoužili navštívit Moravský kras a Punkevní jeskyně zejména. Záhy jsem zjistila, že jsou všechny rezervace plné, ale já jsem to nevzdala a začala zjišťovat, kudy by přeci jen cesta mohla vést. Psala jsem email a dostala téměř okamžitou odpověď se zcela relevantní informací, následující den jsem obtěžovala personál jeskyní telefonicky, až jsem se tam objevila osobně, a zcela na blind, s kolem a lehce nervózní tchýní. Jednání veškerého personálu, se kterým jsem přišla do styku ať emailem, telefonicky či osobně (horní Informační centrum Macocha, Skalní Mlýn, Punkevní jeskyně) bylo maximálně vstřícné, všichni byli milí a ochotní mi za každou cenu vyhovět; a že jsem měla dost požadavků. Našli nám pro dvě prohlídky Punkevních jeskyní bez rezervace, vysvětlili cestu vhodnou pro cyklisty (navigace mě posílala přes kamení a pro pěši), ohlídlí mi kola, když jsem potřebovala, všichni usměvaví, na každý dotaz jsem dostala milou, a hlavně použitelnou odpověď. Prohlídka nádherná (23. 7. 2020 v 11:00), průvodci skvělí, lodivod taktéž. Byli jsme nadšené nejen tou nádhrou přírody, ale zejména přístupem zaměstnanců. Pokud někde rozdávají medaile za turistické atrakce, vy byste měli žádat platinovou, zlatá je málo. Jak říkal Alois Novák v cestovní kanceláři Světovit ve filmu Kristián: ceny mírné, obsluha vzorná. Rozhodně jsem tu nebyla naposled.

Odpověď:

Jsmo moc rádi, že jste se k psaní odhodlala a my si můžeme přečíst Vaše nadšené hodnocení. Se zavedením prodeje eVstupenek se stává, že návštěvníci jen kouknou na nabídku prodeje vstupenek na internetu a dál se neptají a nezjišťují. Vy jste tu popsala postup, který vede k cíli! Nevzat se, ptát se a věřit lidem. Kolegové v Punkevních

Natáčení pořadu holandské televize Wie is de Mol? na přístavišti Punkevních jeskyní. Foto: Jakub Gabriš, SJ ČR

Návštěvníci v Koblihové síni Zbrašovských aragonitových jeskyní. Foto: Petr Zajíček, SJ ČR

měsíc (září, říjen, duben), kdy v jeskyních nebývá takový nával a prohlídky probíhají ve větším klidu. Lépe si to tak užijí návštěvníci i samotní průvodci. Těšíme se na Vaši návštěvu!

Lukáš Balcárek / 29.08.2020 / Sloupsko-šošůvské jeskyně

29. 8. jsme navštívili Sloupsko-šošůvské jeskyně, prohlídka v 11 hod. Prohlídka byla úžasná, asi bych zhodnotil, že se jedná o nejhezčí jeskyně, kde jsem zatím byl. Všem doporučuji. Navíc velká pochvala pro pana průvodce. Byl vtipný, věcný, odpovídal na všechny dotazy, někdy i dost odborně. Ve výkladu se vyskytovalo úplné minimum typu tohle je vodopád, tohle sloní ucho atd., což se mi velmi líbilo. Ale chápu, že i toto je nutné ;-)

Odpověď:

Dobrý průvodce přidá k přírodním krásám, kterými Sloupsko-šošůvské jeskyně rozhodně oplývají, hodnotu navíc. Jsme velmi vděční za zpětnou vazbu, která převážně sezónním brigádníkům ukáže, že jejich provázení návštěvníky baví i obohacuje o nové poznatky.

1A Ema / 28.12.2020 / Kateřinská jeskyně

Během naší dovolené jsme navštívili i Kateřinskou jeskyni (10. 8. 2020 v 9 hod.). Moc se nám prohlídka líbila a užili jsme si to. Náš zážitek velmi umocnila hudba v Hlavním dómu. Velice by mne zajímalo, o jakou skladbu se jednalo, byla bych moc ráda za odpověď. Předem děkuji.

Odpověď:

Velmi nás těší, že jste se do skladby doprovázející Vaši prohlídku Kateřinské jeskyně zaposlouchala. Bohužel se zpětně nedá zjistit, kterou ze skladeb přehrávaných v prostorách Kateřinské jeskyně jste během své letní prohlídky slyšela. Navrhujeme, abyste se postupně přes internet zaposlouchala do všech čtyř a připomněla si tak krásný podzemní zážitek. Vybírejte ze skladeb: Nightwish – *Sleeping Sun*; Rufus Wainwright – *Hallelujah*; Pirates of the Caribbean – *He's a Pirate*; Helloween – *Deliberately Limited Preliminary Prelude In Z*. Krásné vzpomínání.

jeskyních a v obou Informačních střediscích budou určitě potěšeni Vaší pochvalou. Už se těšíme na Vaši další návštěvu.

Radek / 29.08.2020 / Zbrašovské aragonitové jeskyně

Dobrý den, 29.8. jsem si udělal výlet do Teplic nad Bečvou a po letech opět navštívil jeskyně. Musím pochválit velmi milou průvodkyni slečnu Alžbětu, zajímavý výklad, doplněný názornými ukázkami. Za mě za 1*. Jen bych měl připomínku k množství lidí ve skupině, zdálo se mi, že je jich moc. Že by to bylo prázdninami, a ještě že byla sobota??? Myslím si, že potom i průvodci nemají šanci ohlídat co návštěvníci dělají. Z vašeho seznamu veřejně přístupných jeskyní mi už chybí asi jen 2-3, tak snad se mi podaří je časem navštívit všechny

Odpověď:

Velmi pěkně jste Zbrašovské aragonitové jeskyně oznámkoval! Vaše hodnocení pracovníky jeskyní potěší. Prázdninový víkend, a týká se to i toho posledního, je nejoblíbenější doba k návštěvám přírodních i kulturních krás naší vlasti a výpravy bývají plné tzv. na doraz, tedy povolený limit osob v jedné skupině. Až budete plánovat návštěvu těch vámi ještě nenavštívených zpřístupněných jeskyní ČR, doporučujeme některý okrajový

Jesenicko a Jeskyně Na Špičáku

Vendula Kauppová

Rozhodla jsem se zavzpomínat na doby dávno minulé.

Když jsem se přistěhovala do Mikulovic, chtěla jsem vědět o okolí co nejvíc. Děti rády jezdily vlakem, a tak jsme se zajeli podívat na zatopenou pískovnu a zároveň i k jeskyním. Že jsou Jeskyně na Pomezí, jsem věděla. Ale o Jeskyni na Špičáku skoro nikdo neslyšel. Když jsem se poprvé ocitla u jeskyně, byla jsem zklamaná, že je zavřená. V té době stála u jeskyně nádherná, ale neudržovaná budova, okolí bylo zarostlé kopřivami, lebedou a všude nepořádek.

Děti se na výlet vždy těšily. Přijeli jsme vláčkem a kolem zatopené pískovny se vydali do kopečka k jeskyni. Je tam nádherný výhled na hory a krásné skalní město. Jednou se nám podařilo, že jsme se mohli podívat i do jeskyně. Pak už jsme chodili častěji a vždy objevovali něco nového. Když k nám přijela návštěva, tak jsme zašli i do jeskyně. Postupně se začalo měnit i okolí a bylo velmi příjemné posedět venku a užívat si pohodu. Jednou jsme pozvali známé do jeskyně. Byli tam zhruba před 40 lety a mysleli, že je jeskyně zavřená a dům už nestojí. Byli překvapeni, jak to vypadá dnes.

Rádi jsme také navštěvovali různé akce. Netopýří noc, koncerty, ale nezapomenutelná byla prohlídka, při které nás uvítal voják zlatohorské gardy a prováděla dcera kameníka. Při světle svíček si člověk mohl představit, jak se kdysi v jeskyni provádělo. Těším se, až mně povyroste vnouček a půjdu s ním na prohlídku s pohádkou. Jeskyně je nádherná a vždycky v ní objevím něco nového. Okolí je krásně upravené a plné laviček, takže si zde může člověk odpočinout a prohlédnout si pohoří Jeseníků.

Jesenicko je nádherný kraj. Krásná příroda a hodně zajímavých, ale také zapomenutých míst a je dobře, že se o ně začíná pečovat. Turistický ruch je hodně důležitý a pořad má co lidem ukázat. Já bych přála všem zapomenutým krásám, aby je lidé zase objevili a hlavně zachránili pro další generace.

Autorka je fanynkou Jesenicka a Jeskyně Na Špičáku.

V provozním areálu Jeskyně Na Špičáku vyrostlo po rekonstrukci nové sociální zařízení pro návštěvníky spojené s krytým parkovacím místem pro služební vozidlo. Foto: Evelynna Vozábalová, SJ ČR

Někdo píše, jiný kreslí. Takto ztvárnila typického obyvatele jeskyni Eliška Jurkovičová, teprve dvanáctiletá dcera naší kolegyně Evy Koktanové z průhonického pracoviště. Obrázek s názvem „Netopýrka“ je kreslený bez předlohy a nadání mladé autorky je určitě do budoucna příslibem neotřelých ilustrací do naší ročenky. Třeba z ní jednou vyroste nový Kája Saudek! Elišce přejeme hodně úspěchů a děkujeme Janě Mazalové za nápad a zprostředkování. Archiv SJ ČR.

Speleostřípky 2020

Jan Flek, Barbora Šimečková

I letos Kelf zdokumentoval v médiích až neuvěřitelné množství novinářských „skvostů“, slovních neobratností, nepravd i vyložených nesmyslů z našeho oboru, které svým specifickým úsporným způsobem také okomentoval. Vybrali jsme pro vás za každý měsíc v roce jeden příklad. Jako ukázka to stačí a čím dál člověk čte, tím mu to připadá smutnější. Zásady žurnalistiky už existují asi jenom v učebnicích, ověřování informací se nekoná, selský rozum nefunguje a cit pro mateřský jazyk zřejmě vyprchal. Pravopis a komolení jmen, na což jsou lidé obzvlášť citliví, ani nezmiňujeme.

Málokterý autor si dá tu práci a konzultuje prezentované informace s někým, kdo věci opravdu rozumí. Pečlivost je jako cosi přežilého odsouzena k zaslouženému zániku se „starým světem“. Sebejistá doba digitální osvědčené principy nepotřebuje, její sebestřednost je všespásná... Se stejnou „profesionalitou“ jsou čtenářům předkládány i informace z jiných oborů, zdravotnictví, politiky, veřejné správy. Pravda a fakta jsou nepodstatné, stačí jen povrchnost. Veškeré hodnoty se relativizují. Vzniká prostor pro populismus a od něj už je jen krůček k manipulaci. Vítejte v éře antropocénu, periodě „virtuální skutečnosti“...

0077 Byly objeveny nejstarší jeskynní malby v České republice

21. 01. 2020 ceskoaktualne.cz; URL; Téma: Kateřinské jeskyně

Výzkumný tým věří, že kresby byly spíše abstraktní, než obrazmi, kresby byly vyrobeny z kusů uhlí z krbu obyvatel jeskyní.

Kresby byly vyrobeny z kusu uhlí? A v pravěku měli krby?

0132 Fantastický Moravský kras

12. 02. 2020 Lidé a země; Věra Sychrová; Czech News Center, a.s.; Téma: Moravský kras

Říčka Luha, jeden z hlavních přítoků Sloupského potoka, je často považována za pramen Punkvy.

Říčka přítokem potoka. Neobvyklé!

Pravěké kresby v Kateřinské jeskyni. Foto: Petr Zajiček, SJ ČR

Hřebenáč a ponory Sloupského potoka za povodně v řijnu 2020. Foto. Petr Zajiček, SJ ČR

0246 Koronavirus zavřel i všechny jeskyně

14. 03. 2020 Právo; (vtk); Borgis, a.s.; Téma: Jeskyně

Speleologové sice pravidelně dezinfikovali madla, kliky a zábradlí v nich, přesto toto opatření nebylo postačující.

Krápníky dezinfikovat nelze.

A proč by nešlo? Ale v tomto případě? Leda, že by je návštěvníci používali jako zábradlí.

0337 Křížem krážem Moravským krasem

16. 04. 2020 Moje chvíle pohody; RF Hobby s.r.o.; Téma: Moravský kras

Ekologický vláček vás zaveze přímo k jeskyním.

100 × řečená lež se stává pravdou. Ale neustále vydávat běžný diesel (naftu) za ekologický?

Vápencový Hřebenáč je pro horolezce symbolem Moravského krasu.

To by tak scházelo, aby byl třeba čedičový.

Sloupskošošůvské jeskyně prošly nedávno rekonstrukcí.

V geologickém stáří jeskyně je to opravdu nedávno, rok 1997 – 1999!

0418 Přírodní zázraky Česka

12. 05. 2020 nasehvezdy.cz; URL; Téma: Moravský kras

Jeskyně Macocha¹. K pohledu do jícnu propasti Macocha se můžete dostat procházkou ze vsi Sloup po červené kaňonem Pustý žleb, kde minete řadu jeskyní², jako Kůlna, Brumlerka či U tří síní, a do většiny se lze i podívat. Zajímavý je pohled na Vavřínecké propadání, kde v zemi mizí ponorná říčka Punkva³.

Od jihu, ze Skalního Mlýna, jezdí k Macoše silniční vláček⁴, a nedostí na tom, do Macochy můžete sjet lanovkou. Nejromantičtější cesta do Macochy je loďkou po Punkvě⁵. smaragdovou vodou jeskyněmi s bohatou krápníkovou výzdobou. První, Druhé, Třetí⁶. podzemní jezero, až konečně doplujete k vrcholu podzemního⁷. „paláce“ – k Pohádkovému domu⁸.

To je zase článek:

1. Jeskyně Macocha? Snad propast!
2. Sloupsko-šošůvských jeskyní si autor jaksi nepovšiml.
3. Tak to se vůbec nepovedlo. Je to propadání Vavříneckého potoka.
4. Propast Macocha nebo Punkevní jeskyně, lidé si to často pletou, ale moudře se tvářící tisk?
5. V té Macoše ale musí být těsno – lanovka, lodičky, návštěvníci. Ještěže tam nejedí i vláček!
6. A kde zůstalo Čtvrté, největší jezero, s Masarykovým domem??
7. Tomu nerozumím. Jak je možné doplout k vrcholu podzemního paláce?
8. Doba socialistická. Už přes 30 let se jmenuje Masarykův dóm.

0594 Fantastický Moravský kras: Za skvosty a strašidelnými pověstmi do největší krasové oblasti naší vlasti

08. 06. 2020 reflex.cz +1; URL; Czech News Center, a.s.; Téma: Moravský kras

Začátkem 20. století se ale místní lidé téhle „zlopověstné slují vyhýbali“⁴¹.

Jeskyň je pomocí chodeb, komínů a odboček propojená se zdánlivě samostatnými jeskyněmi Koňská jáma a Horní a tvoří tak ohromné Kateřinské jeskynní bludiště².

Uvidíte tajuplný Čertův most. Dříve jeskyň, nyní dva skalní oblouky³., které vyhlodala Bílá voda, mráz a kořeny mohutných stromů.

1. No nevím, vyhýbali, 1910 byla zpřístupněna veřejnosti.

2. Jeskyň Koňská jáma a Horní (správně Horní v Chobotu) nejsou s Kateřinskou jeskyní propojeny.

3. Skalní oblouk je jen jeden.

0637 Nejhlubší sladkovodní jeskyni světa najdete u Hranic

18. 06. 2020 kudyznudy.cz; URL; CzechTourism; Téma: Hranická propast

Hranický kras vznikl *silnými výrony*.

A to vám řekl kdo?

0379 Vítejte v království ponorných řek

02. 07. 2020 Lidové noviny; eso Mafra, a.s.; Téma:

Punkva *není jediná ponorná řeka* v Moravském krasu.

V článku mohla být alespoň jedna další uvedena. Já teda o žádné druhé nevím.

0795 Světec se zjevil pod skálou, v jeskyních falšovali peníze. Půvabné okolí Berounky láká nejen vodáky

30. 07. 2020 Hradecký deník; Vltava Labe Media, a.s.; Téma: Koněpruské jeskyň

Koněpruské jeskyň byly objeveny v roce 1950 náhodou při odstřelu v místním lomu. *Odstřelovači* tehdy narazili na střední patro...

Odstřelovač, chcete-li snajper. Asi zrovna chyběli střelnímišti.

0943 Proč se vydáváme do temných děr? Vychází kniha o tajemství Býčí skály

06. 09. 2020 denik.cz +7; URL; Vltava Labe Media, a.s.; Téma: Býčí skála

Od roku 1867 zde prováděl vykopávky Jindřich Wankel, *kteří tu kromě slavné sošky býčka objevil* takzvaný Halštatský pohřeb, přes čtyřicet koster ze starší doby železné.

Bronzového býčka našli bratrance Gustav a Arnošt Felklovi ještě před Wankelovým nálezem.

1092 Ochozská jeskyň.

20. 10. 2020 turistika.cz; URL;

Téma: Ochozská jeskyň.

Jeskyň se nachází na kopci

Květnice a jmenuje se „Králova“

podle objevitele nejznámějších

ledových jeskyní na Slovensku.

Alois Král objevil Demänovskou

jaskyňu slobody, která je bez ledu.

1237 Voda se řítí z vodopádu

30. 12. 2020 Týden u nás; (jch);

Vltava Labe Media, a.s.; Téma:

Sloupsko-šošůvské jeskyň

A co by taky dělala jiného, že?

Současný archeologický výzkum v Býčí skále. Foto: Petr Zajiček, SJ ČR

POD POKLIČKOU

Krambambule a Celofánův grog

Vojtěch Alois Gregor (Celofán) a Jan Flek (Kelf)

Celofán:

Krambambule byl (a doufám, že stále je) oblíbený nápoj Jizeronošů, tj. horolezců z Jizerských hor. Naše parta Krasonošů jezdila v 70. letech do Jizerek velice často a Jizeronoši k nám do Krasu, na skály i do jeskyní, včetně Býčiny. Krambambuli nás naučil „vařit“ Jirka Hradil, dean Jizeronošů. Byl to přímo obřad, při svičce v potměšlém sálu Hubertky a za zpěvu jizeronošské hymny „Starý mlýn už nemele ...“

Recept (dávka pro jednu osobu): klasičkou silnostěnnou hořčicovou sklenici (2 dl) naplníme až po okraj rumem. Rum zapálíme a nad modravým plamínkem tavíme na vidličce kostku cukru. Skapávající karamel tvoří na dně sklenice krambambuli. Omočíme si fousy a rty vodou, nadechneme se a zvrátíme do sebe první lok hořčičiho rumu (je to pouze pro drsnáky, ale ten plamen v ústech ihned uhasne). Rum vypijeme a krambambuli je možno žvýkat – zvláště vhodné pro diabetiky.

Kelf:

Ahoj Celdo, coby pamětník krambambulových obřadů si dovolím upřesnění. Nebo variantu? Těch kostek cukru bylo více, tuším, že čtyři, a vidlička musela být železná. Krambambule je nápoj obřadní, proto se podávala a pila kolem stolu, zásadně po směru hodinových ručiček. Je samozřejmě možné, že některý vlk samotář si uspořádal obřad sám pro sebe. Dnes už by mě to asi zabilo, ale tenkrát se Krambambule řadila do kategorie „nebojsů“, neboť po požití se člověk nebal opravdu něčeho a hrdě vystupoval na vrcholy nebo sestupoval do hlubin. Při nekontrolovaném, vícenásobném požití i pod stůl.

Celofán:

Ahoj Kelfe, děkuji za upřesnění a variantu. Já ten počet kostek cukru snížil ve prospěch „sladkých spoluobčanů“, tj. diabetiků – jsem také jeden z těch mnoha, kteří vedou „sladký život“. Povolených 1000 znaků v příspěvku mi ponechává prostor pro plný text jizeronošské krambambulové hymny: „Starý mlýn už nemele, mlynáře už to sere. Sedl si na vantroky a po prdeli sjel, až do Napajedel. Starý mlýn znárodnili, údolí združstevnili.“

Vojtěch A. Gregor-Celofán zrozen pro Krambambuli. Archiv OPJ

Modrej stín na rudej přebarvili, tak jen tahle píseň má, zůstala soukromá ...“ Těm, kteří nejsou familierní s klubem Jizeronošsko-Krasonošského přátelství sdělují, že Kelf byl a zůstává jedním z pilířů tohoto klubu a mistrem krabambulových kouzel. Kelfe, nechceš dát Krabambuli a Celofánův grog na menu nápojového lístku v hospůdce U netopýra?

Celofánův grog – máselňák. Lepší než krabambule!

Do hrnce nalejeme 0,5 l vody, přidáme (množství podle osobní preference) celistvou skořici, hřebíček, badyán, celý sušený zázvor a zrnka černého pepře. Necháme mírně vřít pod pokličkou 20 min, pak odstavíme a luhujeme dalších 20 min. Zcedíme. Zpět na hořák, přidáme šálek cukru. Když začne karamelovatět, přidáme 1/8 másla nakrájeného na plátky. Necháme rozpustit a zalijeme 1 litrem rumu a okamžitě přidáme další nakrájenou 1/8 másla. Zvolna ohříváme – máslo zabráňuje odpařování rumu, dokud povrchovou vrstvou tuku nepronikne první bublina. Grog popijíme horký. Doporučuji prádelní kolíček na nos – nekoordinované nadechnutí může vést k záchvatu kašle. Máslo obalí ústa a zaživací trakt ochranným filmem. Brzdí také účinek alkoholu – ten se dostává naráz, jako blesk z čistého nebe. Jen pro tvrdáky a na vlastní riziko! Nevhodné pro děti do 8 let a těhotné ženy!

Vojtěch A. Gregor-Celofán byl členem Speleologického kroužku ZK ROH Adast Adamov (1971-1976) a jeho předsedou (1974-1976); pracovníkem Oddělení pro výzkum krasu Moravského musea (1971-1977) a jeho vedoucím (1975-1977). V Moravském krasu působil v letech 1963 až 1977. Od roku 1977 žil v Kanadě. 20. 9. 2019, tři dny před svými 73. narozeninami, odešel bádat za svými kamarády do jeskyňářského nebe.

Mezi kamarády jeskyňáři. Zleva Jiřina Audyová, Igor Audy, Vojtěch Alois Gregor-Celofán, Radek Hýsek, Romana Hýsková. Foto: archiv rodiny Audyovy

SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK

AOPK ČR	Agentura ochrany přírody a krajiny České republiky
AV ČR	Akademie věd České republiky
ČBÚ	Český báňský úřad
ČESON	Česká společnost pro ochranu netopýrů
ČHS	Český horolezecký svaz
ČIŽP	Česká inspekce životního prostředí
ČRo	Český rozhlas
ČSOP	Český svaz ochránců přírody
ČSS	Česká speleologická společnost
ČT	Česká televize
GÚ AV	Geologický ústav Akademie věd
CHKO	chráněná krajinná oblast
ISBN	International Standard Book Number (Mezinár. identifikace číslování knih)
ISPROFIN	Informační systém programového financování
IZS	integrovaný záchranný systém
JNŠ	Jeskyňe Na Špičáku
JNT	Jeskyňe Na Turoldu
KJ	Kateřinská jeskyňe
KČT	Klub českých turistů
MK	Moravský kras
MŠ	mateřská škola
MŽP	ministerstvo životního prostředí
NPP	národní přírodní památka
NPR	národní přírodní rezervace
OBÚ	obvodní báňský úřad
OPJ	oddělení péče o jeskyňe
OPŽP	Operační program Životní prostředí
ORC	Olomouc Region Card
PO	příspěvková organizace
PP	přírodní památka
PR	přírodní rezervace
SDD	staré důlní dílo
SCHKO	Správa chráněné krajinné oblasti
SJ ČR	Správa jeskyní České republiky
SJMK	Správa jeskyní Moravského krasu
SOD	smlouva o dílo
SP	stavební povolení
UIS	Union internationale de Speleologie (Mezinárodní speleologická unie)
ÚIS	Ústřední informační služba
UP	Univerzita Palackého
VD	vodní dílo
ZA.J	Zbrašovské aragonitové jeskyňe
ZCHÚ	zvlášť chráněné území
ZO	základní organizace

Zpřístupněné JESKYNĚ 2020.
Ročenka Správy jeskyní České republiky.
Vydala Správa jeskyní České republiky, Květnové nám. 3,
252 43 Průhonice v září 2021 nákladem 450 výtisků.
1. vydání.
Sestavila: Barbora Šimečková
Tisk: Reprocentrum a.s. Blansko, www.reprocentrum.cz
ISBN 978-80-87309-49-0
Neprodejné.

